

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

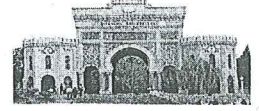
Yüksek Lisans Tezi

Tayvan’da Medikal Turizmin Potansiyeli ve Geleceği

Yun Yen
2501121197

Tez Danışmanı
Prof.Dr. Mithat Zeki Dinçer

İstanbul 2015

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : YUN YEN

Numarası : 2501121197

Anabilim/Bilim Dalı : TURİZM İŞLETMECİLİĞİ

Tez Savunma Tarihi : 04.08.2015

Danışman : PROF. DR. MİTHAT ZEKİ DİNÇER

Tez Savunma Saati : 10:30

Tez Başlığı : "TAYVAN'DA MEDİKAL TURİZMİN POTANSİYELİ VE GELECEĞİ"

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE ~~OYBİRLİĞİ~~ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

OYBİRLİĞİ M. Sun

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. MİTHAT ZEKİ DİNÇER	M. Sun	Kabul
2- PROF. DR. İSMAİL KIZILIRMAK		Kabul
3- YRD. DOÇ. DR. KAZIM OZAN ÖZER		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. HALUK TANRIVERDİ		
2- YRD. DOÇ. DR. MUSTAFA CEVDET ALTUNEL		

Tayvan’da Medikal Turizmin Potansiyeli ve Geleceği

Yun Yen

ÖZ

Medikal turizm, son yıllarda özellikle Asya ülkelerinde popüler olmuş yeni bir konu ve trenddir. Medikal ve turizm olmak üzere iki farklı endüstriyi birleştiren medikal turizmin amacı; Tayvan’da bu turizm türü ile ilişkili bütün sektörleri canlandırabilmek, istihdam olanağını arttırabilmek ve ekonomik büyümeye katkı sağlamaktır. Tayvan’ın medikal sektör seviyesi diğer Asya ülkelerine oranla daha gelişmiştir, Tayvan’da sunulan medikal hizmetlerin fiyatları da uluslararası rekabet gücüne sahiptir. Üstelik,Tayvan’ın ileri seviyedeki ulusal sağlık sigortası yüzünden çok sayıda medikal kurum işletme sorunları yaşamaktadır. Bu nedenle bu sorunun çözümlerinden biri olan medikal turizmin gelişimi önemli görölmektedir.

Tayvan devleti tarafından 2007 yılında “Medikal Turizmi Uluslararası Düzeyde Mükemmelleştirme Planı” yürürlüğe konulmuştur. Medikal turizmin gelişimi için büyük çaplı yatırımlar yapılmış ve Tayvan medikal turizm destinasyonu olarak anılmaya başlamıştır. “Medikal turistler Tayvan’a, Tayvan’a ait medikal hizmetler dünyaya” hedefiyle medikal turistlerin Tayvan’a gelmesi ve Tayvan turizm endüstrisinin ve genel ekonomisinin büyümelerinin hızlanması beklenmektedir.

Bu araştırmada; öncelikle medikal turizme yönelik bilgiler, araştırmalar ve veriler toplanmış ve Tayvan’da medikal turizmin mevcut durumu açıklanmıştır. Ardından GZFT Analizi ile Tayvan’da medikal turizmin gelişiminde iç çevresinin sahip olduğu güçlü ve zayıf yönler ile dış çevresinden oluşan ve oluşabilecek fırsatlar ile tehditler irdelenmiştir. Son aşamada ise; bulgular değerlendirilerek Tayvan’ın medikal turizm gelişiminde önem verilmesi ve dikkat edilmesi gereken yönleri açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Medikal Turizm, Tayvan, GZFT Analizi

The Potential and Future of The Medical Tourism in Taiwan

Yun Yen

ABSTRACT

Medical Tourism is a new and popular trend in the world, particularly among Asian countries in recent years. The purposes of medical tourism are to stimulate all related industries in Taiwan also to increase employment opportunities and to support economic growth. The medical services in Taiwan that with international competitiveness stays ahead in Asian countries. Unfortunately, most of the hospitals in Taiwan are experiencing the operational problems. That's the reason why medical tourism's development is important to Taiwan.

The "Medical Service Internationalization Flagship Project" had been held by Taiwan government in 2007. As the large amount of investment had been made for the medical tourism development in Taiwan, Taiwan is starting to become one of the medical tourism destinations. With the target "Let patients come to Taiwan, let medical service spread to the world", Taiwan is expecting that medical tourism can stimulate Taiwan's tourism industry also the overall economy situation.

In this study; the first step is to collect the medical tourism related datas, informations and researches to get to know the current state of medical tourism in Taiwan. Then, analyze the strengths and weakness that Taiwan's having also the opportunities and threats that Taiwan is facing with SWOT Analysis technique. At last, evaluate the findings and give the advices of medical tourism's development in Taiwan.

KeyWords:Medical Tourism, Taiwan, SWOT Analysis

ÖNSÖZ

Dünyada medikal turizm piyasası her yıl %15-%25 oranla büyümektedir. Medikal turizm yeni bir trend olmuştur. Nüfus yapısındaki değişiklikler ve tüketici alışkanlıklarındaki değişikliklerle beraber yurt dışına gidip tedavi olmak öngöülebilir bir eğilimdir. WHO raporuna göre; 2022 yılında sağlık ve medikal endüstrisi dünyanın en büyük endüstrisi ve turizm endüstrisi dünyanın ikinci büyük endüstri olacağı tahmin edilmektedir. Medikal hizmet ve turizm sektörünün dünyada toplam GDP'den %22 pay alması beklenmektedir.

Medikal turizm son yıllarda dünyada en hızlı büyümekte olan endüstrilerden biridir. Uluslararası hastalar medikal hizmet sunan ülkelerde tedavi olmakla kalmayıp aynı zamanda yerel turizm endüstrisinin gelişmesine ve yerel ekonominin büyümesine katkı sağlamaktadır. Tayvan medikal turizmi geliştirmeye yönelik çalışmalara başlayalı 9 yıl olmuş fakat bu konuda çalışan diğer ülkelere yetişememiştir. Bu çalışmada bu duruma sebep olan unsurların ortaya çıkartılması ve mevcut durum doğrultusunda Tayvan'da medikal turizmin gelişimine yönelik öneriler verilmesi hedeflenmektedir.

Bu çalışma için beni yönlendiren, çalışmanın her aşamasında ilgi ve desteğini esirgemeyen ve Türkçe dil bilgisi yanlışlıklarımı düzelten danışma hocam Prof. Dr. Mithat Zeki Dinçer'e teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Ağabeyim Murat Soylu'ya ve ablam Elif Soylu'ya çalışmam boyunca bana her türlü desteği verdikleri için çok teşekkür ederim. Bu çalışma sırasında sürekli yanımda olan, beni motive eden ve duygularımı anlayan arkadaşım Canran Guo'ya minnet duygularımı ifade etmek isterim. Yine çalışma sürecinde bana zaman ayırıp görüşmelerini paylaştıran ve bu tez çalışmasını tamamlama sürecimde katkıda bulunan Türk arkadaşlarıma, Tayvanlı arkadaşlarıma ve herkese çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
TABLolar LİSTESİ	ix
GRAFİKLER LİSTESİ	x
KISALTMA LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SAĞLIK TURİZMİ VE MEDİKAL TURİZM

1.1. Sağlık Turizmi	3
1.1.1. Sağlık Turizmi ve Turist Tanımı	3
1.1.2. Sağlık Turizmi Türleri	6
1.1.3. Sağlık Turizminin Tarihsel Gelişimi	10
1.2 Medikal Turizm	12
1.2.1. Medikal Turizm ve Turist Tanımı	12
1.2.2. Medikal Turizmin Ortaya Çıkma Sebepleri	15
1.2.3. Medikal Turizm Türleri	18
1.3. Dünyada Medikal Turizmin Mevcut Durumu	18
1.4. Asya Ülkelerinde Medikal Turizmin Mevcut Durumu	21
1.4.1. Hindistan	22
1.4.2. Malezya	22
1.4.3. Güney Kore	23
1.4.4. Tayland	23
1.4.5. Singapur	24
1.4.6. Japonya	25
1.4.7. Filipinler	25

İKİNCİ BÖLÜM

TAYVAN'DA MEDİKAL TURİZM

2.1. Tayvan'da Medikal Turizmin Durumu	28
2.2. Tayvan'da Medikal Turizmin Gelişim Süreci	34
2.3. Medikal Turizmde En Çok Hasta Çeken Branşlar	37
2.3.1. Karaciğer Transplantasyonu.....	37
2.3.2. Kraniofasial Rekonstrüksiyon.....	37
2.3.3. Kardiyoloji ve Kalp Cerrahi	38
2.3.4. İnfertilite	38
2.3.5. Eklem replasmanı.....	39
2.3.6. Bariatrik Cerrahi	39
2.3.7. Estetik Cerrahi	40
2.3.8. Sağlık Kontrolü	40
2.3.9. Oftalmoloji	41
2.3.10. Diş Hekimi.....	41
2.4. Tayvan'a Gelen Medikal Turistlerin Ülkelere Göre Dağılımı	41
2.5. Uluslararası Medikal Turizmin Tayvan'a Sağladığı Olumlu ve Olumsuz Yönler.....	42
2.5.1. Medikal Turizmin Tayvan Üzerindeki Olumlu Etkileri	42
2.5.1. Medikal Turizmin Tayvan Üzerindeki Olumsuz Etkileri	45
2.6. Medikal Turizmde Devletin Rolü.....	48
2.7. Medikal Turizmde Kamu ve Özel Hastanelerin Rolü	51
2.8. Tayvan'da Medikal Turizmin Gelişimine Yönelik Araştırmalar	53
2.9. Tayvan'da Medikal Turizmin Geleceği.....	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TAYVAN'DA MEDİKAL TURİZMİN DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLER İLE FIRSAT VE TEHDİTLERİN (GZFT) ANALİZİ

3.1. Araştırmanın Amacı	57
3.2. Araştırmanın Önemi	57
3.3. Araştırmanın Kapsamı.....	58
3.4. Araştırmanın Yöntemi	59

3.5. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi	59
3.5.1. Güçlü Yönler (Strengths)	59
3.5.2. Zayıf Yönler (Weakness).....	67
3.5.3. Fırsatlar (Opportunities)	71
3.5.4.Tehditler (Threat)	75
SONUÇ	81
KAYNAKÇA	83

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Medikal Turizm Endüstrisi Kombinasyonu	14
Tablo 2: Turizm Endüstrisi, Medikal Endüstri ve Medikal Turizm Endüstrisinin Unsurları.....	14
Tablo 3: Tayvan’a Gelen Turist Sayısı	28
Tablo 4: Turizm Döviz Kazancı (milyar Dolar)	28
Tablo 5: 2012 ve 2013 Yılı Medikal Turizm Piyasası ile İlgili Endeks Değerleri	31
Tablo 6: Tayvan’da Medikal Turizmin Gelişim Süreci	34
Tablo 7: Medikal Turizm Gelişiminde Sorumlu Makamlar	49
Tablo 8: Tayvan’da Medikal Turizm Gelişiminde Sorumlu Makamlar ve Sorumlu İşler.....	50
Tablo 9: Tayvan’da JCI Akreditasyona Sahip Olan Sağlık Kuruluşları	52
Tablo 10: Tayvan Ekonomik Durumu ile İlgili Değerlendirmeler	60
Tablo 11: Ameliyat Fiyatlarının Karşılaştırılması (\$ Dolar).....	64
Tablo 12: Tayvan’da Medikal Turizm Gelişiminde Güçlü ve Zayıf Yönler ile Fırsat ve Tehditler	77
Tablo 13: Tayvan’da Medikal Turizm Gelişiminde Yapılabilen Tedbirler ve Sorumlu Makamlar	79

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. : Uluslararası Seyahat Eden Turist Sayısı (milyon kişi).....	20
Grafik 2. : Asya Ülkelerinin Uluslararası Medikal Gelirleri	26
Grafik 3. : Asya Ülkelerinin Medikal Turist Sayıları	27
Grafik 4. : Tayvan’a Gelen Medikal Turist Sayısı	30
Grafik 5. : Tayvan Uluslararası Medikal Hizmet Geliri	31
Grafik 6. : “Tayvan Medikal Hizmeti Uluslararası Düzeyde Geliştirilmesi ”nde Yürütme Stratejisi	33
Grafik 7. : OECD Üyesi Olan Ülkelerin Kişi Başı Ortalama Sağlık Harcaması (2005- 2013)	48
Grafik 8. : Tayvan’da On Bin Nüfus İçin Ortalama Medikal Personelin Sayısı.....	63
Grafik 9. : Tayvan’da On Bin Nüfus İçin Ortalama Hasta Yatağının Sayısı.....	64
Grafik 10. :Tayvan'a Gelen Turist Sayısı.....	66
Grafik 11 : Nüfus Yaşın Ortalaması (Dünya ve Güney Asya ve Pasifik Bölgesi)	71
Grafik 12. : Dünya 65 Yaş Üzeri Nüfusun Tolam Nüfusunda Oranı	72
Grafik 13. : Kişi Başına Ortalama Sağlık Harcaması (Dolar).....	74

KISALTMA LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
APEC	: Asia-Pacific Economic Cooperation
ETMB	: European Board of Transplant Medicine
FPA	: Financial Planning Association
GDP	: Gross Domestic Product
GZFT	: Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler
İSO	: International Standards Organization
İSQua	: International Society for Quality in Health Care
JCI	: Joint Commission International
MRI	: Magnetic Resonance Imaging
MTA	: Medical Tourism Association
OECD	: Organization for Economic Cooperation and Development
PATA	: Pacific Asia Travel Association
ROC	: Republic of China
SPA	: Salus Per Aquam
SWOT	: Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats
TAİTRA	: Taiwan External Trade Development Council
TMTDA	: Taiwan Medical Tourism Development Association
TTFMT	: Taiwan Task Force for Medical Travel
UNWTO	: United Nations World Tourism Organization
WHO	: World Health Organization
WTO	: World Trade Organization

GİRİŞ

Günümüzde küresel sağlık bilincinin artması medikal hizmetlere olan talebi arttırmıştır. Gelişmiş batı ülkelerinde insanlar medikal hizmet maliyetinin yüksek olması veya bekleme sırasının uzun olması gibi sebeplerden dolayı medikal hizmet almak için yurtdışına çıkmaya başlamıştır. Hızla yükselen medikal hizmet taleplerini karşılamak için, medikal hizmet maliyeti görece düşük olan ülkeler uluslararası medikal hizmet vermeye ve yerel turizm endüstrisi ile medikal endüstrini birleştirerek tüketicilere sunmaya başlamıştır. Böylece medikal turizm ortaya çıkmıştır. Medikal turizm endüstrisi ülkelere avantaj sağlayabildiği için Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından medikal turizm, hizmet sektörlerinin yeni yıldızı olarak tanımlanmaktadır.

Tayvan'ın medikal endüstrisi ulusal sağlık sigortası politikasının yüzünden işletmede sorun yaşamaktadır. Sağlık kuruluşları işletme maliyetini düşürmek için sağlık personellerinin maaşını düşürme veya personel sayısını azaltma yolunu tercih etmiştir. Sağlık personellerinin çalışma saatleri uzamasına rağmen maaşları yükselmemiş, stres altında çalışan personel ya medikal endüstriden ayrılmış ya da başka ülkede çalışmayı tercih etmiştir. Tayvan'da her yıl Tıp bölümlerinden mezun olan öğrencinin sayısı yüksek ama Tayvan'da kalıp doktor olmayı tercih eden sayısı düşüktür. Sağlık personeli eksikliği Tayvan'ın medikal kalitesini etkilemektedir.

Asya ülkelerinin medikal turizm geliştirme deneyimlerini örnek alan Tayvan 2007 yılında medikal turizmi geliştirmeye başlamıştır. 2009 yılında medikal turizm, "Altı Ana Geliştirilme Projesi"nden biri ve "10 Önemli Hizmet Sektörü"nden biri olarak seçilmiştir. Ancak 2007 yılından itibaren medikal turizmi geliştirmeye çalışan Tayvan, henüz bu konuda daha önceden çalışmalara başlamış olan ülkeler ile aynı konuma gelmeyi başaramamıştır. Bu nedenle bu çalışmanın amaçlarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür;

1. Tayvan'da medikal turizmin gelişim durumunu anlamak,
2. Tayvan'da medikal turizm gelişiminde önemli faktörleri anlamak,
3. Tayvan'da medikal turizmin gelişmesi sürecinde karşılaşılan güçlü ve zayıf yönler ile fırsat ve tehditleri bulmak,

4. Tayvan’da medikal turizmin gelecekteki gelişimi için stratejileri belirtmek.

Yukarıdaki amaçlar doğrultusunda bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, sağlık turizmi ve medikal turizmin tanımlarından bahsedilmiş, ikinci bölümde Tayvan’da medikal turizmin mevcut durumu açıklanmıştır. Son bölümde ise GZFT Analizi ile Tayvan’da medikal turizmin gelişiminde iç çevresinin sahip olduğu güçlü ve zayıf yönler ile dış çevresinden kendisine yönelen fırsatlar ve tehditler irdelenmiş ve bulgular değerlendirilerek; Tayvan’da medikal turizm geliştirilmesi sürecinde önem verilmesi ve dikkat edilmesi gereken unsurlar açıklanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SAĞLIK TURİZMİ VE MEDİKAL TURİZM

1.1. Sağlık Turizmi

Ülkelerin ekonomik yönden gelişmelerinde etkili olan ve ülkelere sürekli gelir sağlayan çeşitli sektörler vardır. Bu sektörlerden birisi turizmdir. Turizm, birçok ülke için önemli bir gelir kaynağı olmasının yanı sıra dünyayı şekillendiren önemli ekonomik güçlerden biridir ve dünyadaki en büyük ihracat kaynaklarından ve istihdam sağlayan sektörlerden biri olarak kabul edilmektedir (Higgins, 2006: 1192).

Günümüzde turizm eğilimleri gitgide değişmiş ve eskiden popüler olan deniz, kum ve güneş odaklı tatil algısının yerini farklı ihtiyaçların karşılamasına yönelik alternatif turizm çeşitleri almaya başlamıştır (Demir, 2004: 95). Bu durumdan faydalanmak isteyen ülkeler alternatif turizm kaynaklarını etkinleştirme yoluna gitmişlerdir. Bu turizm türlerinden birisi de sağlık turizmidir. İnsanlar artık sağlık sorunları yaşadığında yalnızca kendi ülkelerindeki sağlık hizmetlerini ya da fiyatları değil; en iyi çözüm, en kaliteli hizmet ve en iyi fiyat seçeneklerini değerlendirerek hareket etmektedir. Tedavi ve tatil amaçlı şehirlerarası ya da ülkelerarası yapılan seyahatlerden doğan tüm etkinliklere sağlık turizmi denilmektedir (Huff, vd., 1995: 6).

1.1.1. Sağlık Turizmi ve Turist Tanımı

Turizm sözcüğü Latince’de dönme, hareket etme, dönüp dolaşma anlamlarını karşılayan “tournus” sözcüğünden türemiştir. Fransızca’da “tourner” ve “tour” kelimeleri dönmek anlamına gelmektedir. Bu kelimeler halen kullanılmaktadır (Aydın, 2012: 91).

Turizm kavramını, hızlı sanayileşen ve şehirleşen ortamlarda, beden ve ruh sağlığı açısından dinlenme, kendini rahatlatma ve zenginleştirme gereksinimini karşılayan sosyal, kültürel ve beşeri bir hizmet şeklinde tanımlamak mümkündür.

Başka bir tanıma göre ise turizm; insan psikolojisinin sonucu olarak ortaya çıkan, yer değiştirme, değişiklik, kaçma, uzaklaşma olayıdır. (Akat, 2000: 3)

Sağlık turizmi ise; “Sağlığı koruma, iyileşme amaçlarıyla belirli bir süre için (genellikle 21 gün) yer değiştiren insanların doğal kaynaklara dayalı turistik bir tesise giderek kür uygulaması, konaklama, beslenme ve eğlence gereksinimlerini karşılaması sonucu doğan hareketlerdir”(Boz, 2004: 132).

Türkiye Sağlık Vakfı ve Sağlık Derneği ise bu kavramı şöyle bir tanımlama getirmiştir; “Sağlık turizmi, ikamet edilen yerden başka bir yere (yurt içi veya yurt dışı) herhangi bir sağlık sebebiyle hizmet almak için yapılan seyahate denir”(Türkiye Sağlık Vakfı ve Sağlık Derneği, 2010:12).

Aydın(2012: 92); sağlık turizmine yönelik yaptığı çalışmada sağlık turizmini “İnsanların seyahat etmek amacı ile ikamet ettiği yerin dışında konaklayarak tedavi olmayı amaçlamaları özel bir turizm çeşidi olan sağlık turizmini ortaya çıkarmıştır. Sağlık turizminin kitlesi, sağlığı bozulmuş olan kişilerle sağlığını korumaya dayalı kişilerden oluşmaktadır” şeklinde ifade etmiştir.Farklı tanımlar olsa da, kısaca sağlık turizmini,insanın ikamet ettiği yerden başka yere herhangi bir sağlık sebebiyle sağlık hizmeti almak için yaptığı seyahattir şeklindeözetleyebiliriz.

Dünyada sağlık ve termal turizm alanındaki gelişmeler sonucu bu alanda çok sayıda yeni tesis açılmakta ve mevcut tesislerde köklü değişikliklere gidilmektedir. Bu düzenlemeler hızla artan yaşlı nüfusa hitap etmenin yanı sıra tedavi olmak ya da tıp teknolojisinin getirdiği yeniliklerden faydalanmak isteyen genel nüfusa da hitap etmektedir (Oğuz, 2012: 91).Günümüzde tedavi amaçlı sağlık turizminin önemigün gittikçe artmakta ve sağlık turizminingelişimini sağlayan birçok sebep bulunmaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki medikal hizmetlerinin çok pahalı olması, sağlık sistemlerinin eskimesine ve nüfusun artmasına bağlı olarak tedavi için bekleme süresinin uzaması akla gelen ilk sebepler olup diğer sebepleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür(Akbaş, 2008: 2; Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı, 2011: 4; Aydın, 2010:15);

1. Ülkesinde ileri teknoloji sağlık hizmetleri ve profesyonel insan kaynaklarının azlığı, eksikliği veya yokluğu,
2. Sağlık hizmetlerinin kendi ülkesinde aşırı pahalı olması,
3. Kendi ülkesinde çok uzun bekleme sırasının olması,
4. Kendi ülkesinde herhangi bir sebepten dolayı ameliyatının bilinmesini istememesi (Örneğin, Estetik cerrahi),
5. Ülkesinde iklim ve coğrafi olarak tatil için kısıtlı imkan olduğu durumlarda yapılan turizm hareketliliği (ormanlık, yaylalar, tarihi ve kültürel zenginliği olan ülkelere gidişi) çoğunlukla termal tesisin ve termal turizm imkanlarının çok olduğu bir ülkede tatil yapma talebi,
6. Kronik hastaların, yaşlıların ve engellilerin başka ortamlara gitmek ve tedavi olmak isteklerinin oluşması,
7. Tedaviyle tatil yapma arzusu,
8. Uyuşturucu ve farklı bağımlılıkları olan kişilerin farklı veya daha uygun ortamlarda olma istekleri,
9. Kişinin hayata tutunma ve yaşam isteği.

Sonuç olarak hastalar çeşitli sebeplerden dolayı başka yere gidip sağlık hizmetini almayı tercih etmektedir. Bu tercihteki en temel sebep, farklı bir ortamda daha iyi imkanlarda tedavi görerek eski sağlığına kavuşmak ve aynı zamanda tatil yapmaktır. Sağlığını tekrar elde etmek için ikamet ettiği yerden başka bir yere herhangi bir sebeple tedavi amaçla gidenlere sağlık turisti denir (Wu, 2012: 3).

Eric Cohen (2008: 25-26); sektöre olan talep bağlamında bir sınıflandırmaya gitmiştir ve sağlık turizmi pazarı açısından turistler ya da ziyaretçileri 5 temel kategoride gruplandırmıştır. Bu kategorileri aşağıdaki gibi ifade etmek mümkündür;

1. Yalnızca turist: Güneş, kum deniz gibi klasik tatil geçiren ziyaretçiler ya da turistlerdir. Ziyaret ettikleri ülkede herhangi bir sağlık hizmeti ya da tedavisiden yararlanmamaktadır.

2. Tatilde tedavi edilen turistler: Seyahat sürecinde hastalanma ya da kaza sebebiyle tıbbi hizmet ve tedavi alan turistlerdir.

3. Tatil ve tedavi amaçlı turistler: Bu tür turistler ziyaret ettikleri ülke ya da bölgeye tamamen tıbbi nedenlerden dolayı gitmemektedir. Ancak ziyaret ettikleri bölgede bazı rahatsızlıklar için tedavi fırsatları bulunmaktadır. Diğer bir söyleyişle, bunlar tatil ile sağlık hizmeti alımını birleştiren turistlerdir.

4. Tatil yapan hastalar: Bu ziyaretçiler aslında bir ülkeye ya da bir bölgeye tedavi amaçlı giderler, ancak tedavi sonrasında gittikleri bölgede kalmaya devam edip tatil yaparlar.

5. Yalnızca hastalar: Bu tür turistler bir ülkeye ya da bölgeye sırf tedavi amaçlı giderler. Tedavi sırasında ya da sonrasında tatil planı bulunmamaktadır.

1.1.2. Sağlık Turizmi Türleri

T.C. Sağlık Bakanlığı(2012: 16-18); sağlık turizmini temel olarak yaşlı ve engelli turizmi, termal turizm ve Spa-Wellness ile medikal turizm olarak üç ana başlığa ayırmıştır. T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından, yaşlı turizmi yerine üçüncü yaş turizmi ve engelli turizmi yerine engelsiz turizmi terimleri kullanılmıştır. Bunlar aşağıda daha detaylı açıklanmaktadır.

1.Üçüncü yaş ve engelsiz turizmi

Üçüncü yaş turizmi için, literatürde “older”, “elder”, “senior” veya “third age” gibi isimler kullanılmaktadır. Bu turizm türünde bazen yaş belirtilmiş bazen de yaş belirtilmeden insan yaşamı üç döneme ayrılmıştır. Bunlardan ilki öğrenme ile geçen dönem, ikincisi çalışma ile geçen dönem ve üçüncü dönem ise işgücünden çekildiği dönemdir (Douglas, vd., 2001: 408). Üçüncü yaş dönemindeki insanlar çalışma hayatlarını sonlandırıp emekli olmuş ve çocuklarını büyütmüşlerdir. Bu yüzden kendilerine ayırabildikleri çok fazla zamanları vardır ve boş zamanlarını değerlendirmektedirler. Dolayısıyla üçüncü yaş grubuna dahil olan turistler turizm sektörü için önemli bir potansiyele sahip olan gruptur (Hacıoğlu ve Avcıkurt, 2008: 20).

Üçüncü yaş turizminin yaş aralığına yönelik farklı fikirler bulunmaktadır. Üçüncü yaşın alt yaş sınırının ne olması gerektiği

konusunda araştırmacılar bazılar 50 yaşı başlangıç yaşı olarak kabul ederken, bazıları ise 60-65 yaş üzerini kabul etmektedir. (Solak, 2013: 3). Yıldırım (1997: 1) ise üçüncü yaş turizmini; “50 yaş ve üzeri insanların ikamet ettikleri ve alıştıkları yerin dışına yaptıkları seyahatlerden ve bu seyahatleri sürecinde turizm işletmelerinin malları ve hizmetleri talep ederek geçici veya sürekli konaklamalarından kaynaklanan ilişkiler bütünü” şeklinde ifade etmiştir.

Öztaş ve Karabulut’a (2006: 31) göre; 60 yaş ve üzeri insanların seyahat etmelerinin sonucu ortaya çıkan turizm türüne üçüncü yaş turizmi denilmektedir. Usta’ya (2012: 15) göre ise, belli bir yaş üzerinde veya emekli olmuş insanların ikamet ettikleri yerlerden başka ülkeleri ya da bölgeleri ziyaret etmeleri amacıyla seyahat etmelerine üçüncü yaş turizmi adı verilmektedir.

Üçüncü yaş turistler, sağlık turizmi ve engelsiz turizmi açısından en önemli bir grubu temsil etmektedir. Dünya Sağlık Örgütü’nün verilerine göre, dünya genelinde yaşları 50-59 aralığında bulunan bireylerin engelli olma yüzdesi %20.6 iken 60 ve üzeri yaş aralığındaki bireylerin engelli olma durumunun %38.1 olduğu görülmektedir (WHO, 2013: 28). İnsanlar yaşlandıkça engelli olma riskleri de yükselmektedir. Bu yüzden üçüncü yaş turizmi ve engelsiz turizm arasında bir bağ olduğu kabul edilmektedir (WHO, 2013: 8).

Birleşmiş Milletler’in verilerine göre dünyada 500 milyona yakın engelli bulunmaktadır ve 60 yaş üzeri gruplar ile birlikte önemli ve büyük bir grup görülmektedir. Bu gruba ait turistler için ideal destinasyon, temiz, sakin ve doğal bir ortama ve çevreye sahip olan ülkedir. Onun dışında klinik otellerin ve rekreasyon alanlarının olması, bu grup turistler için de tercih nedenleridir (UN, 18.03.2015).

3. Termal turizm ve Spa-Wellness

Günümüzde insanların gelirinin artması, eğitim seviyesinin yükselmesi ve teknoloji sayesinde sağlıkla ilgili bilgileri daha kolay edinebilmesi gibi sebeplerden toplumları kendi sağlık durumları konusunda daha bilinçli hale gelmiştir (Albayrak,

2013: 121). İnsanların kendini iyi hissetme istekleri arttıkça sağlık turizmi de daha çok talep edilen bir turizm türü olmuştur. Özellikle klimatizm, üvalizm, spa-wellness ve termal turizm vb. en çok bilinen sağlık turizmi türlerinden birkaçıdır (Chen, 2008: 16). Bu kavramlar aşağıda sırayla açıklanmaktadır.

a. Klimatizm:

Klimatizm; deniz seviyesinden yüksekliği 800 ile 200 metre aralığında olan, ormanlık ve rekreasyon alanları bulunan dağlık yerlerde iklim koşullarının kullanımı ile sağlıklı olma yöntemidir (Küçükaslan, 2007, s.24). İklim koşullarıyla sağlık insanlar için koruyucu ve hasta insanlar için tedavi etkiye sahip olan klimatizm, iklim merkezlerinin kurulması sonucu insanlara sağlık hizmeti vermektedir. Buna temiz hava tedavisi de denebilir (Usta, 2008: 81).

b. Üvalizm:

Üvalizm, bazı yörelerin başlıca ürünü olan meyve, sebzeler ve diğer bitkilerle yapılan tedavi yöntemiye de bu ürünlerin kullanımının bundan hoşlananlara sunulması şeklinde tanımlanabilir (Bulut, 1999: 26-27).

c. Termal turizm

İlk Çağlardan bugüne sağlık turizminde önemli rol oynayan termal kaynaklar insanı dinlendirici, zindeleştirici ve tedavi edici özelliklere sahiptir. İnsanlar tarafından günümüzde de kaplıca, ılıca, içmeler gibi şifa doğal su kaynakları sağlık kurallarına uygun bir biçimde kullanılmaktadır (Kozak, 2010: 19).

d. Spa-Wellness

Spa-Wellness günümüzde birçok insan tarafından tercih edilen bir sağlık hizmetidir. Profesyonel ekipler tarafından uygulanan Spa-Wellness hizmetleri su ve çeşitli aromatik kürlerin kullanılması yoluyla insanların vücudunu rahatlatır, dinlendirebilir ve ağrılarını azaltabilir (Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı, 2011: 8). Genelde birlikte kullanılan Spa-Wellness kavramının farklı tanımları bulunmaktadır.

Orijinal adı “Salus Per Aquam” olan ve “Sudan Gelen Sağlık” anlamına gelen “Spa” kavramı, Roma döneminden bugüne kadar kullanılmaya devam etmiştir(Selvi, 2008: 284). Uluslararası Spa Derneği (İSPA) spa türlerini tedavi amacı, kalış süreleri, tedavininne ile yapıldığı ve kalınan yergibi özelliklerine göre 7’ye ayırmıştır. Bunlar aşağıda sıranlanmaktadır (İSPA, 2011; Tütüncü, 2013: 25-28);

1. Günlük Spa: Müşterilerine sadece gün içinde profesyonel spa hizmeti sunan spalardır.
2. Destinasyon Spa: Öncelikli amacı sağlıklı alışkanlıklar kazanmak olan müşterileri çeken tesislerdir.
3. Medikal Spa: Tam zamanlı ve lisanslı profesyonel sağlık elemanı çalıştırılan tesislerdir.
4. Mineral Kaplıca Spa: Doğal mineraller termal su veya deniz suyu kullanılarak hidroterapi tedavi hizmetleri sunan spalardır.
5. Klüp Spa: Önceliği zinde kalmak olan ve günlük olarak profesyonel spa hizmetleri sunan spalardır.
6. Kruvaziyer Spa: Profesyonel spa, fitness ve wellness gibi hizmetlerin gemide müşterilerine sağlanmasıdır.
7. Resort/Otel Spa: Spa, fitness veya wellness gibi profesyonel hizmetlerin resort veya oteldeki spalarda sunulmasıdır.

Günümüzde yeni trend olan Wellness kavramı ise, Cohen’e göre; iç ve dış dünya arasındaki uyumu yakalayıp çok boyutlu olarak iyi olma durumudur ve bilinç seviyesinin yükselmesiyle çevrede gerçekleşen olaylarla, içten gelen duyguların etkileşime girmesidir(Cohen, 2008: 8).Wellness, insanın kendisini ruhsal, bedensel, zihinsel ve ilişkisel olarak iyi ve zinde hissetmesini sağlayan her türlü masaj, çamur ve yosun banyoları, cilt bakımı, doğal ürünlere sağlıklı yaşam yöntemleri ile yapılan dinamik bir süreç olarakta tanımlanabilir (Nazmi ve Kurtuluş, 2010: 329).

1.1.3. Sağlık Turizminin Tarihsel Gelişimi

Sağlık uygulamalarına tarihsel olarak bakıldığında köklerinin yıllar öncesine dayandığı görülmektedir(Zengingönül, vd., 2012: 7). Eski Yunan İmparatorluğu döneminde hastalar termal su tedavileri için Akdeniz ülkelerine, 18. yüzyıldan sonra zengin Avrupalılar kaplıca tedavisi için Nil'e gitmiştir. 21. yüzyılda ise düşük maliyetli ve yüksek kaliteli sağlık hizmet veren ülkelere tedavi amaçlı gidilmektedir(Aydın, 2012: 92).

Antik Çağ'da insanlar sağlık uğruna seyahat etmeye başlamış,o dönemde sağlık ve din arasında bir bağ olduğuna ve kutsal tapınakların ve hamamların tedavi edici olduğuna inanılmıştır(Yim, 2005: 1). M.Ö. 4000 yılında kaplıcaların etrafında Sümerler tarafından kurulan sağlık kompleksleri, dünyanın bilinen en eski sağlık tesisleri olma özelliğine sahiptir (Demirer, 2010: 10). Eski Çağ'da Hindistan ise, yoga ve tıp alanında tanınmış, bir alternatif tedavi yöntemi olarak kabul edilen bu tedavi yöntemi dünyanın her yerinden sağlığına kavuşmak isteyen insanların bu destinasyona gelmesini sağlamıştır (Lai, 2007: 21).

Orta Çağ'da Roma, ana sağlık turizminin destinasyonu olarak bilinmiştir. Şifa veren hamamlar, sağlık arayan herkesi Roma'ya çekmiştir(Demirer, 2010: 11). Aynı dönemde, Japonya'da kendi ülkesindeki sıcak maden suyu ile dünya çarpında meşhur olmuştur (Connell, 2011:13). Rönesans döneminde (14. yy.dan 17. yy.a kadar) Avrupalılar sanat ve kültür ile ilgilenmenin yanı sıra sağlık turizmi ile de ilgilenmiştir. “Ville d'Eaux” adında suların şehri olarak bilinen bir köy bu dönemde popüler olmuştur. Şifalı suları ile ünlü olan Roma için sudan gelen sağlık anlamına gelen “Saluda per aqua” kavramı ve kısaltması olan “Spa” terimi ilk kez o dönem kullanılmıştır (Zengingönül, vd., 2012: 7).

Rönesans döneminin sonrasında, Avrupa, Asya ve Afrika'da sağlık turizmi giderek yoğunlaşmıştır. 18. yy. ve 19. yüzyılda Avrupalı ve Amerikalı turistler çeşitli rahatsızlıklarından dolayı kaplıcası bulunan ülkelere gitmiştir. 1900-1997 döneminde ise, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) dünyada sağlık turizminin merkezi olmuştur (Lai, 2007: 22). 1993 yılında ETMB (European Board of

Transplant Medicine) kurulmuştur ve ETMB tarafından dünyadada hastane standartları tespit edilmiştir. 1997 yılında Asya ülkeleri, ekonomi krizi ve para birimlerinin çöküşü nedeniyle uluslararası sağlık turizmine daha çok önem vermeye başlamış ve batı ülkelerinden turist çekmek için çaba göstermiştir (Demirer, 2010: 11).

1997 yılında JCI (Joint Commission International)'nin kuruluşu uluslararası standartların oluşturulmasına katkı sağlamıştır. 2006 yılından sonra, Asya ve Latin Amerika'daki sağlık turizmi sektörü hızla büyümüştür. Hindistan ve Tayland gibi ülkeler JCI akreditasyona sahip olarak sağlık turizmi destinasyonu olarak kabul edilmiştir(Türkiye Sağlık Vakfı ve Sağlık Derneği, 2010: 15). 2007 yılından bugüne kadar ise, sağlık turizmi ile ilgili aracı kurumlar daha bilinçli hareket etmeye başlamış ve sigorta şirketleri özellikle uluslararası sağlık turistleri için hizmet vermeye başlamıştır (Lai, 2007: 22).

Sağlık turizmi ortaya çıktığı günden bugüne kadar yoğun ilgi gören bir turizm türü olmuştur.Bunlar aşağıda sıralanmaktadır (Dinçer, 1993:5);

1. Dünya nüfusunun artması, çeşitli ülkelerde sağlık maliyetlerinin artması, yaşam kalitesinin yükselmesi ve tedavilerin daha kaliteli ve ekonomik alternatifler bulunan ülkeler kaymasıyla sağlık turizmi ortaya çıkmıştır.
2. Hastalıkların tedavi masraflarından büyük miktarda tasarruflar sağlama isteği.
3. Hastanın başka bir ülkede kendi ülkesindeki gibi alınabilecek sağlık hizmetinin imkanı düşüncesi.
4. Hastaların, özellikle satın aldıkları sağlık sigortası ile ilgili karşıladıkları sorular artmış ve başka tedavi hizmetin seçenekleri aramaya başlamıştır.
5. Hastaların tedavi olmak için çok fazla bekleme süresinin yerine başka ülkelere gidip tedavi olmak isteği.
6. Hastaların başka ülkelere gidip sağlık hizmeti alırken bir yanda da o ülkede tatil yapmak isteği.
7. Teknolojinin gelişimi ile beraber ulaşımın maliyeti azalmıştır. Bu sebeple insanlar uluslararası tedavi olmayı teşvik edilmektedir.

1.2 Medikal Turizm

Medikal turizm, günümüzde birçok ülke için çok önemli bir gelir kaynağıdır ve uluslararası medikal turizm önemli bir endüstri olarak hızla büyümektedir (Patients Beyond Borders, 2013: 1). Literatürde bazen sağlık turizmi ile medikal turizm kavramları birbirinin yerine kullanılmakta fakat medikal turizmi özellikle medikal özellik içeren bir kavram olarak sağlık turizminden ayırmak gerekmektedir (Connell, 2006: 1094). Termal ve diğer tedavi yöntemlerini kapsayan sağlık turizmi ile medikal turizm arasındaki farkları bu kavramların tanımlarını yaparak açıklamak mümkündür. Sağlık turizmi kavramı daha geniş bir kavram olup vücudun daha iyi hissetme ve zindelik taleplerine yönelik uygulamalar için kullanılmaktadır. Medikal turizm ise; herhangi bir sebepten dolayı turistlerin kendi ülkelerinden başka ülkelere tedavi amaçlı gitme sürecidir (Gao ve Liu, 2010: 90). Yani medikal turizm; özellikle tedavi amaçlı turizm türü ve sağlık turizmin bir dalı olarak görülebilirken, sağlık turizmi medikal turizmi de kapsayan ancak başka sağlık hizmetlerini de içeren daha geniş bir turizm şekli olarak özetlenebilir.

1.2.1 Medikal Turizm ve Turist Tanımı

Medikal turizm; kısaca tedavi amacıyla yapılan, fizik tedavi ve rehabilitasyon gereksinimi onlarla birlikte uluslararası hasta potansiyelini kullanarak sağlık kuruluşlarının büyümesine olanak sağlayan turizm türüdür. Genel olarak tanımlandığında ise medikal turizmi medikal endüstri ve turizm endüstrisi ile işbirliği yapan, hastaların kendi ülkeleri dışına dental ve kozmetik cerrahi gibi tedavi hizmetlerinden faydalanmak amacıyla seyahat etmesi şeklinde ifade etmek mümkündür. Burada dikkat edilmesi gereken bir husus söz konusudur, medikal turistlerin sağlıklarına kavuşma isteklerinin yanı sıra eğlenmek ve gezmek amacı da bulunmaktadır. (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012: 12).

Medikal turizm son yıllarda sadece tedavi olan veya olmak isteyen için değil, aracı kurumlar ve yöneticiler için de önem kazanmıştır (Cannon, 2007: 130). Bundan dolayı araştırmacılar da medikal turizm konusuna yönelik çalışmalar yapmaya

başlamıştır. Medikal turizm kavramına yönelik farklı tanımlar bulunmakta ve tanımlardan bazıları aşağıda yer almaktadır.

Van Sliepen'e göre medikal turizm, ev dışında ikamet etmek koşulu ile boş zamanlarda tedavi amaçlı yapılan gezilerdir (Sliepen, 1992: 151; Acar, vd., 2012: 8). Christine'e (2010: 1) göre ise medikal turizm kavramı, herhangi bir medikal prosedür ihtiva eden seyahat aktivitesini veya turistin sağlığını destekleyen aktivite dizisini tanımlamak için kullanılmaktadır. Harahsheh'e (2002: 23-24) göre; medikal turizm, tıbbi, cerrahi veya diş hekimliğinin konusu içinde yer alan herhangi bir tedavi uygulamasını elde etmek amacıyla kişilerin kendi ülkelerinden farklı bir ülkeye seyahat etmeleri olarak tanımlanabilir. Bookman'a (2007: 1) göre; sağlık ve turizm olmak üzere en az iki endüstri bir araya getiren ve hizmet ticaretini içeren ekonomik aktiviteler medikal turizm olarak tanımlanmaktadır.

Deloitte, raporunda medikal turizmi iyileşmek ve sağlıklı olmak amacıyla ekonomik ya da uzmanlık gerektiren tedaviler için seyahat etmek olarak tanımlanmaktadır (Deloitte, 2010: 2). Connell'e (2011: 11) göre; medikal turizmi hastaların kendi ülkelerinde olmayan veya maliyet, bekleme zamanının uzunluğu gibi sebeplerle kendi ülkelerinde erişemedikleri tedavi hizmetlerini ülke dışına seyahat ederek almaları şeklinde tanımlamıştır. Başka bir çalışmada ise medikal turizm, cerrahi veya özel uzmanlık gerektiren ve bunların yanında diğer tıbbi müdahaleleri içeren uygulamalara ihtiyaç duyan hastalara düşük maliyetli özel tıbbi bakım sağlanması amacıyla turizm endüstrisi ile sağlık sektörünün birlikte çalışması şeklinde ifade edilmiştir (Barca, vd., 2013: 66).

Tablo 1.:Medikal Turizm Endüstrisi Kombinasyonu

Medikal Turizm	Medikal Hizmet	Hastane Hizmeti Genel Medikal Hizmet Özel Medikal Hizmet Dış Hekimliği Uzun Süreli Bakım Fizik Terapi
	Turizm Hizmeti	Otel Seyahat Acentası Tur Operatörü Ulaşım Rehberlik Yemek-İçecek

Kaynak: Yeh, T. W., **The Comparison Study of The Development of Medical Tourism Industry in Thailand, Korea and Taiwan**, 06.2013:11

Tablo 1’de görüldüğü gibi medikal turizm endüstrisi, medikal hizmet ve turizm hizmetinden oluşan bir kombinasyondur. Medikal turizm, hastane hizmetleri, uzun süreli bakım ve fizik terapi gibi medikal hizmetler ile otel, seyahat acentası ve tur operatörü gibi turizm kuruluşlarını bir araya getiren bir endüstridir.

Tablo2.: Turizm Endüstrisi, Medikal Endüstri ve Medikal Turizm Endüstrisinin Unsurları

Endüstri	Ortam Unsurları	Somut Ürün Unsurları	Soyut Hizmet Unsurları	Resesif Hizmet Unsurları
Turizm	Turizm destinasyonu	Altyapılar, eğlence tesis	Turizm amaçları ulaşma	Güzel hatıralar, eğlence,konfor, samimiyet hissi
Medikal	Hastane, Ekipman	Medikal malzemeler	Hastalıktan iyileşme	Güvenlik hissi, profesyonel hizmet

Medikal Turizm	Medikal hizmeti veren ülkenin manzarası ve hastanesi	Altyapılar, gezmele ilgili eğlence tesis ve medikal malzemeler	Turizm amaçları ulaşma ve hastalıktan iyileşme	Medikal güvenliği, Medikal hizmeti veren ülkenin yerel halkların samimiyet davranışı
-------------------	---	--	--	---

Kaynak: Yeh:“The Comparison Study of The Development of Medical Tourism Industry in Thailand, Korea and Taiwan”,Taipei,06.2013:12

Tablo 2’den anlaşıldığı gibi; turizm endüstrisini, medikal endüstriyi ve medikal turizm endüstrisini oluşturan unsurlar ortam unsurlar, somut ürün unsurları, soyut hizmet unsurları ve resesif hizmet unsurlar dört başlık altında incelenebilir ve her unsurda farklı içerikler bulunmaktadır.

Medikal turistler

Medikal turizm, özel bir turizm çeşididir. Hedef kitle, hasta olan ve sağlığını koruma konusunda bilinçli olan insanlardır. Ancak günümüzde insanlar kendi sağlık durumları ile ilgilenirken aynı zamanda tatil yapma ihtiyacı da duymaktadır. Medikal turizm böyle şekillenip ortaya çıkmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1993: 6). Sözü edilen hastalar ikamet ettikleri yerden başka yere gidip 24 saatten fazla kaldıkları için turist olarak sayılmakta ve literatürde “medikal turist” olarak tanımlanmaktadır(Kozak, 2012: 7).

1.2.2. Medikal Turizmin Ortaya Çıkma Sebepleri

Medikal turizm özellikle 2000’li yıllardan itibaren internetin, bilişim teknolojilerinin ve ulaşımın gelişmesi sayesinde önemli bir gelişmesi göstermiştir. Turizm endüstrisinde son yirmi yıldır meydana gelen değişiklere bakıldığında turizm faaliyetlerine katılan insanların farklı amaçlarla seyahat ettiklerini görmek mümkündür (Connell, 2013: 116).

Medikal turizm faaliyetine katılanların amaçları denilince öncelikli olarak akla gelen iki sebep vardır. İlk olarak, gelişmiş ülkelerde hastalar kendi ülkelerindeki tedavi fiyatının çok yüksek olmasından dolayı gelişmekte ya da az gelişmiş ülkelere gidip tedavi olmayı tercih etmektedirler. Diğer taraftan, gelişmekte veya az gelişmiş ülkelerdeki hastalar kendi ülkelerinde yeterli ve kaliteli tıbbi tedavi alamayacağı düşüncesi ile gelişmiş ülkelere gitmek istemektedir (Horowitz ve Rosensweig, 2007: 33).

Hastaların, kendi ülkeleri dışında başka bir ülkede sağlık hizmeti (sağlığı geliştirmeye yönelik hizmetler, tedaviye yönelik hizmetler ya da rehabilitasyon hizmetleri) alma sebepleri ve destinasyonu seçerken düşündükleri kritik faktörler vardır. Bu faktörler şöyle sıralanabilir (Horowitz ve Rosensweig, 2007: 25; Bies ve Zacharia, 2007: 1145; Yalçın, 2006: 37; İçöz, 2012: 2262);

1. Küresel yaşlanmanın gittikçe artması ile insanların tıbbi tedavine ihtiyaçları yükselmektedir.

2. Başka bir ülkeden sağlık hizmeti almak bekleme süresini kısaltabilmektedir. İngiltere, ABD ve Kanada gibi ülkelerde tedavi almak için genelde uzun sırada beklenmesi gerekmektedir. İngiltere’de fertilite tedavisi için uzun süre beklemek zorunda kalınmaktadır. Onun için İngiltere vatandaşları deniz aşırı ülkelere gidip tedavi olmayı tercih etmektedir. Amerikan vatandaşları için Amerika’da uzun beklemenin yerine Hindistan gibi ülkelerde daha hızlı bir şekilde tedavi olma imkanı vardır. Kanadalılar uzun bekleme listesinde bulunmamak için medikal turizmi tercih etmektedirler.

3. Gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere tedavi olmak amacıyla gerçekleşen seyahatlerin temel ve en önemli nedeni fiyat farklılığıdır. Maliyet düşünüldüğünde gelişmiş ülkelerde medikal hizmetin fiyatları aşırı yüksektir.

4. Ulusal ve uluslararası seyahatin fiyatının düşmesi, seyahatlerin kolaylaşması ve küreselleşme ile birlikte uzak bölgelere ucuz ulaşım sağlanması sonucunda daha önce erişilemeyen bölgeler insanların kolaylıkla seyahat edebilecekleri yerler haline gelmiştir. Fakat bütün ülkeler için uzun süre seyahatler çok arz edilen bir seçenek

değildir. Örneğin Kanadalı medikal turistler için gidilecek destinasyonun yakın olması ve rahat şekilde ulaşılabilir olması ön koşullardır.

5. Yeni teknoloji gelişimleri medikal turizmin hızla büyümesinde önemli rol oynamaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte hastalar daha çok bilgi elde etmeye başlamıştır. Teknolojinin gelişmesindeki en önemli unsur internetin yaygınlaşmasıdır. İnternet sayesinde hastalar kolayca tedavi ile ilgili bilgileri elde edebilmektedir. Hızla artan web siteleri, hastalara dünyada medikal hizmetlere yönelik bilgileri sağlamakta ve medikal turizminin hızlı gelişimine yardımcı olmaktadır. 12 Nisan 2014 tarihinde Google arama motoruna “medical tourism” yazılıp yapılan aramada 1.570.000 ilgili sonuç çıkmıştır. Aynı şekilde Mayıs 2015’te bu arama tekrarlandığında 31.600.000 adet sonucun çıkması bizlere pazarın büyüme hızı ve potansiyelini göstermektedir.

6. Günümüzde insanlar nadir hastalıkların tedavisi için uygulanacak olan kaliteli medikal hizmetin başka ülkelerde uygun şartlarda bulunabileceğini düşünmektedir. Uluslararası alanda tanınan akreditasyon uygulamaları sayesinde medikal hizmetlerin kalitesine olan güven artacak ve potansiyel ziyaretçilerin hizmet kalitelerini rahatlıkla kendi ülkelerinde var olan kalite ile karşılaştırmasına katkı sağlayacaktır. Uluslararası medikal akreditasyon veren kuruluşlar arasında en çok bilinen JCI’dir.

7. Hasta tatilde ya da iş seyahatindeyken medikal hizmete ihtiyaç duyabilmektedir. Yeni bir endüstri olan medikal turizm aynı zamanda geleneksel turizm endüstrisine de katkı sağlamaktadır. Medikal turistler için tedavi sürecinde veya tedavi sonrası tatil imkânından da yararlanma fırsatı bulunmaktadır. Demek ki, medikal turistler istedikleri gibi standart turist deneyimi yaşayabilmektedir. Medikal turizm kapsamında satın alınan tedavi paketleri sayesinde medikal turistler tatil, gezi yanında yabancı bir ülkenin egzotik kültürünü tanıma fırsatı da bulmaktadır.

8. Medikal turistlerin başka ülkelere gidip tedavi alma amaçlarından birisi de gizliliklidir. Özellikle estetik cerrahi olacak hastalar tedavi sürecinde tanıdıklarından uzak kalmak isteyebilirler. Bunun dışında uyuşturucu tedavisi için rehabilitasyon hizmeti alacak hastalar kendi alıştıkları yerlerden ve yakınlarından uzak olan bir ortamda tedavi olmayı tercih etmektedir.

1.2.3. Medikal Turizm Türleri

Gonzales, Brenzel ve Sancho'a (2001: 20) göre; medikal turizm üç ana başlıkta incelenebilir. Bu başlıkları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz;

1. Sağlığı geliştirmeye yönelik hizmetler (bitkisel tedavi, aromatik tedavi, sıcak kaplıca, her türlü masaj vb. hizmetleri kapsamaktadır),
2. Tedaviye yönelik hizmetler (kalp ameliyatı, estetik cerrahi, dental tedavi, her türlü cerrahi vb. hizmetleri kapsamaktadır),
3. Rehabilitasyon hizmetleri (yaşlı bakım programı, diyaliz, bağımlılık programı vb. hizmetleri kapsamaktadır).

Medikal turizm konusunda ABD'ye yönelik yapılmış bir çalışmada; medikal turizm dış medikal turizm, iç medikal turizm ve sınır içi medikal turizm olarak üç başlığa ayrılmaktadır (Deloitte, 2008: 6).

1. Dış Medikal Turizm: Bir ülkenin vatandaşları tıbbi tedavi olma amacıyla yurt dışına seyahat etmeleri süreci dış medikal turizm denir.
2. İç Medikal Turizm: Ülke vatandaşları tedavi amaçla kendi ülkesinde farklı yerler seyahat etmeleri süreci iç medikal turizm denir
3. Sınır İçi Medikal Turizm: Ülke vatandaşlarının tedavi amacıyla kendi ikamet ettikleri yerden ülke sınırında başka bölgeye seyahat etmeleri sürecine sınır içi medikal turizm denir.

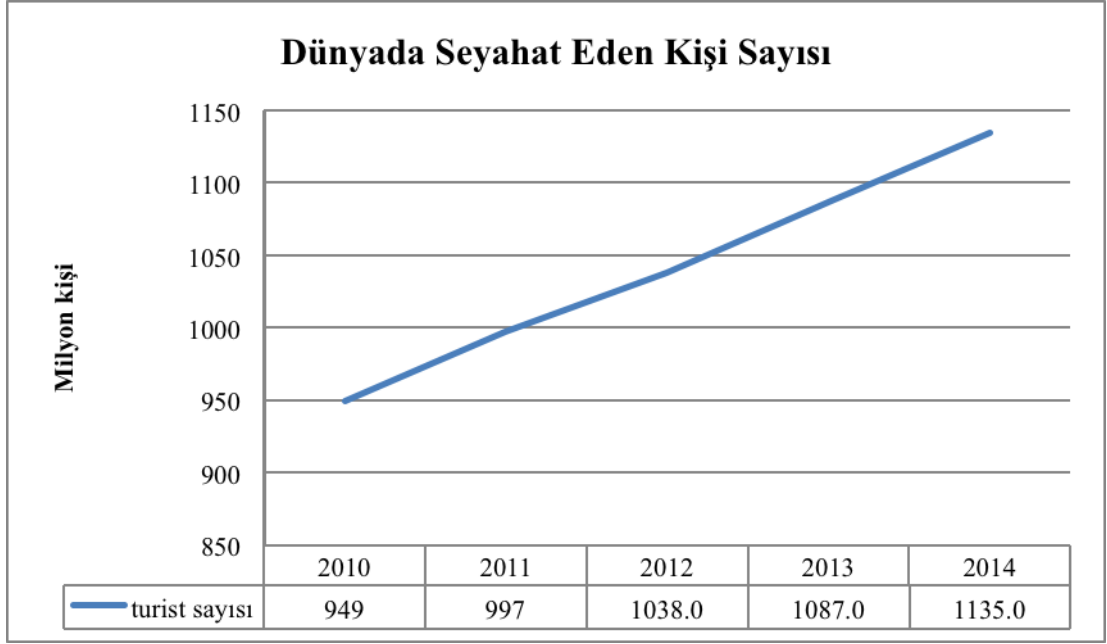
1.3. Dünyada Medikal Turizmin Mevcut Durumu

Dünyada medikal turizmin gelişimi ülkelere göre farklılık göstermiş ve insanların ihtiyaçlarına göre farklı şekillerde gerçekleşmiştir. Son yıllarda sağlıklı olma kavramı insanlar tarafından önemli bir konu olarak görülmeye başlanmıştır. İş ortamından uzaklaşıp sıcak iklimler ve sularda sağlıklarına kavuşma teması öne çıkmıştır (Wu, 2013: 16).

Asya ülkeleri medikal turizm pazarında çok önemli rol oynamakta, ancak diğer ülkeler de bu pazardan pay almaya çalışmaktadır. Medikal turizm, büyüme ve gelişme açısından büyük bir potansiyele sahiptir. 90'lı yıllardan itibaren bu amaçla seyahat eden yabancı turistlerin sayısı giderek yükselmektedir. ABD'deki sağlık turizmi harcamalarının 5.5 milyar Dolar, Avrupa'da 3.5 milyar Euro, Çek Cumhuriyetinin bu kazancının ise 1 milyar Doları aştığı belirtilmektedir (Gümüş ve Özge, 2008: 435).

Medikal turizm pazarının talepleri Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Orta Doğu olarak üç bölgede yoğunlaşmaktadır. Bu bölgelerdeki taleplere bakıldığında Malezya müslüman ülkelerden biri olarak Ortadoğu ülkelerinden turistleri çekmektedir. Avrupalı medikal turistlerin çoğu Tayland ve Hindistan'a gitmeyi tercih etmektedir. Orta Amerikalı medikal turistler coğrafik konumdan dolayı Küba'yı destinasyon olarak görmektedir.

Üçüncü dünya ülkeleri 21. yüzyılda medikal turizm endüstrisine katılmaya başlamıştır. Düşük maliyet, gelişmiş medikal teknikler, az masraflı sigorta ve daha kısa bekleme sırası gibi unsurlar medikal turistler için çekici gözükmektedir (Connell, 2006: 1093). Gün geçtikçe medikal turizm gelişmiş ülke vatandaşları tarafından normal, sıradan bir faaliyet olarak görülmeye başlanmıştır (Lapitskaya, 2005: 5).

Grafik 1. : Uluslararası Seyahat Eden Turist Sayısı (milyon kişi)

Kaynak: UNWTO Annual Report 2013, World Tourism Organization (UNWTO), Madrid, s.11

Grafik 1’de görüldüğü gibi; 2010 yılında dünyada seyahat eden kişi sayısı 949 milyondur. Bu rakam 2012 yılında tarihi bir nokta olan bir milyarı geçmiştir. 2013 yılında bu rakam %5 artış ile 1 milyar 87 milyon kişiye, 2014 yılında ise 1 milyar 135 milyona ulaşmıştır.

2013 yılında seyahat eden turistlerden 563 milyonu Avrupa bölgesine, 248 milyonu ise Asya ve Pasifik bölgesine gitmiştir (UNWTO, 2014: 11). Uluslararası turizm gelirleri 2000 yılında 475 milyar dolar, 2010 yılında 930 milyar dolar, 2011 yılında 1 milyar 42 milyon dolar, 2012 yılında ise 1 milyar 75 milyon dolara yükselmiştir. Uluslararası turizm kapsamında olan medikal turizm de toplam gelirde önemli bir yere sahiptir (UNWTO, 2013: 3-6).

Dünyada medikal turist sayısı ile ilgilikesin bir veri bulunmamaktadır. Fakat farklı ülkeler tarafından açıklanan rakamlara göre medikal turist sayısı her yıl artmaktadır (Deloitte, 2011: 5-6). İngiltere’de 2010 yılında medikal amaçla yaklaşık olarak 60.000 kişi yurtdışına seyahat etmiştir. (Pollard, 2012: 1). Deloitte’nin(2008:

3-5) raporuna göre, Amerika’da 2007 yılında 750.000 kişi medikal tedavi almak için yurtdışına seyahat etmiştir. 2010 yılında 79 milyar dolar olan toplam sektör büyüklüğünün 2015 yılında 130 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. Yurtdışında kaliteli tedavi hizmet ve düşük tedavi maliyeti gibi sebeplerden dolayı medikal turizmin her geçen gün daha çok büyümesi ve daha çok insanın katılması beklenmektedir.

2013 yılında MTQUA (Medical Travel Quality Alliance) tarafından dünyadaki en büyük on medikal turizm merkezi açıklanmıştır. Bu merkezler; Malezya’da Prince Court Medical Center, Almanya’da Asklepios Klinik Barmbek, Lebanon’da Clemenceau Medical Center, Hindistan’da Fortis Hospital, Güney Kore’de Wooridul Spine Hospital, Tayland’da Bumrungrad International Hospital, Türkiye’de Anadolu Medical Center, Singapur’da Gleneagle’s Hospital, Hindistan’da Asian Heart Institute şeklinde sıralanmaktadır (MTQUA, 28.12.2014).

1.4. Asya Ülkelerinde Medikal Turizmin Mevcut Durumu

Son yıllarda, medikal turizm endüstrisi Asya ülkelerinin gelirlerine büyük katkı sağlamaktadır. 2020 yılında medikal endüstrinin dünyanın en büyük endüstri haline gelmesi beklenmektedir. Medikal endüstrinin ve turizm endüstrisinin gelirleri birlikte hesaplandığında bütün dünyadaki GDP değerinin %22’sini oluşturacaktır (Liu, 2007:13).

Medikal turizmin ana bölgesi Asya’dır. Günümüzde medikal turizmde en büyük payı alan ülkelerin başında Hindistan gelmektedir. Bunun temel nedeni, Hindistan devletinin turizm potansiyelini önceden görmesi, düşük medikal maliyete sahip olması ve iyi tanıtım yapmasıdır (Yıldırım, 2006: 2). 2007 yılı Eylül ayında Amerika Finansal Planlama Derneği (FPA) dergisi, 2006 yılında 50 milyon Amerikalı turistin Hindistan, Tayland, Singapur, Malezya ve diğer Asya ve Doğu Avrupa ülkelerine estetik cerrahi ve artroplastik tedavisi için gittiğini belirtmiştir. Bunun sebepleri; medikal kalite, hastane yönetimi, multi-kültür ve düşük fiyattır. Bu ülkelerdeki sağlık kuruluşları genellikle yerel turizm endüstrisi ile işbirliği yaparak medikal tur paketi tasarlayıp müşterilere sunmaktadır (FPA, 2007; Wu, 2008: 18).

Aşağıda medikal turizmde büyük payı alan Asya ülkelerinde medikal turizmin durumları açıklanmaktadır:

1.4.1. Hindistan

Hindistan, dünyanın tıp merkezi olarak kabul edilmektedir. Özellikle Ayurvedik terapi, koroner arter ameliyatı ve estetik cerrahi ile meşhurdur. Dünya medikal turizm piyasasında ayakta durmak için Hindistan sürekli kendisini geliştirmekte ve verdiği medikal hizmetin düşük maliyetli ama gelişmiş kalitede olduğunu vurgulamaktadır (Connell, 2011: 69).

Hindistan’da medikal turizm gelişiminde en önemli etken düşük fiyattır. Bunun dışında hastalara havalimanı servisi, internet erişimi olan özel hasta odası ve çeşitli Hindistan yemeklerinin sunulması gibi özel hizmetler de vermektedir (Chen, 2008: 16). Ayrıca, çoğu Hintli tıp öğrencisi İngilizce konuşulan ülkelere gidip eğitim almaktadır. Günümüzde Hindistan, İngilizler için medikal turizmin popüler destinasyonudur. Bazı medikal turistler de meşhur turizm destinasyonları için Hindistan’ı tercih etmektedir. Bu yüzden Hindistan’da Apollo Holdings ve Taj otelcilik işbirliği yaparak, medikal turistlere beraber hizmet sunmaktadır (Liu, 2008: 3).

1.4.2. Malezya

Malezya’da ekonomik krizin ardından, 1998 yılında medikal turizm geliştirilmeye başlanmıştır. Malezya’da medikal turizm farklı endüstrilerin (hastaneler, oteller, seyahat acenteleri, tıp merkezleri) birleşimidir. Düşük fiyat da Malezya’nın medikal turizmde güçlü yönlerinden biridir. Malezya, Güney Kore’yi örnek almış ve Penang Adası’nı bir estetik cerrahi merkezi olarak tasarlamıştır (Liu ve Chen, 2013:33).

“Malezya: Benim İkinci Memleketim”adlı medikal turizmi geliştirme stratejisineMalezya’da yer alan 220 taneden fazla özel sağlık kuruluşu arasından 35

tane hastane, yaklaşık 7.000 tane hasta yatağı kapasitesi ile katılmaktadır. Strateji doğrultusunda belirtilen koşullara uyan turist, Malezya çoklu giriş turist vizesi ile birlikte süresiz ikamet (genel turist vizesi sadece bir ay kalabilir) hakkına sahip olabilir. Ayrıca turistlere ev alımında kredi avantajları, araba alımında vergiden muafiyet ve kendisi haricinde aileden bir refakatçi birey getirmegibi farklı kolaylıkla sağlanmaktadır (Chiu, 2012:28).

1.4.3. Güney Kore

Güney Kore estetik cerrahi ile önemli döviz kazancı sağlamaktadır. Özellikle yağ emme cerrahisinde uzmanlaşmıştır. Güney Kore'nin tedavi fiyatı ABD'nin on da biri ve Japonya'nın beşte biridir (Yeh, 2013: 21). Bundan dolayı Güney Kore'ye tedavi amaçlı giden yabancı sayısı artmakta ve Güney Kore medikal turizm endüstrisini geliştirmeye çalışmaktadır. Güney Kore'de konaklama ve ulaşma altyapılarının geliştirilmesi, profesyonel medikal personeller ve tercümanların yetiştirilmesi gibi faaliyetler bulunmaktadır (Chiu, 2012: 31).

Güney Kore devleti uluslararası medikal turisti çekmek için, 2007 yılı Mart ayında Ulusal Turizm Örgütü'nün yardımıyla 33 tane hastane ile "Kore Uluslararası Sağlık Hizmeti Anlaşması" yapmıştır. Ulusal Turizm Örgütü'nün web sitesinde medikal turizmin süreci, sağlık kuruluşların bilgileri sunulmaktadır (Visit Korea, 26.12.2014).

1.4.4. Tayland

1970'li yıllardan itibaren Tayland medikal turizmle adını duyurmuştur. Asya ülkeleri arasında medikal turizm piyasasında en büyük payı Tayland almaktadır. Medikal turizm Tayland'ın önemli gelir kaynağından biridir (Yeh, 2013: 20). Son yıllarda, Tayland'da medikal teknoloji daha da büyümüş, özellikle estetik cerrahi, cinsiyet değiştirme ve kalp ameliyatı konusunda uzmanlaşmaya başlamıştır. Yüksek kaliteli donanım ve medikal personellere sahip olan Tayland'da medikal

hizmetin fiyatı Avrupa ülkelerinin ve ABD'nin yarısı ya da %30'u kadardır (Chen, 2006: 12).Sağlık turizminde Tayland'ın ana ürünleri ise; SPA, geleneksel Tay masajı ve sağlık ürünleridir. Tayland günümüzde “Asya SPA Başkenti” olarak bilinmektedir(Yeh, 2013: 19).

Bangkok'ta bulunan Bumrungrad Uluslararası Hastanesi, Asya'daki ilk uluslararası hastanedir ve modern ve verimli sağlık tesisleri ile 29 dilde medikal hizmet paketi sunmaktadır. Ameliyat sonrası hastalar tatil köylerine gönderilmekte orada hem tatil yapma fırsatı yakalamakta hem de iyileşme sürecini tamamlamaktadır. Tayland'da medikal turizmin başarısının önemli sebepleri şunlardır (Li, 2008: 1-2);

1. Devlet'in doğru stratejisi,
2. Yüksek kaliteli hizmet ve düşük fiyat,
3. Turizm endüstrisi ile başarılı işbirliği yapma,
4. Kendisine özgür medikal turizm markası,
5. Medyanın tanıtımı ve hastaların ağız ağzına medikal turistlerin çekilmesi.

1.4.5. Singapur

Asya ülkelerinin medikal turizm gelişiminde, 4 Asya kaplanından (Singapur, Malezya, Tayvan, Hong Kong) biri olan ve Tayvan'a benzer çevresel koşullara sahip olan Singapur'un küçük ve kısıtlı kaynaklara sahip bir yer olmasından dolayı gelirin kaynağı genelde hizmet sektörüne dayanmaktadır (Chang, 2006: 11). Bu yüzden medikal turizm, Singapur için çok önemli ve teşvik edilmesi gereken yeni bir endüstridir. Mükemmel coğrafikkonumu ve dil becerisi Singapur'damedikal turizm gelişiminekatkı sağlamaktadır (Wu, 2008: 37).

Singapur, medikal piyasasına daha geç girdiğinden dolayı Tayland ve Malezya ile rekabet edebilmek için fiyatları bu ülkelerin aşağısına çekmiş, tanıtım çalışmaları ile durumu desteklemiştir(Lan, 2007: 8). Singapur'damedikal turizm yüksek tıp etiği ve yüksek standart ile meşhurdur. Singapur'un ana dillerinden birinin

İngilizce olmasından dolayı birçok Avrupalı ve Amerikalı medikal turist için ideal bir medikal turizm destinasyonudur (Liu, 2010: 14).

1.4.6.Japonya

Japonya’da kabine tarafından 2009 yılı Aralık ayında “Sağlıklı Ülke Stratejisi” açıklanmıştır. Bu stratejide üst düzeyli sağlık kontrolü ile Çin ve Rusya gibi Asya bölgesinde piramitin üstü tüketicileri çekmek hedeflenmektedir (Wu, 2008: 13).

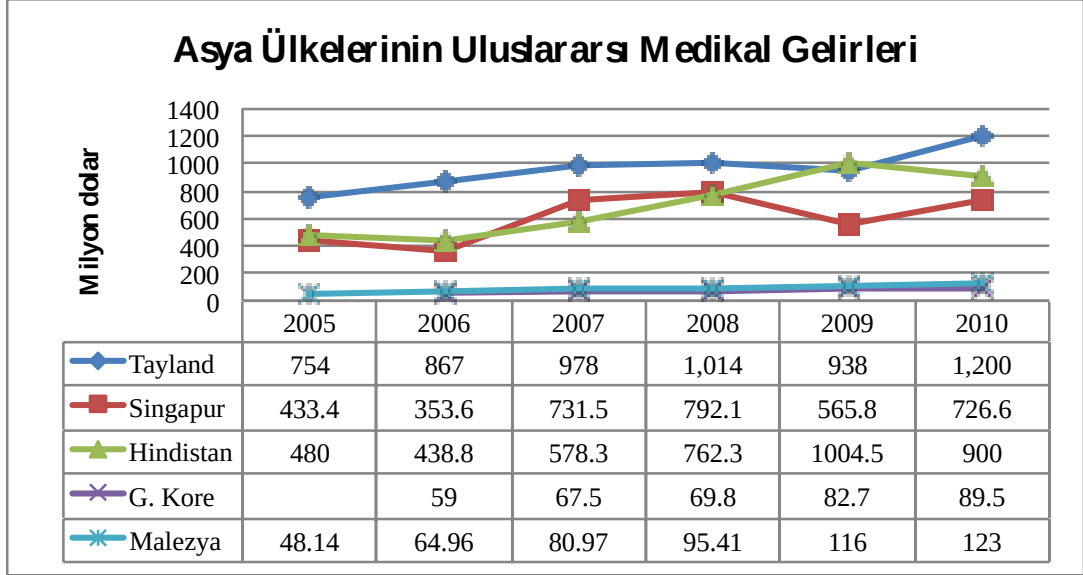
Japonya Yatırım Bankası tarafından tedavi amaçlı gelecek medikal turist sayısına yönelik tahmin 2020 yılında 430 bin uluslararası medikal turistin gelmesi ve 5,500 milyar Japon parası kazanılmasıdır. Japonya Dış İşleri Bakanlığı tarafından 2011 yılında tedavi amaçlı yabancı turistlere ve eşlik eden ailelere medikal vize verilmeye başlanmıştır. Tedavi amaçlarına göre hasta ve aileleri çok defalı medikal giriş vizesine başvurabilir. Bundan Japonya’nın medikal turizmi geliştirme arzusunu görmek mümkündür (Wu, 2013: 33).

1.4.7. Filipinler

Filipinler Sağlık Bakanlığı tarafından 2006 yılında açıklanan “Devlet Yatırım Öncelikli Planları (Investments Priorities Plan)”nda medikal turizmi önemli projelere eklenmiştir. “Uluslararası Medikal Bölge (International Medical Zone IMZ)” kurularak yatırımcıların yatırım yapması teşvik edilmektedir. Filipinler devleti tarafından medikal turizmin ülkeye dört yüz milyon dolar gelir getirmesi beklenmektedir (Lin, 2008: 16).

Filipinler’in medikal turizm gelişiminde dört çeşit merkez vardır. Bunlar: medikal hizmetler, geleneksel terapi, sağlık geliştirme ve uluslararası sağlık merkezidir. 2010 ile 2020 yıllarında yaklaşık 500 bin ile 3 milyon emekli Amerikalı’nın Filipinlere yerleşmesi beklenmektedir ve 4 milyar dolar gelir getireceği tahmin edilmektedir. Bu sebeple devlet tarafından uluslararası emekli

merkezi tasarlanmıştır. Merkezde eğlence, konaklama, medikal hizmetle ilgili donanımlar yer alacak ve emekli insanlara güzel bir ortam sunulacaktır (Wu, 2013: 36).

Grafik 2. : Asya Ülkelerinin Uluslararası Medikal Gelirleri

Kaynak:(çevrimiçi): 26.01.2015

Tayland:<http://s2.misa.com.tw/ibmi/client/ForumDetail.php?DSCDOCTYPID=0lge2ef9mro52lmr&DSCDOCID=00blousbf1y3efq0>

Singapur:<https://app.stb.gov.sg/asp/tou/tou03.asp>

Hindistan:2005:<http://www.theindusview.com/vol3Issue6/companywatch.html>;
2007:

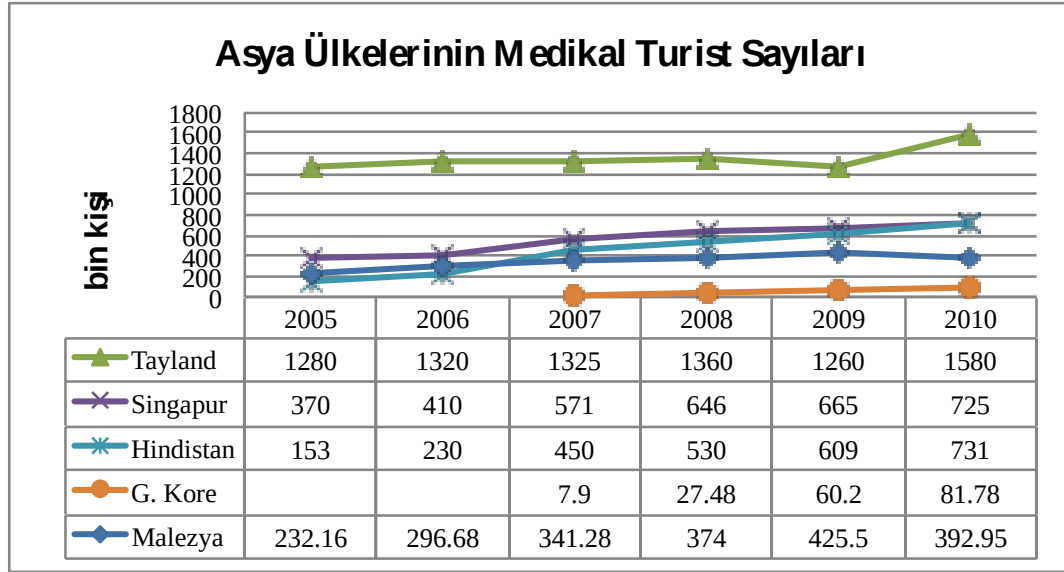
<http://indianmedicaltravelassociation.com/NewsroomDetails.php?newsroom=2>;

2010:<http://s2.misa.com.tw/ibmi/client/ForumDetail.php?DSCDOCTYPID=0lge2ef9mro52lmr&DSCDOCID=00blousbf1y3efq0>

G.Kore:<http://www.koreaherald.com/national/Detail.jsp?newsMLId=http://www.medicaltourismmag.com/article/korea-a-plan-for-action.html>

Malezya:

http://www.btimes.com.my/Current_News/BTIMES/articles/20120227001349/Article/index_html#ixzz1uooeOHf1

Grafik 3. : Asya Ülkelerinin Medikal Turist Sayıları

Kaynak:(çevrimiçi), 26.01.2015

Tayland:http://orahu.org/downloads/phil_midden_presentation.pdf

Singapur:

2006:<http://www.discovermedicaltourism.com/statistics/>;

2007-

2010:[www.mwtourism.com\(http://orahu.org/downloads/phil_midden_presentation.p
df\)](http://www.mwtourism.com(http://orahu.org/downloads/phil_midden_presentation.pdf))

Hindistan:[http://www.indianhealthcare.in/index.php?option=com_content&view=article&cat
id=131 &id=168&start=2](http://www.indianhealthcare.in/index.php?option=com_content&view=article&catid=131&id=168&start=2);

2007-2010:http://orahu.org/downloads/phil_midden_presentation.pdf);

2011:<http://www.businesscoot.com/indian-medical-tourism-sector-211>

G. Kore: http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2011/05/117_87757.html

Malezya:

2005-2009:<http://www.frost.com/prod/servlet/press-release.pag?docid=198719183>;

2010-

2011:[http://www.btimes.com.my/Current_News/BTIMES/articles/20120227001349/Article/
inde x.html#ixzz1uooeOHf1](http://www.btimes.com.my/Current_News/BTIMES/articles/20120227001349/Article/index.html#ixzz1uooeOHf1)

Grafik 2 ve Grafik 3'te görülebildiği gibi; Asya ülkelerinin medikal turizm gelişimi ile Tayland, Hindistan, Singapur, Güney Kore ve Malezya uluslararası medikal hizmet geliri ve medikal turist sayısı 2005 yılından 2010 yılına kadar yükselme eğilimine sahiptir. 2005 yılından 2010 yılına kadar en çok medikal turisti çeken ülke Tayland'dır. Grafik 2'ten anlaşıldığı gibi; Tayland, Asya ülkelerinde en çok uluslararası medikal hizmet gelirine sahip olan ülkedir, bu konuda çalışmalara daha geç başlayan Güney Kore ise yüksek büyüme oranla diğer ülkelere yetişmeye çalışmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TAYVAN'DA MEDİKAL TURİZM

2.1.Tayvan'da Medikal Turizmin Durumu

UNWTO raporuna göre, insanların en sevdiği eğlence etkinliklerinden biri olan turizmdir, 2020 yılına kadar turist sayısı 1,6 milyara ulaşmış olacak ve turizmin gelirinin 2 milyar dolara ulaşmış olması beklenmektedir(UNWTO, 2011: 2). Bunun dışında UNWTO2020 yılında yaklaşık 300 milyon uluslararası turistin (toplamın dörtte biri) Pasifik Asya bölgesini turizm destinasyonu olarak tercih edeceklerini tahmin etmektedir(UNWTO, 2011: 8).Asya bölgesinde yer alan Tayvan'a yönelik turizm istatistikleri aşağıdaki gibidir;

Tablo 3.: Tayvan'a Gelen Turist Sayısı

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gelen turist sayısı (bin kişi)	3,845	4,395	5,567	6,087	7,311	8,016	9,910
Büyüme oranı	%3	%14	%27	%9	%20	%10	%24

KAYNAK:Tayvan Ulaştırma Bakanlığı, Turizm BürosuVeritabanı, (çevrimiçi)
<http://admin.taiwan.net.tw/public/public.aspx?no=315>, 18.12 2014

Tayvan'da turizm endüstrisi sürekli büyümektedir. Tablo 3'ten anlaşıldığı gibi, Tayvan'a gelen turist sayısı 2008 yılından 2014 yılına kadar sürekli artış göstermiş ve neredeyse 2008 yılının 2.5 katına ulaşmıştır.

Tablo 4. : Turizm Döviz Kazancı (milyar Dolar)

Yıl	Döviz Kazancı (Milyar Dolar)	Büyüme Oranı	Toplam GDP'te Oranı
2008	6.23	%9.29	%1.48
2009	7.51	%20.42	%1.81

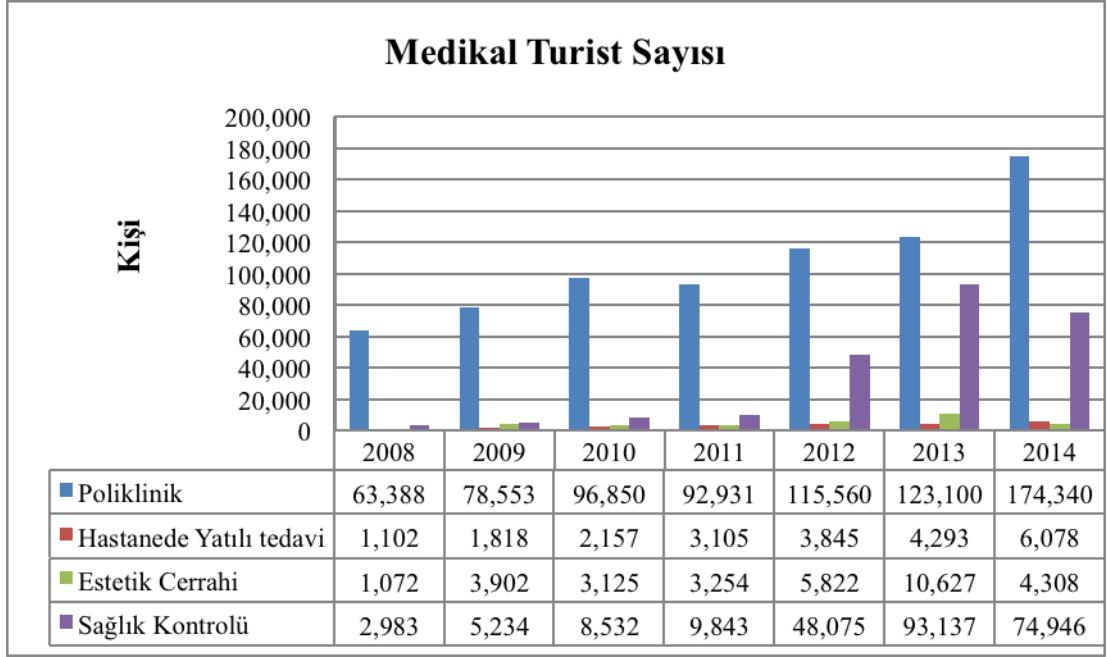
2010	9.19	%22.46	%2.03
2011	10.86	%18.16	%2.37
2012	11.62	%6.87	%2.32
2013	12.27	%5.25	%2.52
2014	14.59	%19.3	%2.74

KAYNAK: Taiwan Toursim Satellite AccountTayvan Ulaşım Bakanlığı, Turizm Bürosu Veritabanı, (çevrimiçi): <http://admin.taiwan.net.tw/upload/public/20130816/357d5948-5e33-4672-a8b8-38d9bad8aea9.pdf>, 18.12.2014: 3

Tablo 4’te görüldüğü gibi Tayvan turizm endüstrisinin getirdiği döviz kazancı, 2008 yılında 6.23 milyar dolar iken 2014 yılında 14.59 milyar dolara yükselmiştir. 2008 yılından 2014 yılına turizm döviz kazancının toplam GDP’teki oranı %1.48’ten %2.74’e yükselmiştir. Tayvan’da turizm endüstrisinin öneminin yükseldiğini anlamak mümkündür.

İngiltere’de “The Economist” dergisi tarafından eczacılık hizmetleri sektörü, teknoloji sanayi ve sürdürülebilir enerji endüstrisinin dünyanın en büyük üç eksenli sanayisi olacağı tahmin edilmektedir. Eczacılık hizmetleri sektörünün büyümesinin ana nedenleri arasında nüfusun yaşlanması ve yaşam tarzı değişikliği yer almaktadır (Huang, 2013: 1). Dünya’da medikal turizm piyasası her yıl %15-%25 oranla büyümektedir. Medikal hizmetin özelliğinden dolayı medikal turizm yeni bir trend olmuştur. Nüfus yapısındaki değişiklikler ve tüketici alışkanlıklarındaki değişikliklerle beraber yurt dışına gidip tedavi olmak öngörülebilir bir eğilimdir (Wu, 2012: 1).

Turizm ve medikal endüstrisinin önemini fark eden Tayvan devleti 2007 yılından itibaren medikal turizmi geliştirmeye başlamıştır. 2011 yılında “The Economist” dergisi tarafından yapılan “Dünya Medikal Turizmin Rekabet Gücü Sıralaması”nda Tayvan 4. sıradadır (The Economist, 2011: 5). Aşağıda Tayvan’a gelen medikal turist sayısına ve gelirine yönelik istatistikler yer almaktadır;

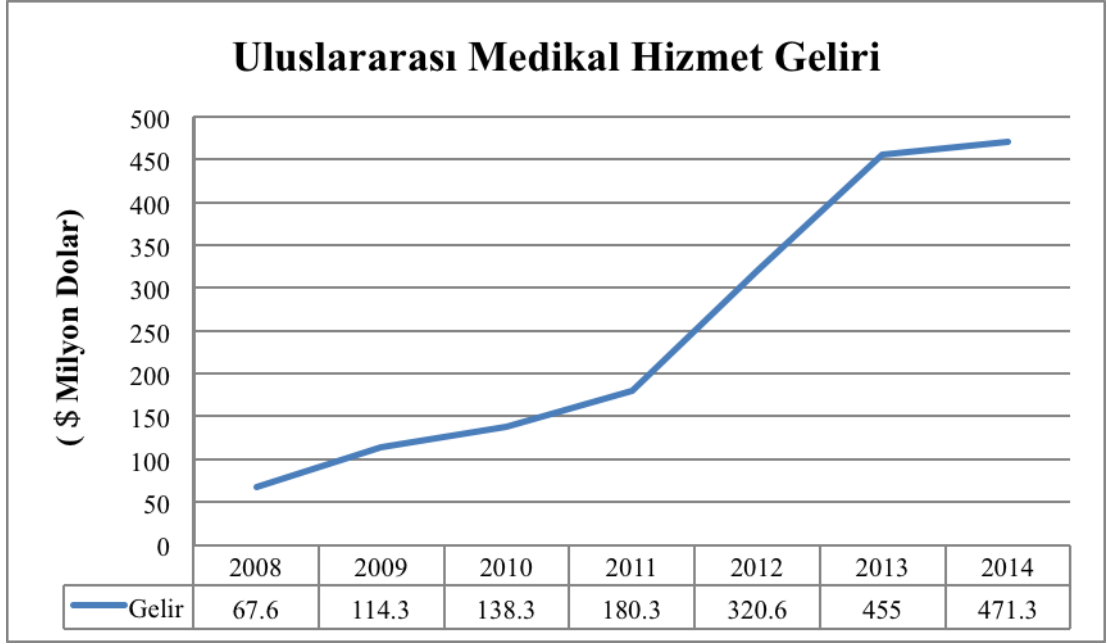

Grafik 4. : Tayvan’a Gelen Medikal Turist Sayısı

KAYNAK:İcra Bakanlığı, Medikal Hizmeti Yükseltme Platin Planı, 22.09.2011,(çevrimiçi):

[http://grbttopics.stpi.narl.org.tw/GRB_TopicService/ProjectPublish/17/%E5%81%A5%E5%BA%B7%E7%85%A7%E8%AD%B7%E5%8D%87%E5%80%BC%E7%99%BD%E9%87%91%E6%96%B9%E6%A1%88%E5%9F%B7%E8%A1%8C%E6%88%90%E6%9E%9C\(100.09.22%20%20%E8%A1%8C%E6%94%BF%E9%99%A2%E8%A1%9B%E7%94%9F%E7%BD%B2\).pdf](http://grbttopics.stpi.narl.org.tw/GRB_TopicService/ProjectPublish/17/%E5%81%A5%E5%BA%B7%E7%85%A7%E8%AD%B7%E5%8D%87%E5%80%BC%E7%99%BD%E9%87%91%E6%96%B9%E6%A1%88%E5%9F%B7%E8%A1%8C%E6%88%90%E6%9E%9C(100.09.22%20%20%E8%A1%8C%E6%94%BF%E9%99%A2%E8%A1%9B%E7%94%9F%E7%BD%B2).pdf), 18.12.2014: 9

Grafik 4’ten görülebildiği gibi 2008 yılında Tayvan’a gelen medikal turistin sayısı içinde en büyük oranı poliklinik amaçlı gelen turist almıştır. Bu turistleri sağlık kontrolü amaçlı, estetik cerrahi amaçlı ve hastanede yatılı tedavi amaçlı gelen medikal turistler takip etmiştir. Turistlerin geliş amacı farklı olsa da 2008 yılından 2014 yılına kadar medikal turist sayısı yükselme eğilimine sahiptir. 2014 yılında Tayvan’a gelen medikal turist sayısı 259 binden daha fazla olmuştur.

Grafik 5. : Tayvan Uluslararası Medikal Hizmet Geliri

KAYNAK:Tayvan Sağlık Bakanlığı, **The Report of the Development and the Impact of International Medical Service**, Taipei, 2014: 35

Grafik 5'ten anlaşıldığı gibi Tayvan'da uluslararası medikal hizmet geliri 2008 yılında 67.6 milyon dolar iken 2014 yılında 471.3 milyon dolara yükselmiştir. 2008 yılına göre 2014 yılında uluslararası medikal hizmet geliri yaklaşık 7 kat artmıştır.

Tablo 5.:2012 ve 2013 Yılı Medikal Turizm Piyasası ile İlgili Endeks Değerleri

ENDEKS	2012	2013
Toplam turist sayısı	7.31 milyon insan	8.02 milyon insan
Turizm toplam döviz kazancı	11.77 milyar Dolar	12.32 milyar Dolar
Medikal Turizm toplam döviz kazancı	320.6 milyon Dolar	455 milyon Dolar

Geceleme sayısının ortalaması	6.87 gece	6.86 gece
Turistin kişi başı her gün toplam harcamasının ortalaması	234.31Dolar	224.07Dolar
Tedavi amaçlı turist sayısı	58,444 kişi	100,083 kişi

KAYNAK:Tayvan İcra Bakanlığı, Turizm Bürosu Veritabanı, (çevrimiçi):
<http://admin.taiwan.net.tw/statistics/year.aspx?no=134>,19.12.2014

Tablo 5’te görüldüğü gibi 2012 yılında Tayvan’a gelen toplam 7.31 milyon turist içinde 58,444 kişi tedavi amacıyla gelmiştir ve toplam 11,77 milyar dolar olan turizm döviz kazancından 320.6 milyon dolar medikal turizmden gelmiştir. 2012 yılında Tayvan’a gelen turistlerin ortalama geceleme sayısı 6.87 ve ortalama günlük harcaması 234.31 dolardır. 2013 yılında Tayvan’a gelen toplam 8.02 milyon turist içinde 100,083 kişi tedavi amacıyla gelmiştir ve toplam 12.32 milyar dolar olan turizm döviz kazancından 455 milyon dolar medikal turizmden gelmiştir. 2013 yılında Tayvan’a gelen turistlerin ortalama geceleme sayısı 6.86 ve ortalama günlük harcaması 224.07 dolardır. Ortalama harcama ve geceleme sayılarında ufak bir düşüş olmasına rağmen turist sayısı ve gelirin yükseldiğini söylemek mümkündür.

Yurtiçinde ve yurtdışında turizm hareketleri incelendiğinde bütün ülkelerin kendilerine özgü özelliklerine göre bir tema tasarladıkları görülmektedir (Huang, 2013: 20). Tayvan uluslararası turizmin yeni trendleri doğrultusunda çalışmalar yapmış, Tayvan Turizm Bürosu tarafından 2000 yılında “21. yüzyılda Tayvan’ın Turizminin Gelişmesinde Yeni Stratejileri” hazırlanmış ve Tayvan’ın “Turizm Adası” olarak görülebilmesi hedeflenmiştir. Bunlar dışında Tayvan’ın uluslararası

marka imajını oluşturmak için “Taiwan, the heart of Asia” ve “Taiwan, touch your heart” gibi sloganlar ortaya koyulmuştur(Tayvan İcra Bakanlığı, 2007: 6).

Medikal turizm gelişimi için medikal turizm endüstrisi,İcra Bakanlığı(2011: 3)tarafından belirtilen “On Önemli Hizmet Sektörü”nden biri olarak seçilmiş ve“Tayvan Medikal Hizmeti Uluslararası Düzeyde Geliştirilmesi ” planı yapılmıştır. Bu planın içinde beş tane yürütme stratejisi bulunmaktadır;

Grafik 6.:“Tayvan Medikal Hizmeti Uluslararası Düzeyde Geliştirilmesi ”nde Yürütme Stratejisi

KAYNAK: İcra Bakanlığı, Önemli On Hizmet Sektörleri, (çevrimiçi):<http://www.ey.gov.tw/policy7/cp.aspx?n=4o61A3F0B105B5AE>, 18.12.2014

Grafik 6’da görülebildiği gibi; medikal turizmi uluslararası düzeyde geliştirmek için 5 tane strateji bulunmaktadır. Bu stratejiler; uluslararası medikal hizmet pazarlaması, turizm kaynaklarının birleştirilmesi, farklı sanayilerin birleştirilmesi, ilgili politikaların düzeltilmesi ve medikal hizmetin kalitesi şeklinde sıralanmaktadır. Bu stratejileri yerine getirmek için farklı yöntemler bulunmaktadır. Bu yöntemleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (İcra Bakanlığı, 18.12.2014);

- Uluslararası medikal hizmetpazarlamasında; Tayvan uluslararası imajını güçlendirme, genel medikal tanınırlığı oluşturma, endüstriyel tanıtım ve yeni yol geliştirme gibi yöntemler bulunmaktadır.
- Turizm kaynaklarının birleştirilmesinde; turizm endüstrisi ile medikal endüstri stratejik işbirliği güçlendirme ve turizm altyapıları geliştirerek turizm kalitesini yükseltme gibi yöntemler bulunmaktadır.
- Farklı sanayilerin birleştirilmesinde; endüstriyel ortam oluşturma, farklı sanayileri birleştirme ve iş modeli kurma gibi yöntemler bulunmaktadır.
- İlgili politikaların düzeltilmesinde; yabancıların Tayvan’a giriş işlemlerini kolaylaştırma, yurtdışında vatandaşlar ve Çin piyasasını açma, medikal turizmle ilgili kanunlar ve kurallar sürekli gevşekleştirme gibi yöntemler bulunmaktadır.
- Medikal hizmetin kalitesinde; medikal kaliteyi denetleme ve geliştirme, genel medikal imajı yükseltme, medikal endüstri gelişimi ile sosyal eşitlik dengesi sağlama gibi yöntemler bulunmaktadır.

2.2. Tayvan’da Medikal Turizmin Gelişim Süreci

Asya, medikal turizmin merkezi olarak görüldüğü için Tayvan diğer Asya ülkelerine yetişebilmek için çalışmalar yapmaktadır. 1999 yılında genel medikal hizmeti geliştirmek için, Tayvan Sağlık Bakanlığı, Tayvan Hastane Derneği, Tayvan Özel Hastane Derneği, R.O.C. Doktor Derneği ve Milli Federasyonu tarafından “Hastane Değerlendirme ve Medikal Kaliteyi Geliştirme Vakfı” kurulmuştur. Bu vakıf tarafından Tayvan hastanelerinin değerlendirmesi yapılmıştır. Günümüzde İSQua (İnternational Society for Quality in Health Care) tarafından “Hastane Değerlendirme ve Medikal Kaliteyi Geliştirme Vakfı” bir profesyonel değerlendirme kurumu olarak kabul edilmektedir (Hu, 2012: 11).

Tayvan devleti, ülkenin genel turizm gelirini yükseltmek amacıyla 2006 yılında medikal turizmin uygulanabilirliğini değerlendirmeye başlamıştır. 2006 yılında açıklanan “2015 Ekonomi Kalkınma Vizyonu İlk Üç Yıl Planı”ndaki beş ana projeden bir tanesi medikal turizmin gelişimidir. Projenin uygulamasında kamu ve özel hastanelerin medikal turizm sektörüne katılmasının teşvik edilmesi ve her

hastanenin ana gelişim projesini belirtmeye yardım edilmesi gibi unsurlar mevcuttur (Huang, 2013: 25).

2007 yılında Sağlık Bakanlığı tarafından düzenlenen “Medikal Endüstriyi Yükseltme Üç Yıl Planı”nın onaylanmasının ardından aynı yılın temmuz ayında “Medikal Turizmi Uluslararası Düzeyde Mükemmelleştirme Planı” onaylanmıştır. Planın ana amacı; kapsamlı bir genel planlama yapmak, bölümler arası ve sağlık kuruluşları arası iş birliği kurmaktır. Bu planı yürütmek için Sağlık Bakanlığı tarafından “Medikal Turizmi Uluslararası Düzeyde Mükemmelleştirme Planı Yönetim Merkezi” kurulmuştur ve 2011 yılında “Sağlık Bakanlığı Uluslararası Medikal Yönetim Grubu (TTFMT)” olarak tekrar adlandırılmıştır (Hu, 2012: 12). Uluslararası pazarlama için “Tayvan Medikal Turizm Web Sitesi” kurulmuştur. Şimdiye kadar toplam 32 tane hastane yurt dışı ve yurt içi pazarlama ve tanıtma etkinliklerine katılmıştır. 2009 yılında “Medikal Hizmeti Yükseltme Platin Planı” açıklanmış ve uluslararası medikal hizmet “Altı Ana Geliştirilme Projesi”ne eklenmiştir (Tsai, 2007: 17).

2008 yılında “Tayvan Medikal Turizm Gelişimi Derneği (TMTDA)”, seyahat acenteleri, tur operatörleri, sağlık kuruluşları, oteller ve sigorta şirketleri gibi farklı alandaki profesyonel personelleri bir araya getiren ilk sivil medikal turizmi geliştirme grubunu kurmuştur. Bunun dışında Tayvan Dış Ticaret Geliştirme Konseyi (Taitra) de dünyada her yerinde Tayvan’ın medikal turizmine yönelik tanıtım çalışmaları yapmaktadır (Chen, 2010, 186).

Tayvan Sağlık Bakanlığı ve 60 taneden fazla hastane 2011 yılından itibaren Çin’den gelen turistleri için özel tasarlanan özel medikal turizm paketi sunmaktadır. Medikal turizm paketi, hastane etrafındaki turistik yerler, profesyonel medikal personeller ve gelişmiş sağlık kontrolü tekniğinden meydana gelmektedir(Hu, 2012: 14). 2010 yılında Tayvan devleti Çin’den estetik medikal hizmeti veya sağlık kontrolü hizmeti amacıyla gelen turistleri kabul etmeye başlamıştır.2010 yılında Tayvan Sağlık Bakanlığı’ndan izin alan bütün sağlık kuruluşları estetik medikal

hizmeti ve sağlık kontrolu hizmeti amaciyla Çin'den gelen medikal turistlerin adlarına vize başvurusu yapmaya başlamıştır (Chiu, 2012: 3).

2013 yılında Tayvan'daki dört havalimanında “Medikal Hizmet Merkezi” hizmete girmiştir. Bu merkezlerde önceden rezervasyon yapmış olan uluslararası turistlere medikal hizmet danışması ve hastanelerle iletişim kurulması gibi hizmetler verilmektedir (Hsu, 2014: 17).

Tablo 6. : Tayvan'da Medikal Tuizmin Gelişim Süreci

1999	“Hastane Değerlendirme ve Medikal Kaliteyi Geliştirme Vakfı” kurulmuştur
2006	Medikal turizm, “2015 Ekonomi Kakınma Vizyonu İlk Üç Yıllık Planı”nın beş ana projesinden biri olarak seçilmiştir
2007	“Medikal Turizmi Uluslararası Düzeyde Mükemmelleştirme Planı” yürürlüğe konulmuştur “Medikal Turizmi Uluslararası Düzeyde Mükemmelleştirme Planı Yönetim Merkezi” kurulmuştur
2008	Tayvan'da ilk sivil medikal turizmi geliştirme grubu “Tayvan Medikal Turizm Gelişimi Derneği (TMTDA)” kurulmuştur
2010	Çin'den gelen medikal turistlere “Estetik Medikal Hizmet ve Sağlık Kontrolü Hizmet” amaçlı vize vermeye başlamıştır
2011	“Medikal Turizmi Uluslararası Düzeyde Mükemmelleştirme Planı Yönetim Merkezi” “Sağlık Bakanlığı Uluslararası Medikal Yönetim Grubu (TTFMT)” olarak yeniden adlandırılmıştır
2013	Tayvan'da dört tane havalimanında “Medikal Hizmet Merkezi” kurulmuştur
2014	“Medikal Turizm Derneği(MTA)” tarafından düzenlenen “2014 Pasifik Asya Bölgesi Medikal Turizm Konferansı” ilk defa Tayvan'da yapılmıştır

2.3. Medikal Turizmde En Çok Hasta Çeken Branşlar

Tayvan’da uluslararası hastaları medikal turizm alanında bu destinasyona çeken branşlar karaciğer tranplantasyonu, kardiyoloji, infertilite, estetik cerrahi ve sağlık kontrolü şeklinde sıralanabilir (Wu, 2012: 1). Bu branşlar dışında MTA (Medical Tourism Association) tarafından yayınlanan Tayvan medikal turizm el kitabında; kraniofasiyal rekonstrüksiyon, eklem replasmanı, bariatik cerrahi, oftalmoloji, diş hekimi ve Çin tedavisinin de uluslararası hastalar için uygun ve çekici olan branşlar olduğundan bahsedilmiştir (Stphano, 2014: 63). Aşağıda bu branşlar açıklanmaktadır.

2.3.1. Karaciğer Transplantasyonu

Karaciğer transplantasyonu ameliyatı olacak hastaların organ transplantasyonu yapacak hastaneyi seçmeden önce hasta yaşama oranı, işlem süreci ve medical ekibin deneyimi gibi bilgilere bakmaları gerekmektedir. Bu alanda Tayvan oldukça başarılıdır. 1994 yılında Tayvan’da ilk canlı donör karaciğer transplantasyonu tamamlanmıştır. Aynı zamanda Asya’da ve dünyada ilk kan transfüzyonu olmadan canlı donör karaciğer transplantasyonu tamamlanmıştır (Taiwan Medical Travel Global Information Site, 14.03.2015).

Karaciğer transplantasyonu çok karışık işleme sahip olan bir ameliyattır. Bütün işlem sürecinde hasta izlenmeli ve yeni organın vücut tarafından kabul edilip edilmediği kontrol altında tutulmalıdır. Tayvan’da karaciğer transplantasyonu sonrası üç yıl yaşama oranı %80’dir (Stphano, 2014: 66).

2.3.2. Kraniofasiyal Rekonstrüksiyon

Kraniofasiyal Rekonstrüksiyon, doğduğunda konjenital malformasyon olan ya da yüzü ciddi yaralanmış olan hastaların yüzlerini onarma veya yeni şekillendirme prosedürüdür. Bazı hastalıklar kraniofasiyal rekonstrüksiyondan yararlanabilir. Bunlar;

kraniyosinostoz, yarık dudak ve damak, Crouzon hastalığı, Apert Sendromu ve Treacher Collins Sendromudur(Wu, 2012: 2).

Tayvan, kraniofasiyal rekonstrüksiyon tedavi tekniğini geliştirmeye çalışmaktadır. Tayvan kraniofasiyal rekonstrüksiyon alanında uluslararası çapta çok sayıda ödül elde etmiştir. Tayvan'daki bütün kraniofasiyal merkezleri son model ekipmanlarla donatılmıştır(Kuo, 2014: 29).

2.3.3. Kardiyoloji ve Kalp Cerrahi

Kardiyovasküler müdahaleler, kardiyak (Koroner ve koroner olmayan), periferik ve serebrovasküler tüm alanları kapsamaktadır. Medikal turistler tarafından en çok talep edilen tedaviler ise; koroner arter baypass, kalp kapağı replasmanı, koroner anjiyografi ve anjioplastidir şeklinde sıralanmaktadır (Chou, 2013: 37).

1998 yılında, Ulusal Tayvan Üniversitesi Hastanesi tarafından dünyada ilk yapay kalp ile kalp transplantasyonu gerçekleştirilmiştir. Tayvan, dünyada ilk 5000 kardiyak teşhis ve tedavinin (100 kalp transplantasyonu, çok sayıda CABG, kalp kapağı replasmanı, stent implantı vb.) gerçekleştiği ülkedir. Aynı zamanda Tayvan aritmi hastalığı için kateter ablasyonu tekniği, koroner arter hastalığı tedavisi, PCI ve kardiyovasküler klinik pratiklerde çok fazla deneyime sahiptir(Stphano, 2014: 69).

2.3.4. İnfertilite

Son on yılda fertilite tedavisi olmak isteyen çiftlerin sayısı önemli ölçüde artmıştır. Bu durumu ortaya çıkarann önemli faktörler bulunmaktadır. Bunlar; fertilite sorunlarının çoğalması, ileri yaşta çocuk doğurulması ve gelişmiş teknik ve teknolojidir. Tayvan'da fertilite merkezlerinin veya hastanelerinin meşhur medikal dergilerde tanıtımı yapılmıştır (Chiu, 2014: 22).

In Vitro Fertilizasyon (IVF)ve Embriyo Transferi (ET) yumurtalık uyarılması ve foliküler büyümeyi izlemek için en popüler iki yöntemdir. Başka tedavi yöntemlerini(Chiu, 2014: 23);

1. İntrasitoplazmik sperm enjeksiyonu
2. Azoospermi tedavisi
3. Blastosist transferi
4. Lazer yardımcı kuluçka
5. Oosit, Embriyo ve yumurtalık dokusu dondurma
6. Preimplantasyon Genetik Tanı (PGD) olarak sıralamak mümkündür.

2.3.5. Eklem replasmanı

Günümüzde çok sayıda sigortası olmayan hasta eklem replasmanı cerrahisinde maliyet sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Örneğin; ABD’de çift diz protezi için tedavi maliyeti yaklaşık 50,000 dolardır. Tahmine göre ABD’de aşağı yukarı 20 milyon insan osteoartrist yüzünden acı çekmekte ve milyonlarca Amerikalı vatandaşın sağlık sigortası bulunmamaktadır. Ancak eklem replasmanı osteoartrist için en uygun tedavi olarak bilinmektedir. Yurtdışında eklem replasmanı tedavisi olmak maddi açıdan tasarruf sağlayabilir. Örneğin, Tayvan’da diz protezi ameliyatının fiyatı 10,000 dolardan daha az olabilmektedir. Ulaşım ve konaklama harcamalarıyla beraber hesaplandığında ücret yine de hastaların kendi ülkelerindekinden fiyattan daha ekonomiktir(21 Century Foundation, 2011: 18).

2.3.6. Bariatrik Cerrahi

Bariatrikcerrahi aşırı şişman veya kilo vermek isteyen hastalara yapılan tedavi, gastrik bantlama (midenin büyüklüğünü küçültme), sleeve gastrektami (midenin bir kısmını kesme) ve gastrik baypass gibi tedavi yöntemleri bulunmaktadır (Chou, 2013: 38).

2.3.7. Estetik Cerrahi

Tayvan’da estetik medikal merkezlerde daha genç veya daha güzel görünmek isteyen müşteriler için çok çeşitli estetik cerrahi ve lazer tedavi yöntemleri bulunmaktadır. Tedavi süreci ve derecesi müşteriye göre ayarlanabilir. Bu merkezlerde 10 dakikalık danışma ve muayene hizmetinden, lazer ve RF teknolojisi gibi uzun süren ameliyatlara kadar her türlü hizmet verilmektedir. Tayvan’da estetik merkezler genellikle; botoxla kırışıklık azaltma, lazer tedavisi ile akne izi çıkartma, lazer epilasyonu, IPL yoğun darbeli ışıkla kahverengi noktaları çıkartma, cilt sıkılaştırma ve gençleştirme, lazerle dövme çıkartma, radyodalgalı benler kaldırma, CO2 Lazerle cilt yenileme vb. hizmetler vermektedir(Stphano, 2014: 64).

2.3.8. Sağlık Kontrolü

Tayvan’da sağlık kontrolü merkezleri kendi sağlık durumu hakkında bilinçli olan ziyaretçilere gelişmiş tıbbi cihazlarla esnek hizmet vermektedir. İnsanlar birçok hastalığın önlenabilir ve erken fark edildiğinde tedaviyle iyileştirilebilir olduğunun bilincindedir ve önleme olanaklarını arttırmak için sağlık kontrolü yöntemini tercih etmektedir. Tayvan’da medikal ekipmanlar ABD ve İngiltere var olan ekipmanlarla aynı seviyede olmasına rağmen sağlık kontrolünün maliyeti %80 daha azdır(Wu, 2012: 4).

Sağlık kontrolü paketi hastanın sağlık durumunu değerlendirmek için tasarlanmıştır. Hastalar özellikle nörolojik, kardiyovasküler, böbrek, karaciğer, göz, yaşam tarzı ve beslenme tarzı gibi alanlarda kontrolden geçmektedir (Wu, 2012: 1). Sağlık kontrolü yaparak önlenabilir ve tedavi edilebilir aşamada hastalıklar belirlenmektedir. Bu hastalıklara anormal büyüme hastalığı, bilinmeyen yaralanma, erken evrede kanser, kalp hastalığı, akciğer hastalığı, organ hastalığı ve yaşa bağlı hastalıklar örnek verilebilir (Kuo, 2014: 29).

2.3.9. Oftalmoloji

Oftalmoloji, görme yolları hastalıkları ve cerrahisiyle ilgilenen bir tıp bilim dalıdır. Tayvan, yüksek kaliteli, yüksek başarı oranı olan ve ödenebilir düzeyde oftalmoloji hizmeti arayan insanlar için ideal bir medikal turizm destinasyonudur. Tayvan'da çok sayıda deneyimli hastane ve doktor oftalmolojide faaliyet göstermektedir. Popüler olarak tercih edilen tedavileri kornea nakli, kornea hastalığı, glaukoma, lazer göz ameliyatı, orbital tümörler, retinal dekolmanı, retina onarımı ve şaşılık şeklinde sıralamak mümkündür (Fan, 2013: 46).

2.3.10. Diş Hekimi

Tayvan, yüksek kalitede ve ödenebilir düzeyde diş hekimliği hizmetinden faydalanmak isteyen hastalar için popüler bir medikal turizm destinasyonudur. Tayvan'da çok sayıda deneyimli diş hekimi ve çeşitli diş tedavi türleri bulunmaktadır. Bunları; diş yapıştırma, diş köprüler, diş implantı, takma diş, diş eti ameliyatı, lazer diş hekimi, ortodonti, kök kanal tedavisi ve diş konturlanması şeklinde sıralamak mümkündür (Chou, 2013: 39).

Geleneksel Çin tedavisi insanın kendi enerjisine dayanan ve dünya nüfusunun dörtte biri tarafından kullanılan eski bir uygulamadır. Geleneksel Çin tedavisinin özü bir kişiyi doğanın ayrılmaz bir parçası olarak tedavi etmektir. Medikal turistler Tayvan'da çeşitli geleneksel Çin tedavilerinden yararlanabilir. Akupunktur, herbalizm, sağlık gıda tedavisi, cupping, qigong egzersizi ve masajlar bu tedavilere örnek olarak verilebilir (Kuo, 2014: 29).

2.4. Tayvan'a Gelen Medikal Turistlerin Ülkelere Göre Dağılımı

Tayvan'a 2012 yılında tedavi amacıyla gelen 58,444 medikal turistten 57,936 kişi Asya ülkelerinden, 335 kişi Amerika'dan, 78 kişi Avrupa ülkelerden ve 280 kişi diğer ülkelerden gelmiştir. Asya ülkelerinden gelen 57,936 turistten 55,740 kişi Çin'den ve 1,754 kişi Güneydoğu Asya'dan gelmiştir (Tayvan Sağlık Bakanlığı, 2014: 16). 2013 yılında ise tedavi amacıyla gelen 100,083 medikal turistten 99,320 kişi Asya ülkelerinden, 396 kişi Amerika'dan, 87 kişi Avrupa ülkelerden ve 280 kişi

diğer ülkelerden gelmiştir. Asya ülkelerinden gelen 99,320 turistten 95,778 kişi Çin'den ve 2,344 kişi Güneydoğu ülkelerden gelmiştir. Bu verilere göre Tayvan'a gelen medikal turistleri ülkelere göre başta Çin olmak üzere Güneydoğu Asya ülkeleri, Amerika ve Avrupa ülkeleri şeklinde sıralamak mümkündür (Tayvan Sağlık Bakanlığı, 2014: 16).

2.5. Uluslararası Medikal Turizmin Tayvan'a Sağladığı Olumlu ve Olumsuz Yönler

2.5.1. Medikal Turizmin Tayvan Üzerindeki Olumlu Etkileri

Tayvan'da medikal hizmetin kalitesi ve seviyesinden gurur duyulmaktadır (Gao ve Liu, 2010: 88). Tayvan'da gelişmiş medikal teknik ve teknoloji, iyi eğitilmiş medikal personeller ve yüksek kaliteli tıbbi cihazlar bulunmaktadır. Estetik cerrahi, organ transplantasyonu ve kardiyoloji alanlarında Tayvan çok başarılıdır ve dünya çapında meşhurdur. Ancak son yıllarda Tayvan ulusal sağlık sigortasının yürütülmesinden dolayı hastaneler işletmede zorlanmaktadır (Huang, 2013: 6). Tayvan'da mevcut medical turizm potansiyeli Çin ve Güneydoğu Asya ülkelerine göre daha avantajlı bir konumda olmasına rağmen, var olan personel eksikliğinden dolayı Tayvan'daki medikal personeller Çin ve Güneydoğu ülkelerine gitmeyi tercih etmektedir. Tayvan'da yaşanan personel göçü bu şekilde devam ederse, ülke medical turizmde sahip olduğu avantajı kaybetme durumu ile karşı karşıya kalacaktır (21 Century Foundation, 2011: 23).

Uluslararası duruma göz atıldığında, son yıllarda Asya ülkelerinin medikal turizmi geliştirmeye yönelik çalışmalar yaptığını ve uluslararası akreditasyon alan sağlık kuruluşlarının sayısının yüzü aştığını söylemek mümkündür. Asya ülkeleri günümüzde dünyanın medikal turizm piyasasının temelini oluşturmaktadır (Tang, 2011: 19). Çok sayıda sağlık kuruluşu şirket veya firma gibi işletilmeye başlanmıştır. Bundan dolayı büyük ölçekli yabancı yatırımı çekmiş, ülkelerin genel GDP değeri yükselmiş ve istihdam olanakları artmıştır (Wu ve Cheng, 2013: 305). Aşağıda sırayla sosyal açıdan, mali açıdan ve endüstriyel gelişim açısından medikal turizmin Tayvan'a sağladığı olumlu yönler açıklanmaktadır.

a. Sosyal Açıdan:

Medikal turizm yeni gelişen bir endüstridir. Bir ülke yeni bir endüstriyi geliştirdiğinde mutlaka daha çok istihdam olanağı ve daha çok zenginlik yaratmalıdır(Hong, 2009: 37). Sosyal altyapıyı güçlendirme başta olmak üzere medikal eğitimi geliştirme ve araştırma fonlarını yükseltme medikal turizmin yan sanayilere sağlayacağı istihdam olanaklarınıarttırmakta ve ulusal geliri yükseltmektedir(Kuo, 2014: 20). Bunun dışında yurtiçinde medikal tekniğin ve ekipmanların geliştirilmesi ve vatandaşların bundan yararlanması sağlanabilir. Pocock ve Phua'ya(2011: 12)göre; Filipinler, Endonezya ve Vietnam'da medikal turizmin gelişmesinin ana sebeplerinden biri budur. Ulusal medikal tekniğin ve tesis kalitesinin yükseltilmesiyle vatandaşlar daha iyi bir medikal hizmet alabilir ve vatandaşların sağlık kalitesi yükseltilebilir.

b. Mali açıdan:

İmalat ve yabancı yatırımlar Gayrisafi Yurt İçi Hasılayı (GDP)etkileyen endüstrilerdendir. Son yıllarda medikal turizmin gelişimi GDP'ye büyük katkı sağlamaktadır (Tu, 2010: 48). Örnek olarak Tayland incelendiğinde,Tayland'da medikal turizmin gelişmeye başlamasından sonra ülkenin genel ekonomi durumunun yükseldiği görülmüştür. Aynı şekilde Singapur'da normal turistlerin ortalama günlük harcamaları 144 dolar iken medikal turistlerin ortalama günlük harcamaları 362 dolardır (Turner, 2007: 305). Wu ve Cheng'e (2013: 305) göre; medikal turizm normal turizm endüstrisinden daha çok ekonomik fayda sağlayabilir. Ülkelerde GDP'nin yükselmesi ekonomik gelişimi sağlar ve elde edilen gelir ülkenin diğer alanlarında (eğitim, ortam koruma, altyapı vb.) kullanılabilir.

c. Endüstriyel gelişim açısından:

Medikal turizm gelişiminden ilk yararlanan medikal hizmet endüstrisidir. Liu'ya (2007: 10-12) göre; medikal turizm ülkelere yabancı sermayeyi, uluslararası zincir hastaneleri ve profesyonel personelleri çekebilir. Yabancı sermayenin ulusal

medikal ekiplere katılması medikal teknolojinin gelişiminde katkıda bulunmaktadır. Ayrıca medikal turitin gelmesi yurtiçi tıbbi cihazların kullanılma oranını ve medikal hizmet gelirini yükseltebilir. Medikal turizmden medikal hizmet endüstrisinin yanı sıra yan sanayiler de faydası sağlayabilir.

aa. Turizm endüstrisi:

Medikal turistlerin çoğu tedavisinin ardından turistik etkinliğe katılmayı tercih etmektedir. Bu eğilimle medikal hizmeti sunan ülkeler turizm endüstrisine de önemli gelir sağlamaktadır (21 Century Foundation, 2011: 16). Orta Amerika'da bulunan Kosta Rika ülkesi örnek olarak incelendiğinde; sağlam medikal sistem, eko turizm ve devletin medikal turizm gelişim planıyla ülke medikal turistler için çekici bir destinasyon haline gelmiştir. Kosta Rika'da 3 tane JCI akreditasyona sahip olan hastane bulunmaktadır. Bunlar; Clima Hastanesi, Clinica Hastanesi ve La Catolica Hastanesidir. Hedef müşterileri üst gelir düzeyine mensup yerel hastalar ve uluslararası hastalardır. 2009 yılında Kosta Rika'ya Kuzey Amerika'dan ve Batı Avrupa'dan 100,000'den fazla medikal turistleri gelmiştir. Bu durum yerel eko turizmi geliştirmeye ve turizm endüstrisinin gelirlerinin artmasına yardımcı olmuştur (Bristow, vd., 2011: 109-110).

bb. Acenteler:

Dil ve kültür farklılıklarından doğan engelleri kaldırmak için bazı medikal turistler acenteler yardımıyla medikal turizm planı yapmakta ve karışık vize işlemleri onların aracılığı ile halletmektedir (Jagyasi, 2010: 2).

cc. Tıbbi cihaz ve ilaç üreticileri:

Medikal turistler yurtdışında tedavi olduğunda yerel medikal malzemeleri, ilaçları, tıbbi cihazları kullanırlar ve yerel satıcılara kar getirirler. Bu sebepten dolayı Tayvan'da çalışan profesyonellere göre medikal turizm endüstrisi stratejik öneme sahip bir endüstri olarak görülmeli ve sıradan bir endüstri dalı olarak görülmemelidir.

(Huang, 2011: 11).

Uluslararası medikal hizmet, Tayvan'ın medikal hizmeti ve genel imajını oluşturmaya yardımcı olabilir. Tayvan'da uluslararası medikal turiste sunulan hizmet esnasında Tayvan'ın medikal turizm endüstrisi kaynağının sadece % 0,03'ü kullanılmaktadır. Ülke vatandaşlarının medikal hizmet kalitesini çok fazla etkilememek prensibiyle Tayvan'da medikal turizmin geliştirilmesi ülkeye ve vatandaşlara yarar sağlayacaktır (Tu, 2010: 39).

2.5.1. Medikal Turizmin Tayvan Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Medikal turizmin Tayvan üzerindeki olumsuz etkileri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür;

a. Yerli halkların tıbbi hakları ve medikal insan kaynağı eksikliği sorunu

Tayland'da medikal turizmin gelişmesinden sonra, kamu hastanelerinde genel bakım hizmeti veren doktorlar uluslararası medikal hizmet sunan özel hastanelerde ya da daha kazançlı olan estetik medikal merkezlerde görev almaya başlamıştır. Yerli vatandaşlar medikal hizmet alabilmek için uzun süreler beklemek zorunda kalmıştır. Bunlara ek olarak, uluslararası medikal hastanelerin arasındaki rekabet nedeniyle çoğu gelişmiş tıbbi cihaz sadece büyük şehirlerde bulunmaktadır. Şehir/köy ve yabancı/yerli hastaların arasında medikal kaynağın dengesiz dağılımı giderek artmaktadır (Gao ve Liu, 2010: 92).

Hindistan'da eğitim almış doktorlar yabancı hastalara hizmet vermekte, vatandaşlar uluslararası medikal ekipmanları kullanamamakta, üstelik genel sağlık hizmet eksikliği ve medikal personel açısından eksiklik sorunları yaşamaktadır (Hazarika ve Indrajit, 2010: 248).

Son literatür araştırmalarında görülebilir ki; medikal turizmi geliştirmek için vatandaşların hakkını görmezden gelen ülkelerin çoğu Hindistan, Tayland, Malezya

gibi gelişmekte olan ülkelerdir. Bu ülkelerin kendi medikal sistemleri yeterince sağlam olmadığı için ve kendi sistemlerini geliştirmeden medikal turizmi geliştirmeye başlamalarından dolayı medikal kaynakların dengesiz dağılımı söz konusudur (Huang, 2011: 13).

b. Kamu kaynakları özel sermayelere destek verme, sosyal kaynakların dağılım sorunu:

Hindistan’da medikal turizmin geliştirilmesi için devlet tarafından arazi ve vergi indirimi gibi destekler verilmiştir. Fakat Hindistan’da yetiştirilen doktorlar çoğu zaman yabancı hastalar için hizmet vermektedir ve genel medikal sistem kar elde etme eğilimine yönlendirilmiştir (Hazarika ve Indgrajit, 2010: 249).

Son yıllarda çok sayıda ülke medikal turizm potansiyelini geliştirmeye yönelik faaliyet göstermektedir. Bunun için devlet tarafından yapılan destek ve teşvikler bulunmaktadır. Aslında başka sanayilere de devletin yardımı ve desteği de sık grlmektedir. Ancak medikal turizm ile ilgili sektörlerin sayısı yüksektir ve devletin destek verirken politikalara dikkat etmesi gerekmektedir(Huang, 2013: 10).

c. Medikal hizmetin özel sermayeli olması ve sermayelendirilmesi:

Medikal endüstri çoğu ülkede kar amacı gütmeyen bir endüstridir. Ancak medikal turizmle birlikte pazarlama ve piyasa mekanizması gibi faaliyetler ortaya ıkmiş ve medikal hizmet kar elde etmek için bir ticari ürün olarak görülmeye başlanmıştır. Bu durum medikal etik sorunlarının çıkmasına sebep olabilir (Gao ve Liu, 2010: 89). Fakat ürünün sosyal ilişkisinden dolayı medikal hizmet normal ticari ürünler gibi ticarileştirilmez ve kar odaklı olamaz.(Chen, 2010:197).

d. Medikal hizmet maliyetinin yükselmesini hızlandırabilir:

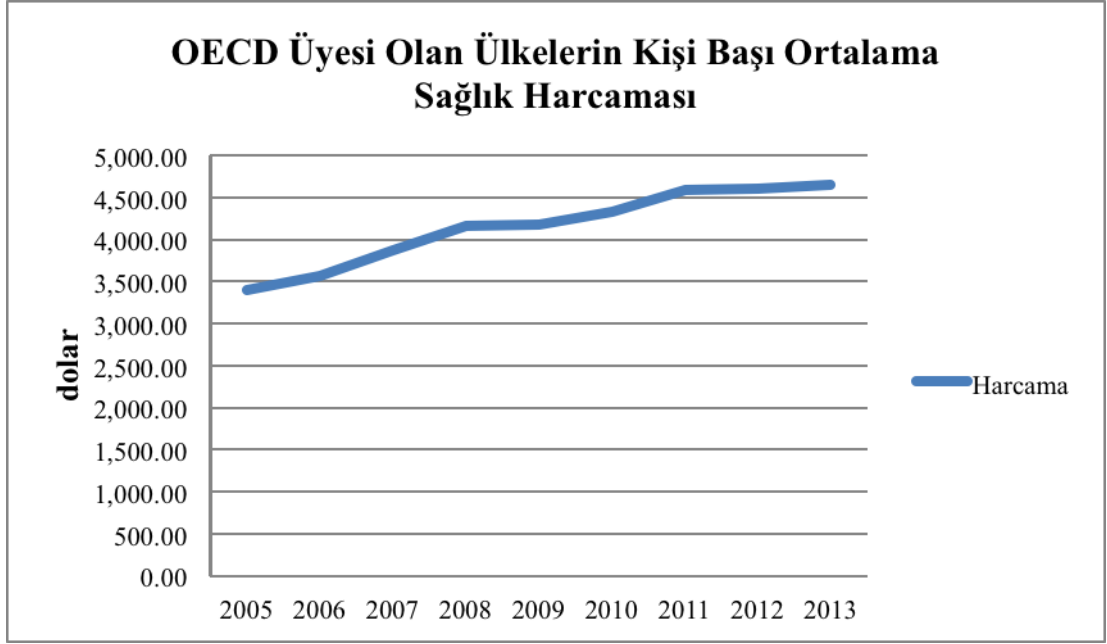
lkeler arasındaki piyasa rekabetinden dolayı sağlık kuruluşları daha çok uluslararası medikal turisti çekmek için medikal ekipmanları geliştirmektedir. Yalnız birçok araştırmada bu uygulamanın ülkedeki medikal maliyeti ve ulusal sağlık

sigortasının maliyeti sürekli yükseltebileceğinden bahsedilmiştir(Huang, 2011: 15).

Tayland'da 2006 ile 2008 yılları arasında apendektomi ameliyatı, fitik ameliyatı, kolesistektomi ameliyatı ve diz protezinin maliyeti %10-%25 oranla yükselmiştir (Naranong ve Naranong, 2011, 337).

Singapur'da medikal turizmin geliştirildiği 5 yıl içinde kazançlar vatandaşlara olumsuz tepki oluşturmamıştır. Ama Singapur'da var olan ulusal sağlık sigortası bazı medikal hizmet ücretlerini karşılamamaktadır. Ülke vatandaşlarının toplam medikal harcamalarının %70'i sigorta tarafından karşılanmamakta fakat bu oran Japonya'da %20, Kore'de %40, Tayvan'da %35tir. Bu yüksek oranlardan dolayı vatandaşların medikal maliyet yükleri giderek artmaktadır (Wagstaff, 2007: 448-449).

Hindistan 1995-2004 yılları arasında kamu ve özel sağlık kuruluşların medikal maliyeti %55-%77 ve %77-%116 oranında yükselmiştir (Arellano, 2007: 195). Ancak OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) üyesi olan ülkelerin kişi başı ortalama sağlık harcamasına bakıldığında; medikal hizmet maliyetinin yükselmesinin ortak bir küresel eğilim olduğu söylenebilir Medikal hizmet maliyetinin yükselmesinin tek sebebi medikal turizmin gelişiyor olması değildir, bunun dışında başka sebeplerde bulunmaktadır.

Grafik 7. : OECD Üyesi Olan Ülkelerin Kişi Başı Ortalama Sağlık Harcaması(2005-2013)

KAYNAK: World Bank Veritabanı, (çevrimiçi):

<http://data.worldbank.org/indicator/SH.XPD.PCAP/countries/1W-OE?display=graph>, 28.12.2014

Grafik 7’de görüldüğü gibi 2005 yılından 2013 yılına kadar OECD üyesi olan ülkelerin kişi başı ortalama sağlık harcamasının yükselme eğilimine sahip olduğunu söylemek mümkündür.

2.6. Medikal Turizmde Devletin Rolü

Son yıllarda çok sayıda ülke, özellikle Hindistan, Singapur, Malezya ve Güney Kore gibi Asya ülkeleri, medikal turizmi geliştirmeye yönelik faaliyet göstermekte ve uluslararası akreditasyona sahip olan sağlık kuruluşların sayısı giderek artmaktadır (Huang, 2011: 10). Her ülke kendine özgü medikal turizm tur paketleri sunmaktadır. Medikal turizm, ulusal istihdam olanakları artırmanın yanı sıra ulusal ekonomiyi canlandırabilen bir endüstri olduğu için, ülkeler arasında bir rekabet unsuru haline gelmiş ve devletler tarafından teşvik edilen ve yürütülen bir

endüstri olmuştur (Tu, 2010: 18). Aşağıda birkaç ülkenin medikal turizmini geliştirmesinde sorumlu olan makamlar sıralanmaktadır.

Tablo 7. : Medikal Turizm Gelişiminde Sorumlu Makamlar

ÜLKE	Sorumlu Makam
Hindistan	Merkezi ve Yerel Yönetim, Turizm Bürosu
Tayland	Turizm Bürosu
HongKong	Yatırım Teşvik Bürosu, Ticaret Geliştirme Bürosu, Turizm Geliştirme Bürosu
Küba	Küba Devleti, Turizm aracı kurumlar
Macaristan	Turizm Bürosu
Güney Afrika	Özel Medikal Turizm Acentesi
Singapur	Turizm Bürosu, Ekonomi Gelişimi Bürosu

KAYNAK:Taiwan Nongovernment Hospitals and Clinics Association, (çevrimiçi):<http://www.nhca.org.tw/>,28.03.2015

Tablo 7’de görüldüğü gibi; Hindistan, Tayland, Hong Kong, Küba, Macaristan ve Singapur’da medikal turizm gelişiminde devlet önemli bir rol oynamakta ve sorumluluk üstlenmektedir.

Devletlerin bu konudaki rolü göz önüne alındığında; Tayvan devleti medikal turizmi geliştirmek için 2007 yılından bu yana çalışmalar yapmış ve medikal turizmi “Altı Ana Geliştirme Projesi”nden biri ve “On Önemli Hizmet Sektörü”nden biri olarak seçmiştir. “İlk olarak vatandaşların medikal haklarını korumak sonra uluslararası insani yardım, en son da medikal hizmetin arz fazlalığında değerlendirip medikal turizmi geliştirme” prensibi ile Tayvan’da medikal turizmin geliştirilmesi çabaları devam etmektedir (Tang, 2011: 17).

Tayvan devleti dil, kültür, fiyat ve medikal hizmet kalitesi gibi unsurları göz önünde bulundurarak Çinli ve yurtdışı vatandaşları hedef müşteri kitlesi olarak görmektedir.Devletin çabasıyla, Tayvan’a medikal turizm amacı ile gelen turistin

sayısı 2008 yılında 80.000 iken 2010 yılında 110.000, 2012 yılında 170.000, 2014 yılında 260.000'e ulaşmıştır(Huang, 2013: 13).

Sonuç olarak; medikal turizmin ekonomik avantajlarının fazla olduğunu söylemek mümkündür. Medikal turizm hastanelerin gelirini yükseltmekte, hastanelerin işletme sorununu çözmekte ve ulusal istihdam olanaklarını arttırmaktadır(Huang,2013: 14). Aşağıdaki tabloda Tayvan'ın medikal turizminin gelişiminde sorumlu makamlar ve sorumlu oldukları işler açıklanmaktadır.

Tablo 8.: Tayvan'da Medikal Turizm Gelişiminde Sorumlu Makamlar ve Sorumlu İşler

Sorumlu Makamlar	Sorumlu İşler
İcra Bakanlığı, Ekonomik Planlama ve Kalkınma Konseyi	1. Bakanlıklar arasında kaynak dağılıma ve endüstriyel ortam yaratma
Ulaştırma Bakanlığı, Turizm Bürosu	1. Turizm endüstrisi ve medikal sanayi arasında stratejik işbirliği kurma ve güçlendirme 2. Turizm altyapısını geliştirip turizm kalitesini yükseltme 3. Seyahat acenteleri ve tur operatörlerine medikal turizm tur paketi düzenlemede yardım etme 4. Tayvan medikal turizmine yönelik uluslararası pazarlama etkinlikleri organize etme 5. Uluslararası turist üzerinde istatistiksel analizi yapma
İcra Bakanlığı, Basın Ofisi	1. Tayvan tanıtım videolarına Tayvan medikal hizmetin imajını ekleyerek, Tayvan'daki yüksek kaliteli medikal teknikleri tanıtmak 2. Dünya çapında Tayvan'ın medikal turizmi ile ilgili haber yayınlama
Ekonomi Bakanlığı	1. Medikal turizmle ilgili fuar ve seminer gibi etkinlikleri düzeltme ve uluslararası profesyonelleri Tayvan'a davet etme 2. Uluslararası medikal fuarlara ve forumlara katılarak Tayvan medikal turizmi tanıtım yapma 3. Tayvan'da medikal turizm ile ilgili organizasyonlara ve gruplara uluslararası

	pazarlama kanalları kurmasında yardımcı olma
Yurtdışı Vatandaş İşleri Komisyonu	1. Yurtdışı propaganda Tayvan medikal turizmi tanıtım yapma 2. Yurtdışında yaşayan vatandaşlara ilgili bilgileri sunma ve vatandaşların Tayvan'a dönüp tedavi almalarını teşvik etme
Dış İşler Bakanlığı	1. Uluslararası medikal turistlerin Tayvan'a giriş yapma işlemlerini basitleştirme 2. Tedavi amaçlı vize üzerinde istatistiksel analizi yapma
İcra Bakanlığı, Çin İşler Konseyi	1. Çin'den gelen medikal turistlerin Tayvan'a giriş işlemlerini basitleştirme 2. Çin'den gelen medikal turistler üzerinde istatistiksel analiz yapma 3. Çin'den gelen medikal turistlerin başvurularını kabul etme ve onaylama
İcra Bakanlığı, Mali Gözetim Komisyonu	1. Tayvan'da medikal kurumlar ve yabancı sigorta şirketleri işbirliği kurmayı teşvik etme

Kaynak:21 Century Foundation, “2011, Performance Evaluation of the Flagship Programs of the International Health Service’s and the Strategic Analysis”, (çevrimiçi):http://21stcentury.org.tw/uploads/m_file20110110174714.pdf,10.02.2015

2.7. Medikal Turizmde Kamu ve Özel Hastanelerin Rolü

Medikal turizmin gelişmesinde devlet teşviğinin dışında kamu ve özel hastaneler de çok önemli bir rol oynamaktadır. Medikal turizm destinasyonu olmak için en önemli unsurlardan biri kaliteli medikal hizmettir. Uluslararası hastalar kendi ülkelerinde istedikleri hizmeti alamadığında veya tedavi ücretini ödeyemeyecek durumda olduğunda yurtdışında medikal hizmet alma fikrini bir alternatif olarak düşünmektedir. Özel ve kamu hastaneleri, Tayvan ulusal sağlık sigortası yüzünden ekonomik olarak durgundur. Medikal turizm şüphesiz ki hastanelere yeni bir gelir kaynağı olmuştur (Tang, 2011: 11). Uluslararası hastaların güvenlerini kazanmak için uluslararası akreditasyona sahip olmak çok önemlidir. Bu yüzden Tayvan’da kamu hastaneleri, özel hastaneler ve sağlık kuruluşları bu akreditasyonu almaya yönelik çalışmalar yapmaktadır. Şu anda Tayvan’da toplam 15 tane sağlık kuruluşu dünya çapında ünlü olan JCI akreditasyonunu elde etmiştir(Sheng, 2011: 4).

Tablo 9. : Tayvan’da JCI Akreditasyona Sahip Olan Sağlık Kuruluşları

Hastane İsmi	Elde edilen tarihi	Bulunan şehir
Chang Bing Show Chwan Hastanesi	30,10,2011	Lugang
Chang Gung Memorial Hastanesi, Linkou	30,10,2011	Taoyuen
Changhua Hristiyan Hastanesi	30,10,2011	Changhua
Çin Medikal Üniversitesi Hastanesi	30,10,2011	Taichung
E-Da Hastanesi	30,10,2011	Kaoshung
Koo Foundation Sun Yat-Sen Kanser Merkezi	30,10,2011	Taipei
Merrier Aesthetics Kliniği	30,10,2011	Taipei
Ulusal Tayvan Üniversitesi Hastanesi	30,10,2011	Taipei
Nobelgroup Göz Kliniği	30,10,2011	Taipei
Taipei Medikal Üniversitesi - Shuang Ho Hastanesi	30,10,2011	Yeni Taipei
Taipei Medikal Üniversitesi - Wan Fang Medikal Merkezi	30,10,2011	Taipei
Taipei Medikal Üniversitesi Hastanesi	30,10,2011	Taipei
Tayvan Adventist Hastanesi	30,10,2011	Taipei
Tungs Taichung MetroHarbor Hastanesi - Wuchi Ana Sitesi	30,10,2011	Taichung
Universal Göz Kliniği	30,10,2011	Taipei

KAYNAK: JCI Commision International,

(çevrimiçi):http://www.worldhospitalsearch.org/hospital-search/?F_Country=Taiwan, 22.03.2015

Tablo 9’da görülebildiği gibi; Tayvan’da 15 tane JCI akreditasyonuna sahip olan hastane bulunmaktadır. Bunlardan on tanesi Kuzey Tayvan’da, dört tanesi Orta Tayvan’da ve bir tanesi de Güney Tayvan’da bulunmaktadır. Bundan dolayı Kuzey Tayvan bölgesi Tayvan’da medikal turizm açısından en zengin bölgedir denilebilir.

JCI akreditasyonlarının yanı sıra hastaneler uluslararası medikal merkezler kurarak hastalara hizmet vermektedir. Aşağıda JCI akreditasyonuna sahip olan hastanelerin üçünde uluslararası medikal merkezlerin sunduğu hizmetler örnek olarak sunulmaktadır;

1. Taipei Medikal Üniversitesi Hastanesi (Taipei Medical University Hospital)

Rezervasyon yaptırma, ulaşım, hasta yatağı ayarlama, Tayvan'daki süreçte bütün programı düzenleme, tedavi sürecinde tercümanlık hizmeti, eşlik eden aile veya arkadaşın turizm etkinliğine katılmalarını ayarlama, tedavi sonrası tedavi özeti, tedavi raporu, tedavi videosu ve reçete verme, hastanın durumunu takip etme gibi hizmetler uluslararası medikal merkezde sunulmaktadır. Ayrıca güvenli hasta odası, özel banyo, özel yemek alanı, kablosuz internet, özel eğitimi olan uluslararası medikal ekipler ve ihtiyaca göre hazırlanan yemek(vejeteryen, batılı, asya, İslamiyet ve özel hastalar için hazırlanan) gibi hizmet uluslararası medikal merkezde özel olarak sunulmaktadır (Taipei Medical University Hospital, 22.02.2015).

2. Ulusal Tayvan Üniversitesi Hastanesi (National Taiwan University Hospital)

Hastanenin medikal merkezinde,medikal maliyet danışma, ameliyat danışmanı, rezervasyon yaptırma, havalimanından servis, turizmle ilgili bilgi sunma, belirli sigorta şirketlerle özel anlaşma gibi hizmetler sunulmaktadır(National Taiwan University Hospital, 22.02.2015).

3. Changhua Hristiyan Hastanesi (Changhua Christian Hospital)

Özel ve konforlu hasta odası, 24 saat rezervasyon ve danışma hizmeti, Çince ve İngilizce danışma hattı, internet ortamında (skype, msn) danışma hizmeti, e-posta yoluyla hastalarla iletişim kurma, vize ile ilgili işlemler, ulaşım ve konaklama işlemleri ayarlama, taburcu olduktan sonra sürekli takip etme, tercümanlık hizmeti gibi hizmetlerhastanenin uluslararası medikal merkezinde özel olarak sunulmaktadır (CCH International Medical Center, 22.02.2015).

2.8. Tayvan'da Medikal Turizmin Gelişimine Yönelik Araştırmalar

Wu(2008: 11), "The Exploration Study of the Business Model for Medical Tourism in Taiwan" adlı araştırmasında, Tayvan'ın karşılaştığı rekabetçi ortamı ve medikal turizmin gelişimiile ilgili iş modellerini incelemiştir.Tayvan'da medikal turizmigeliştirme çalışmalarını, içerik değerlerini ve hedef pazarıortaya çıkartmıştır. Rekabet stratejisinde sağlık ve medikal oranın daha yüksek olması, güvenilirlik ve medikal hizmetin kalitesi, rekabet gücünü elde etmek için önemli faktörlerdir.

Chen(2010: 21),Tayvan’da medikal turizmi geliştirmenin birden fazla hedefi olduğunu söylemiş ve bunları aşağıdaki gibi sıralamıştır;

1. Medikal turizm, sağlık ve turizm endüstrisini geliştirmenin yanı sıra ekonomik katkı sağlamaktadır.
2. Medikal turizm, medikal hizmetlerin sanayileşmesini teşvik etmektedir.
3. Turizmin sayesinde medikal hizmet uluslararasılaşmaktadır. Medikal turizmin gelişimi ile uluslararası medikal hizmetin deneyimleri paylaşılabilir.
4. Medikal hizmet sayesinde turizm sektöru gelişebilir ve bu durum genel ekonomik faaliyeti de geliştirebilir.

Chang(2006: 13), “Value Innovation Strategy of Taiwan Medical Tourism Industry” adlı araştırmasında; yeni turizm ürünlerinin doğmasıyla turizm piyasasında yeni teknoloji, yeni ürün, yeni pazar bölümleri ve yeni işletme yöntemleri ortaya çıkacağını belirtmiştir. Chang’e göre, turizm ve medikal hizmetin birleşimi olan medikal turizm, turizm sektörünün yeni değerini yaratacak ve Tayvan’ın ekonomik kalkınmasında en parlak yıldızı olacaktır.

Lin (2008: 5) yaptığı araştırmada Japon medikal turistlerin Tayvan’a gelmesindeki önemli faktörleri kaliteli medikal hizmet, profesyonel ekip çalışanları, sağlam hizmet sistemi ve müşterilere odaklı davranışlar şeklinde sıralamıştır (Lin, 2008: 5).

Hong (2009: 4) yaptığı araştırmada müşterilerin medikal hizmeti seçerken dikkate aldığı unsurları; medikal hizmetin kalitesi, davranış, hastane ve doktorun itibarı, hastanenin ortamı, ulaşım ve medyada tanıtım ve reklamlar şeklinde sıralamaktadır.

Lai (2007: 68-69) araştırmasında Tayvan’da yaşayan tıbbi toplumun medikal turizm hakkındaki görüşleri ve düşünceleri üzerine bir analiz yapmıştır. Elde ettiği bulgular şöyledir;

1. Katılımcılar medikal turizmin sağlık turizminin kapsamında olduğunu düşünmektedir.

2. Katılımcılar Tayvan'ın kaliteli medikal hizmetinin medikal turizmin gelişiminde bir avantaj olduğuna inanmaktadır.

3. Katılımcılar sağlık kontrolünü medikal turizmin gelişimi için en uygun branş olarak kabul etmektedir.

4. Katılımcılar, hastanelerin uluslararası değerlendirmeye katılmasının gelecekte uluslararasılaşma eğilimi ile bağlantılı olduğunu düşünmektedir.

5. Katılımcılar en çok gazeteden (52.78%), televizyon ve radyodan (41.67%) topluluk konuşmasından (36.11%) ve seminerlerden (33.33%) medikal turizmle ilgili bilgi sağlamaktadır.

6. Katılımcılar, devletin uygun plan yapmamasının (75%), sıkı tıbbi kuralların (61%) ve diplomatik sorunların (57%) Tayvan'ın medikal turizminin gelişiminde engel olduğunu düşünmektedir.

7. Katılımcılar Tayvan'ın medikal turizmi geliştirmek için potansiyeli olduğuna inanmaktadır.

8. Katılımcıların çoğu medikal turizmin geliştirilmesine katılmak istemektedir.

Liu (2009: 81),yurtdışındaki vatandaşların medikal turizme katılma istekleri üzerine yapmış olduğu bir çalışmada, yurtdışındaki vatandaşlar tarafından en çok tercih edilen medikal branşları; sağlık kontrolü, göz ameliyatı ve diş hekimliği şeklinde sıralamıştır.

2.9.Tayvan'da Medikal Turizmin Geleceği

Tayvan'da şu anda yaklaşık 90,000 adet genel hasta yatağı bulunmaktadır. Yıllık ortalama hasta yatağının kullanılma oranı %70'tir. Eğer medikal turizm piyasası istikrarla büyüyorsa, şu an elde olan hasta yatağı sayısının %5'i olarak hesaplandığında, yaklaşık 4,000 adet hasta yatağı uluslararası medikal hizmet olarak kullanılabilir. Her yıl 800,000 uluslararası hastaya hizmet sunulması beklenmektedir. Toplam 1,6 milyar dolar gelir, %0.5 GDP büyüme oranı ve 25,000 insana istihdam olanağı getirebilmesi ümit edilmektedir(Tayvan Sağlık Bakanlığı, 2014: 12) .

2014 yılında Pasifik Asya Seyahat Birliği (PATA) tarafından açıklanan Medikal Turizm Gelişiminin Beyaz Kağıdı'na göre; Tayvan'da medikal turizmin

gelecek on yılda 3 milyar dolardan daha fazla gelir getireceği (şu anda 400 milyon dolar, bütün dünyada 60 milyar) tahmin edilmektedir (Chung, 2014: 2).

WHO raporuna göre; 2022 yılında sağlık ve medikal endüstrisinin dünyanın en büyük endüstrisi ve turizm endüstrisinin dünyanın ikinci büyük endüstrisi olacağı tahmin edilmektedir. Medikal hizmet ve turizm sektörünün dünyada toplam GDP'den %22 pay alması beklenmektedir. Tayvan'da hizmet endüstrisi toplam GDP içinde %70'ten daha fazla pay almaktadır. Bu veriler bizlere medikal turizm gelişiminin Tayvan için çok önemli olduğu göstermektedir (Wang, vd., 2011: 2).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TAYVAN'DA MEDİKAL TURİZMİN DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLER İLE FIRSAT VE TEHDİTLERİN (GZFT) ANALİZİ

3.1.Araştırmanın Amacı

Tayvan devletifarklı ülkelerin medikal turizmi geliştirme süreçlerini ve deneyimlerini değerlendirirerek 2007 yılında “Medikal Turizmi Uluslararası Düzeyde Mükemmelleştirme Planı”nıyürürlüğe koymuştur. Ayrıca 2009 yılında medikal turizmi“Altı Ana Geliştirilme Projesi”nden ve “On Önemli Hizmet Sektörü”nden biri olarak seçmiştir. Tayvan medikal turizmi geliştirmeye yönelik çalışmalara başlayalı 9 yıl olmuş fakat kendisi ile aynı dönemde çalışmalara başlanmış olan Güney Kore’ye ve bu konuda kendisinden daha erken çalışmalara başlayan Tayland’a yetişememiştir. Bu çalışmada bu duruma sebep olan unsurların ortaya çıkartılması ve mevcut durum doğrultusunda Tayvan’da medikal turizmin gelişimine yönelik öneriler verilmesi hedeflenmektedir. Araştırmanın amaçlarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür;

1. Tayvan’da medikal turizmin gelişim durumunu anlamak,
2. Tayvan’da medikal turizm gelişiminde önemli faktörleri anlamak,
3. Tayvan’da medikal turizmin gelişmesi sürecinde karşılaşılan güçlü ve zayıf yönler ile fırsatlar ve tehditleri bulmak,
4. Tayvan’da medikal turizmin gelecekteki gelişimi için stratejileri belirtmek.

3.2.Araştırmanın Önemi

Medikal turizm son yıllarda dünyada en hızlı büyümekte olan endüstrilerden biridir. Uluslararası hastalar medikal hizmet sunan ülkelerde tedavi olmakla kalmayıp aynı zamanda yerel turizm endüstrisinin gelişmesine ve yerel ekonominin büyümesine katkı sağlamaktadır. 2006 yılında dünya medikal turizm piyasasının

toplam gelir değeri 22,9 milyar dolar iken, 2008 yılında bu rakam 30,3 milyar dolara ulaşmış, 2010 yılında 40,0 milyar dolar olmuştur ve 2015 yılında bu rakamın 50 milyar dolara ulaşması beklenmektedir (Chiu, 2012: 15).

Asya ülkelerinde medikal ameliyatın fiyatları gelişmiş batı ülkelerine göre çok daha düşük olduğundan dolayı Asya ülkelerinin medikal turizm konusunda güçlü olduğunu söylemek mümkündür. Bu endüstriye daha erken katılan ülkeler, büyük miktarda döviz kazancı elde etmiştir. Örneğin; Tayland 2011 yılında medikal turizm piyasasından yaklaşık 2 milyar dolar kazanç elde etmiştir. Renub (2012: 2-3) yaptığı bir araştırma sonucunda hazırladığı raporda; Tayland, Singapur ve Hindistan ülkelerinin medikal turizm endüstrisinde Asya ülkeleri arasında en başarılı 3 ülke olduğundan bahsetmiştir. Ayrıca Tayland, Singapur ve Hindistan'ın 2011 yılında sırayla Asya medikal turizm piyasasını kapsama oranı %40, %30 ve %20'dir.

Tayvan, Malezya ve Singapur'un ardından medikal turizm endüstrisine katılmaya yönelik çalışmalara başlamıştır. Sahip olduğu gelişmiş medikal teknolojiye, düşük fiyata, yüksek kaliteli medikal hizmete dikkat çekmeye çalışarak aynı zamanda başarılı ülkelerin deneyiminden ders almıştır. Fakat Tayvan başarılı olmanın temel faktörünü net olarak kavrayamamasından dolayı diğer ülkelere henüz yetişememiştir. Tayvan devleti medikal turizmin ulusal medikal kaynakları etkilemesinden ve olumsuz etkiler getirmesinden endişelenmektedir. Bu sebeple medikal turizme yönelik politikaları belirtme sürecinde zorluklarla karşılaşmaktadır (Liu, 2008: 13). Bu çalışmada GZFT Analizi ile Tayvan'ın uluslararası medikal turizmi geliştirme sürecinde sahip olduğu güçlü ve zayıf yönler ile fırsatlar ve tehditler belirtilerek Tayvan'da medikal turizmin gelişme sürecine katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

3.3. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma kapsamında, GZFT Analizi için toplanan veriler, bilgiler ve araştırmalar Tayvan ve uluslararası literatür veritabanlarından sağlanmıştır. Bu veritabanlarını; Tayvan Airiti Kütüphanesi, Tayvan Tezler Bilgi Sistemi, Tayvan Turizm Bürosu Veritabanı, Tayvan Sağlık Bakanlığı Veritabanı, Tezlerin Sanal

Kütüphanesi (The Networked Digital Library of Theses and Dissertations), Bilim Webi (İSİ Web of Science), Dünya Bankası (World Bank) ve Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) uluslararası veritabanı şeklinde sıralamak mümkündür. Veritabanlarının yanı sıra medikal dergilerden, medikal turizm ile ilgili makaleler ve haberlerden medikal turizmin son durumu hakkında bilgi edinilmiştir.

3.4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın amacı doğrultusunda veriler ve bilgiler toplandıktan sonra GZFT Analizi ile Tayvan’da medikal turizm gelişim sürecinde sahip olduğu güçlü ve zayıf yönler ve çevresinde var olan fırsat ve tehditlerin mevcut durumu belirtilmiştir.

GZFT Analizi, bir kurum/kuruluşun ve bulunduğu çevrenin değerlendirilmesinde kullanılan planlama ve organizasyon aracı olmasının yanı sıra stratejik bir tekniktir. GZFT Analizi ile güçlü yönler ortaya çıkarılıp fırsatlardan yararlanılacak şekilde kullanılabilir, zayıf yönlerin farkına varılıp onları güçlü yönlerle dönüştürecek stratejiler geliştirilebilir ve çevredeki tehditler ile güçlü yanlar bütünleştirilerek fırsatlara dönüştürülebilir.

Çalışmanın bu bölümünde veriler GZFT Analizi ile değerlendirilmiş, Tayvan’da medikal turizm gelişim sürecinde mevcut Güçlü Yönler (Strengths), Zayıf Yönler (Weaknesses), Fırsatlar (Opportunities) ve Tehditler (Threats) açıklanmış ve mevcut duruma göre öneriler sunulmuştur.

3.5. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

3.5.1. Güçlü Yönler (Strengths)

1. Tayvan’ın genel ekonomik durumu ve medikal hizmet düzeyi Çin ve Güneydoğu Asya ülkelerinden daha iyi durumdadır ve ülke medikal hizmet alanında uluslararası rekabet etme gücüne sahiptir.

a. Tayvan'ın ekonomik durumu:

Tayvan'ın döviz rezervi dünya sıralamasında altıncı sıradadır. Tayvan'ın kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasılası 1961 yılında 153 dolar iken 2013 yılında 20,925 dolara yükselmiştir, satınalma gücü paritesi hesaplandığında ise 41,539 dolar ile dünyanın gelişmiş ülkeleriyle aynı seviyede yer almaktadır (Chung, 2014: 45).

Tablo 10. : Tayvan'ın Ekonomik Durumu ile İlgili Değerlendirmeler

Değerlendirme Kuruluşları ve Değerlendirme Projeleri	İlan tarihi	Tayvan'ın sırası (Toplam katılanın sayısı)
IMD(International Institute for Management Development),İsviçre 2014 Dünya Rekabetçilik Yıllığı (IMD World Competitiveness Yearbook) Dünya Rekabet gücü sıralaması (World Competitiveness Scoreboard)	2013.5.22	Dünyada 13. Asya'da 4. (60)
BERI (Business Environment Risk Intelligence),ABD Yatırım ortamın Riski Raporu (Business Risk Report) Kar Fırsat Tavsiyesi (Profit Opportunity Recommendation)	2013.12	Dünyada 3. Asya'da 2. (50)
World Bank, WB İş Yapma Raporu, 2014 (Doing Business 2014) İş Yapma Kolaylığı (Ease of doing business)	2012.10.29	Dünyada 16. (189)

World Economic Forum , WEF Küresel Rekabet Gücü Raporu 2013-2014 Global Competitiveness Report 2013-2014	2013.09.04	Dünyada 12. Asya'da 4. (148)
--	------------	------------------------------------

Kaynak : Eknomi Bakanlığı Tayvan Yatırım İşleri Organizasyonu, (çevrimiçi): http://investtaiwan.nat.gov.tw/matter/show_chn.jsp?ID=3&MID=1,12, 03.2015

Tablo 10'da Tayvan'ın ekonomik durumu ile ilgili değerlendirme bulunmakta ve Tayvan'ın ekonomi seviyesiyansıtılmaktadır. 2012 yılında World Bank tarafından yapılan İş Yapma Kolaylığı değerlendirmesinde Tayvan 16. sıradadır. 2013 yılında IMD tarafından yapılan Dünya Rekabet Gücü Sıralaması'nda Tayvan 13. sırada, BERİ tarafından yapılan Kar Fırsat Tavsiyesi'nde Tayvan dünyada 3., Asya'da 2. sırada, WEF tarafından yapılan Küresel Rekabet Gücü Raporunda dünyada 12. ve Asya'da 4. sıradadır. Bu değerlendirmeler Tayvan'ın ekonomik gücünü bizlere göstermektedir.

b. Tayvan'ın medikal durumu:

2012 yılında National Geographic Kanalı tarafından yapılan "Asya'da Yeni Vizyon: Tayvan Medikal Mücizesi" adlı belgeselde, Tayvan'ın sahip olduğu gelişmiş tıbbi teknolojisi ve dünya çapında medikal turizm potansiyeli açısından durumu ortaya konmuştur. Tayvan dünyanın en büyük 200 hastanesi listesinde ABD ve Almanya'nın ardından 14 hastane ile 3., Asya'da ise 1. sırada yer almaktadır (National Geograchic Kanalı, 2012; Hsu, 2014: 455).

2008 yılında Nobel Ekonomi Ödülü alan Paul Krugman tarafından Tayvan'ın Ulusal Sağlık Sigortasının dünya modeli olması gerektiği açıklanmıştır. Bunun dışında bugüne kadar Tayvan'da toplam 15 tane hastane dünyaca tanınmış ve güvenilir JCI akreditasyona sahiptir (Sheng, 2011: 23). Tayvan'ın medikal sistem ve tıbbi teknolojisi uluslararası seviyeye ulaşmıştır. Özellikle karaciğer ve böbrek transplantasyonu, kraniyofasyal cerrahi, kardiyovasküler cerrahi ve eklem değişimi ameliyatında uluslararası tıp topluluğunun lideridir (Chou, 2013: 24).

Tayvan’da doktor olmak için genelde 12 ya da 13 yıl eğitim alınması ve staj yapılması gerekmektedir. Uzun ve sıkı eğitim Tayvan’ın yüksek kaliteli doktor ekibini oluşturmuştur. Ayrıca, kişisel ön yargıyı önlemek için profesyonel personel ekipleri bulunmaktadır. Her doktor kendi uzmanlık alanında çalışmakta aynı zamanda ekipteki herkes ile işbirliği yapmaktadır. Ekiplerin amacı en iyi hizmeti sunmaktır (Tsai, 2007: 20).

Tayvan’ın medikal hizmetinin dünyada ön sıralarda ve Asya’da birinci sırada yer almasını sağlayan güçlü yönleri aşağıdaki gibi sıralanabilir(Stphano, 2014: 57; Joseph, 2013: 13; Liu, 2010: 38):

1. 1987 yılında Tayvan, Güneydoğu Asya’da ilk kraniofasial merkezini kurmuştur. Profesyonel doktor ekiplerine sahip ve uluslararası tanınmış olan merkez, dudak ve damak onarımında %100 başarı oranına sahiptir.

2. Tayvan’da yapılan karaciğer transplant ameliyatından sonra 5 yıl hayatta kalma oranı, ABD’deki orandanyüksektir. Ayrıca Tayvan dünyada en iyi canlı donör karaciğer transplantı rekoruna sahiptir.

3. Asya’nın ilk kalp transplantasyon ameliyatı Tayvan’da tamamlanmıştır.

4. Dünya’da sadece 20 tane olan en üst seviye 640 kesim CT tarayıcıdan(Computed Tomography, Bilgisayarlı Tomografi) Tayvan’da üç tane bulunmaktadır. Üstelik oldukça uygun fiyatla hizmet vermektedir.

5. Tayvan, yapay eklem değiştirme ameliyatında oldukça fazla tecrübeye sahiptir. Her yıl yaklaşık 20.000 poliklinik deneyimi bulunmaktadır. Hastalara minimal invaziv tekniği ile; küçük yaralar, hızlı iyileşme ve düşük enfeksiyon oranı gibi avantajlar sağlamaktadır.

6. Tayvan’ın biomedikal konusu üzerine yaptığı araştırmalar oldukça meşhurdur. Asyalılara uygulanabilir yapay eklem malzemeleri geliştirmiştir.

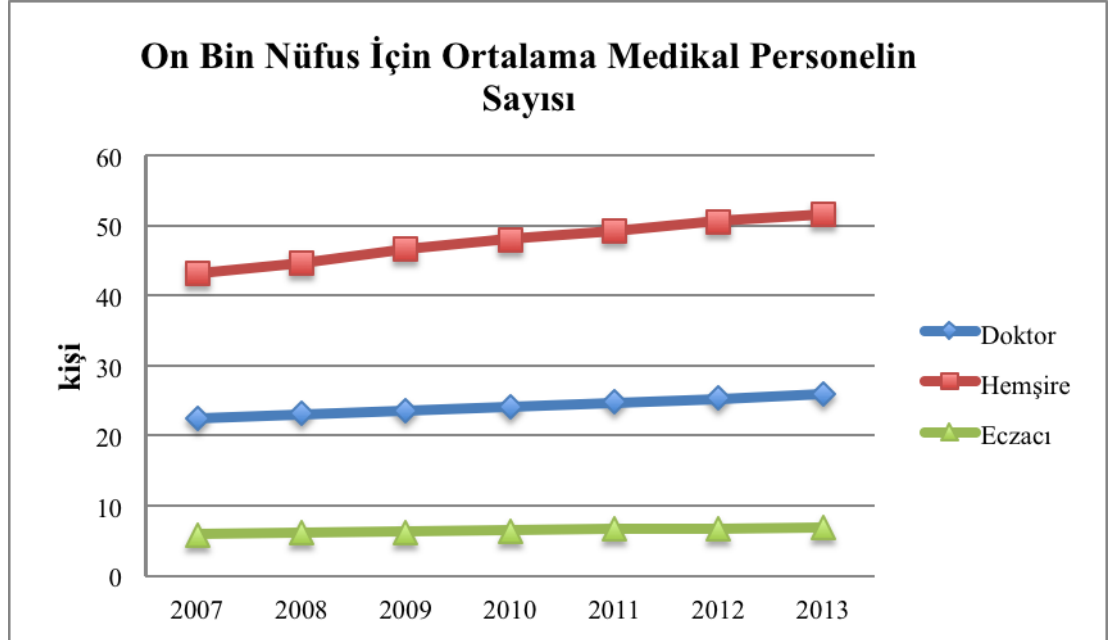
7. Tayvan, Asya’nın en iyi üç kemik iliği veritabanına sahiptir ve çok sayıda uluslararası kemik iliği eşleştirme olgusunu tamamlamıştır.

8. Günümüzde en gelişmiş oftalmoloji teknolojisi LASIK (Lazer Eşlikli Situ Keratomileusis ameliyat) miyopi, hipermetropi ve astigmatizma düzeltilmesi için

kullanılmaktadır. Tayvan'daki birçok göz kliniği bu makineye ve yüzbinlerce başarılı deneyime sahiptir.

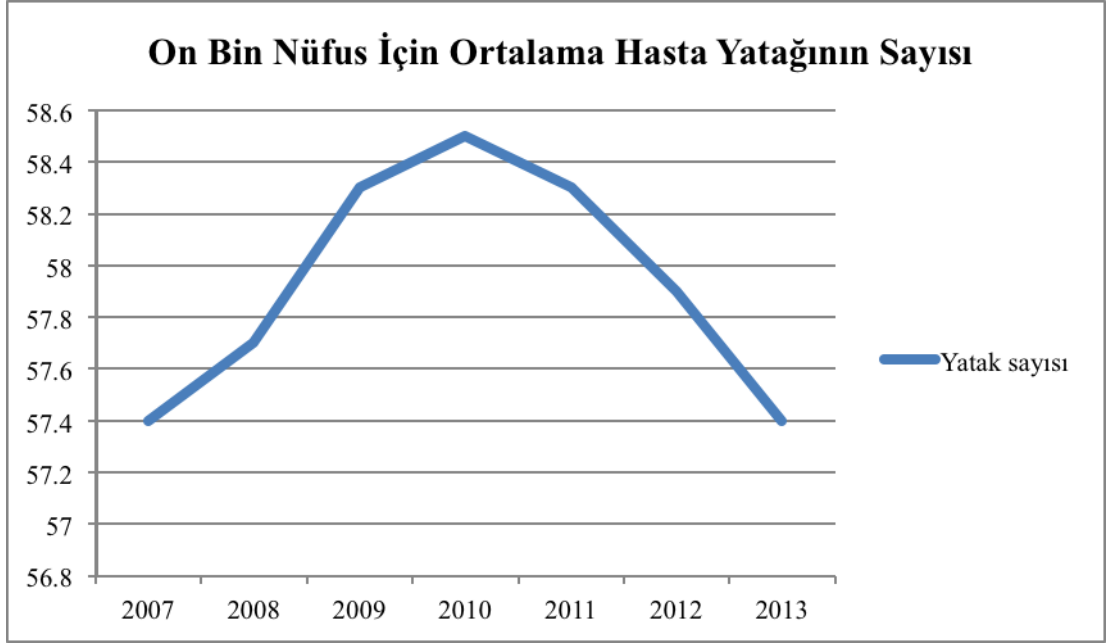
2. Tayvan'da zengin medikal kaynağı bulunmaktadır. Üçüncü dünya ülkelerine göre tıbbi etik problemleri daha azdır:

2014 yılı Şubat ayında Tayvan Sağlık Bakanlığı tarafından açıklanan verilere göre; Tayvan vatandaşlarının %99'u ulusal sağlık sigortası kapsamındadır ve sağlık kuruluşlarının %93'ünün ulusal sağlık sigortasıyla anlaşma bulunmaktadır. Bu verilerden, Tayvan'daki vatandaşların medikal hizmet maliyetinin düşük ve hizmet almalarının kolay olduğu söylenebilir (Tayvan Sağlık Bakanlığı, 2014: 13). 2003 yılında Tayvan'da toplam sağlık kuruluş sayısı 18.777 iken bu sayı 2013 yılında 21.713'e yükselmiştir. Ulusal akreditasyona sahip olan hastane oranı ise 2003 yılında %84,8 iken 2013 yılında %92,1'e çıkmıştır (Huang, vd., 2012: 58).

Grafik 8. : Tayvan'da On Bin Nüfus İçin Ortalama Medikal Personelin Sayısı

KAYNAK: Tayvan Sağlık Bakanlığı İstatistik Dairesi Veritabanı, (çevrimiçi):http://www.mohw.gov.tw/cht/DOS/Statistic_P.aspx?f_list_no=312&fod_list_no=5126&doc_no=46170, s.4, 19.03.2015

Grafik 9. :Tayvan’da On Bin Nüfus İçin Ortalama Hasta Yatağının Sayısı

KAYNAK: Tayvan Sağlık Bakanlığı İstatistik Dairesi, (çevrimiçi):

http://www.mohw.gov.tw/cht/DOS/Statistic_P.aspx?f_list_no=312&fod_list_no=5126&doc_no=46170, s.7, 19.03.2015

Grafik 8’de görülebildiği gibi; 2007 yılından 2013 yılına kadar on bin nüfus için ortalama medikal personel sayısı yükselme eğilimi göstermiştir. Grafik 9’da ise 2007 ve 2013 yılındaki ortalama hasta yatağı sayısının neredeyse değişmediği sonucuna varmak mümkündür. Grafik 8 ve Grafik 9 beraber değerlendirildiğinde; Tayvan’da medikal turizm kaynaklarının gelişiminin vatandaşların medikal hakkına etki etmediğini ve ülkenin medikal kaynaklarının zengin olduğunu söylemek mümkündür.

3. Medikal maliyeti gelişmiş ülkelere göre daha düşüktür.

Tablo 11. : Ameliyat Fiyatlarının Karşılaştırılması (\$ Dolar)

Tedavi adı	Tayvan	ABD	İngiltere	Hindistan	Tayland	Singapur	G. Kore
Koroner arter baypas	27,500	70,000-133,000	45,454	7,000	22,000	16,300	31,750

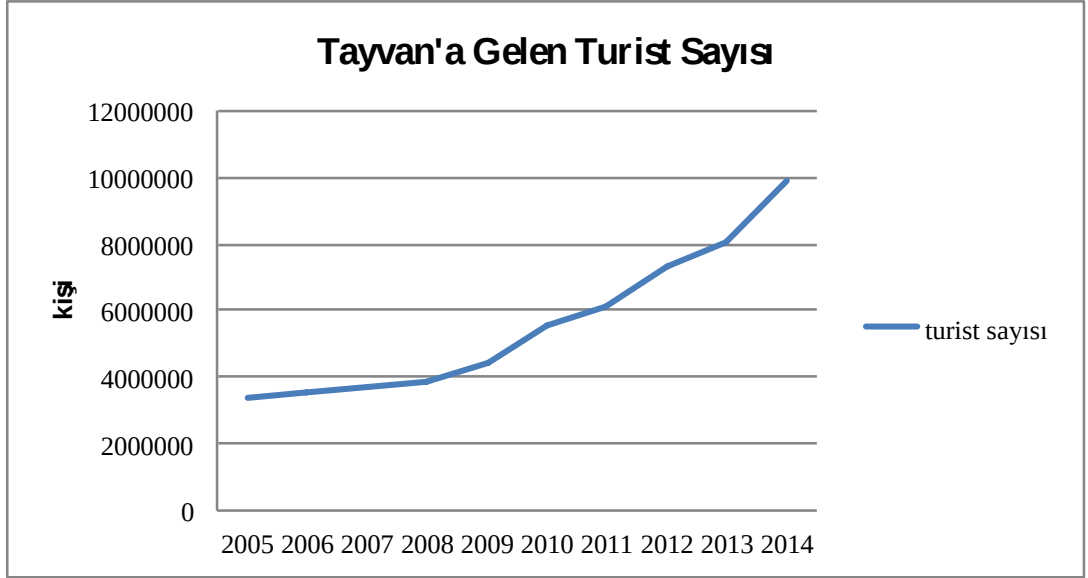
ameliyatı							
baypas ameliyatı	30,000	75,000-140,000		9,500	25,000	22,000	42,000
Stent ameliyatı	9,000-14,490	57,000		11,000	13,000	13,000	
Kalça implantı	12,000-13,914	33,000-57,000	27,272	10,200	12,700	12,000	10,600
Diz Protezi	7,580-10,743	30,000-53,000	22,727	9,200	11,500	9,600	11,800
Prostat ameliyatı	2,750	10,000-16,000		3,600	4,400	5,300	3,150
Histerektomi	2,400-3,107	20,000		3,000	4,500	6,000	
Gastrik baypass ameliyatı	10,200	35,000-52,000		9,300	13,000	16,500	9,300
Canlı karaciğer transplan tasyonu	90,910	300,000		69,000		160,000	
Spinal füzyon ameliyatı	7,633-20,884	62,000		5,500	7,000	9,000	
Yüz gerdirme ameliyatı	1,819	10,500-16,000		4,800	5,000	7,500	6,650
Sağlık kontrolü	455	1,818	4,090		227	455	

KAYNAK:Hsu,2014,“A Study of the Development of Medical Tourism in Taiwan”,**Taiwan Public Health Journal**, Taipei, Vol.33 No.5: 456

Tablo 11’de görülebildiği gibi Tayvan’da ameliyatların fiyatı ABD’deki ve İngiltere’deki fiyatların yarısı veya üçte biri kadardır. Özellikle Tayvan’da stent ameliyatı, diz protezi, prostat ameliyatı, histerektomi ve yüz gerdirme ameliyatının fiyatı, Hindistan, Tayland, Singapur ve Güney Kore gibi Tayvan’ın rekabet halinde olduğu ülkelerin fiyatlarından düşüktür. Bu sonuçlardan Tayvan’ın medikal turizmin gelişiminde rekabet gücüne sahip bir ülke olduğunu söylemek mümkündür. Bu sebeple 2007 yılında yürütülen “Medikal Turizmi Uluslararası Düzeyde Mükemmelleştirme Planı” dahilinde özellikle stent ameliyatı ve karaciğer transplantasyonuna yönelik projeler yapılmıştır. (Tayvan İcra Bakanlığı, 2007: 2).

4. Tayvan turizm endüstrisi sürekli büyümektedir.

Tayvan'a gelen turist sayısı sürekli artmaktadır. 2014 yılında 9.91 milyon turist Tayvan'a gelmiş ve Tayvan 14.58 milyar dolar döviz kazancı sağlamıştır.

Grafik 10. :Tayvan'a Gelen Turist Sayısı

Kaynak:Tayvan Turizm Bürosu veritabanı, (çevrimiçi):

<http://admin.taiwan.net.tw/public/public.aspx?no=315>, 28.12.2014

Grafik 10'da görüldüğü gibi 2005 yılından 2014 yılına kadar Tayvan'da turizm endüstrisinin sürekli büyüdüğünü söylemek mümkündür. 2015 yılında turist sayısının 10 milyonu geçmesi ve 15.6 milyar dolar döviz kazancı, 2018 yılına kadar ise turist sayısının 12.3 milyon ve döviz kazancının 18.23 milyar dolara ulaşması beklenmektedir (Yang ve Hsu, 2015: 1).

Tayvan turizm endüstrisinin istikrarlı bir şekilde büyümesi için devlet tarafından ana piyasada (Japonya, Güney Kore, Çin, Malezya ve Singapur) pazarlama etkinlikleri yapılmasının dışında Ortadoğu ülkeleri ve Güneydoğu Asya ülkelerinde de tanıtım yapılmaktadır (Hsu, 2014: 28).

5. Yüksek teknoloji tıbbi cihazların bulunması:

Tayvan’da zengin medikal kaynaklar bulunmaktadır. Hastaneler arasında büyük bir rekabet söz konusudur. Bundan dolayı Tayvan’daki medikal kurumlar son teknoloji ve en gelişmiş tıbbi cihazları kullanmaya çalışmaktadır. Tayvan Sağlık Bakanlığı’nın 2011 yılında hazırlamış olduğu rapora göre; Tayvan’da 34 set PET-CT tarayıcı, 168 set MRİ (Manyetik Rezonans Görüntüleme), 338 set CT bulunmaktadır. Bunların dışında Tayvan’da hastanelerde çok görülen bilgisayarlı tomografi (VCT), Kryoablasyon kateter ablasyon, Cyberknife, WiMAX tekniği, ve RFID de uluslararası seviyede son teknolojidir (Joseph, 2013: 10).

Da Vinci Robotik Cerrahi Sistemi’nin ortaya çıkması minimal invaziv cerrahinin gelişiminde bir dönüm noktası olmuştur. Sistemlerin on milyonlarca dolar değerinde olduğu bilinmektedir. Temmuz 2012 itibarıyla, Tayvan’da dokuz hastane Da Vinci Robotik Cerrahi Sistemi ile donatılmıştır (Tsai, 2007: 20).

3.5.2 Zayıf Yönler (Weakness)

1. Tayvan’da medikal turizm gelişim süreci geç başlamıştır. Uluslararası markaya sahip olan hastane bulunmamaktadır:

Medikal turizm sektöründe faaliyet gösteren ülkeler hastanın güvenini kazanmak amacıyla genellikle önde gelen akreditasyonlardan JCI veya ISO’yu (Uluslararası Kuruluş Standardizasyon) elde etmek için çalışmıştır. Bunun dışında medikal turizmi başarıyla yürüten hastaneler genelde çokuluslu hastane grubuna aittir. Dünya çapında meşhur olan hastaneler hastanın güvenini kolayca kazanabilir (Josef, 2013:16). Örneğin; Tayland’da Bumrungrad Hastanesi Güneydoğu Asya’daki en büyük özel hastane ve Asya’da ilk JCI akreditasyonunu elde eden hastanedir. Singapur’da medikal turistlerin çoğuna ilk ISO akreditasyonu elde eden ve Asya’nın ikinci büyük hastanesi olan Parkway Holdings’de hizmet verilmektedir. Parkway Holdings aynı zamanda Singapur’un en büyük şirkettir (Sheng, 2011: 28). Hindistan’da Apollo Holdings ise Asya’daki en büyük medikal gruptur. Bu tür zincir hastanelerin genelde başka ülkelerde şubeleri de

bulunmaktadır. Böylece hastaneler uluslararası bilinirliğini arttırabilmektedir(Hu, 2012: 37).

Tayvan'da 2007 yılında medikal turizm gelişmeye başlamıştır. Hindistan ve Tayland gibi bu konuda daha erken çalışmalara başlamış olan ülkelerle karşılaştırılınca Tayvan'da medikal turizmin tanınırlığı daha düşüktür ve dünya çapında ünlü olan hastane ya da zincir hastane bulunmamaktadır (Hsu, 2014: 455).

2. Tayvan'da medikal endüstrinin ekonomik durumu durgun, yatırım sıkışıklığı yaşanmaktadır:

Tayvan'ın ulusal sağlık sigortası Tayvan'daki medikal endüstrinin ekonomik durumunu durgun haline getiren en büyük sebeplerden biridir. Ulusal sağlık sigortasının getirdiği mali kayıp, ekonomik açıdan bakıldığında, vatandaşların medikal hizmet yükleri azaltılınca medikal hizmet talepleri teşvik edilmektedir, aynı zamanda sağlık kuruluşlarının hasta sayısı çoğalınca gelirleri yükselmektedir. Dolayısıyla bu sigortada asıl kendisinin fazla büyüme eğilimi bulunmaktadır. Medikal hizmetin fiyatına zam yapmasının hakkı, ekonomik olmayan siyasi gücünün elindedir. Bu nedenle sağlık kuruluşları, medikal hizmetin fiyatını yükselterek harcamalarını zamanında yansıtamamaktadır(Huang, vd., 2012: 65).

3. Medikal sektör personelinin yabancı dil becerisinin yetersizliği:

Günümüzde birçok akademisyen yabancı dil becerisinin uluslararası bakış açısını geliştirmek için anahtar olduğunu söylemektedir. Bu durumda medikal personellerin yabancı dili becerilerinin, özellikle İngilizcenin medikal turizmi uluslararası yapmakta önemli bir nokta olduğunu söylemek mümkündür(Yang, 2011: 98).Ancak, medikal personellerin İngilizce becerileriüzerine yapılan araştırmalara göre;personellerin %88'iİngilizce okuyamamakta ve anlayamamaktadır. İngilizce konuşama oranı da %66'dır (Kao, vd., 2007: 565). Daha ciddi bir etki ise; yabancıların tedavi olma sürecinde gerçekleşen gecikmenin sebeplerinin %87'si dil engelinden kaynaklanmasıdır. Yabancıların tedavi olma sürecinde %90 oranda İngilizce konuşulmaktadır (Lu, vd., 2009: 88). Bu verilere göre, İngilizce dil

becerisinin geliştirilmesinin medikal turizmi geliştirmek için çok önemli olduğu sonucuna varmak mümkündür.

4. Medikal hizmetle ilgili kanun ve kurallar sıkı ve karmaşıktır(Örneğin: medikal pazarlaması ve reklam), şöyleki:

Tayvan Sağlık Yasası Madde 84;“Medikal reklam, hastaları medikal hizmete yöneltme amacıyla medya yayıncılığında tıbbi ürünleri ve hizmetleri tanıtmaya davranıştır. Bu nedenle, sağlık kuruluşları medikal reklam yayınlayabilir, ancak içerikleri kısıtlanmalıdır. Sağlık kuruluşu olmayanlar tarafından medikal reklam yayınlanamaz”(Tayvan Sağlık Bakanlığı , 2012: 12).

Tayvan Sağlık Yasası Madde 85; “Medikal reklamda yayınlanabilir içeriklerde; sağlık kurumun ismi başta olmak üzere kurumun iletişim ve ulaşım adresi, doktorun ismi ve özgeçmişi, ulusal sağlık sigortası ile anlaşmalı olup olmaması, tedavi bölümü, muayene saati, açılış saati ve yetkili makam tarafından izin verilen diğer içerikler yer alabilir”(Tayvan Sağlık Bakanlığı , 2012: 12).

Tayvan Sağlık Yasası Madde 86;“Medikal reklamlar aşağıdaki gibi yayınlanamaz(Tayvan Sağlık Bakanlığı , 2012: 12);

1. Başka kişinin adına tanıtım yapması,
2. Medikal dergileri satım veya hediye yoluyla tanıtım yapması,
3. Toplu soru ve cevap oturumu yoluyla tanıtım yapması,
4. Medikal dergisinden alıntılarla tanıtım yapması,
5. Röportajlarda tanıtım yapması,
6. Diğer uygun olmayan yollarla tanıtım yapması. ”

Tayvan Sağlık Yasası Madde 61;“Aşağıdaki yollarla hasta çekmek yasaktır (Tayvan Sağlık Bakanlığı , 2012: 10);

1. Tedavi olan hastalara herhangi formlu hediye, çekiliş, kuponlar, indirimler verilecek ilan veya haber,
2. Çok katlı pazarlama veya acentalar, yetkili makamdaki izin almadan ekipler gönderilip dışarda tedavi yapma veya sağlık kontrolü yapmak,

3. Faizsiz veya taksitle ödeme gibi ödeme yöntemleri ilana koymak. ”

Yukarıda belirtildiği gibi medikal hizmete yönelik kanunlar sıkı ve karmaşıktır. Medikal turizmin bir turizm ürünü olarak görülmesi için kanunların medikal hizmeti bir ticari ürün olarak kabul ederk bazı engelleri veya sınırları kaldırması veya gevşetmesi gerekmektedir.

5. Bilgi şeffaflığının yetersizliği

Medikal hizmet tüketicileri, medikal hizmetin etkilerin nasıl olacağını tahmin edememektedir. Genellikle medikal hizmette üreticiler tüketicilerden daha çok bilgiye sahiptir. Bu bilgi dengesizliğinden dolayı tüketiciler belirsiz medikal hizmetlere güvenememektedir. Özellikle, yurt dışı tedavi konusunda daha çok belirsizlik söz konusudur (Hsu, 2014: 456).

Tayvan Sağlık Bakanlığı tarafından açıklanan 2006-2010 istatistiklerine göre; kalp, karaciğer ve böbrek transplantı ameliyatlarının ardından üç yıl sonra hayatta kalma oranı ve kanser tedavisinin kalitesi, ABD ve Avustralya’daki gibidir (İcra Bakanlığı, 2011: 10).

Tayvan’ın medikal kalitesi uluslararası rekabet gücünde olmasına rağmen Tayvan’ın medikal kalitesi ve fiyatlandırma ile ilgili bilgi şeffaflığının yetersizliğinden dolayı hastaların kaliteye güvensizliği ortadan kaldırılamamaktadır. Örneğin; Tayvan Sağlık Bakanlığı tarafından kurulan medikal turizm sitesinde 65 tane hastanenin bazı bilgileri sunulmaktadır. Fakat sunulan fiyat bilgileri dağınık ve hastanelerin kalite bilgileri yetersizdir. Hastalara bilgi sağlanamamasından doğan güvensizlik, Tayvan’ın medikal turizmin gelişimini engelleyen bir faktördür (Huang, 2011: 1).

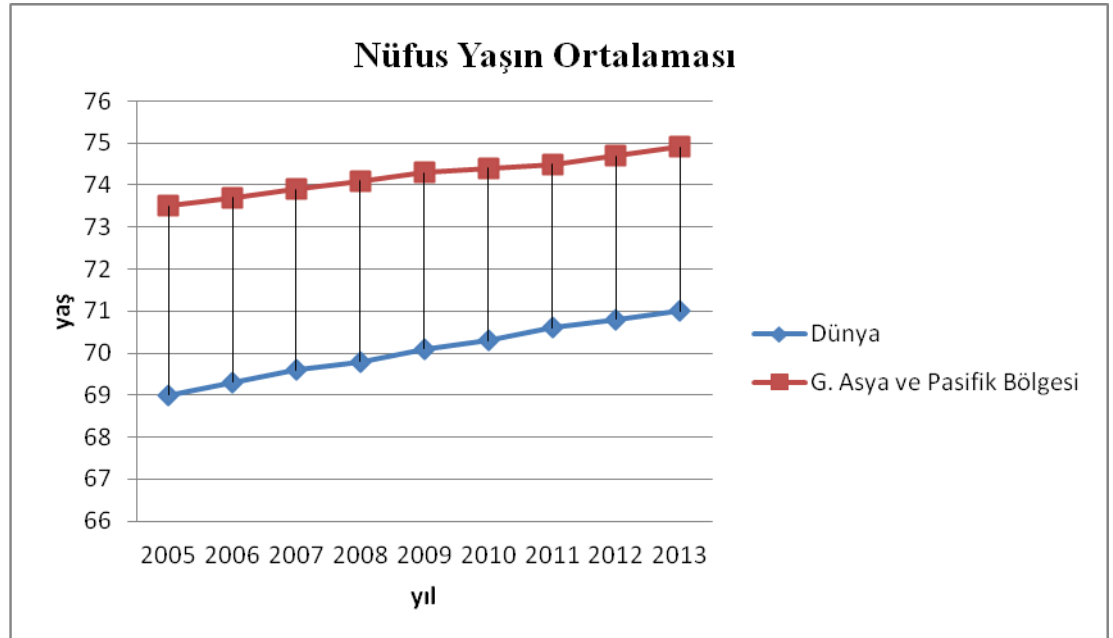
Riskli olması sebebiyle tüketiciler medikal hizmetin kalitesine güvenmeden yüksek fiyat ödeme konusunda isteksizdir. Singapur, bu konuda diğer Asya ülkelerinden farklı olup medikal hizmet piyasasındaki bilgi dengesizliğini yok etmeye çalışmaktadır. Singapur’un resmi web sitesinde neredeyse bütün sağlık

kurumlarının bilgileri sunulmaktadır. Fiyat bilgileri başta olmak üzere, kalite göstergesi ve uluslararası standartta göre ameliyatın başarı oranı gibi bilgiler web sitesinde verilmektedir. Son derece şeffaf olan bu medikal sisteme tüketicinin güveni yükselmiştir(Chiu, 2014: 28).

3.5.3. Fırsatlar(Opportunities)

1. Yurtdışında tedavi olma yeni bir trend haline gelmiştir. Dünya nüfusu ve 65 yaşın üzeri nüfus artmaktadır:

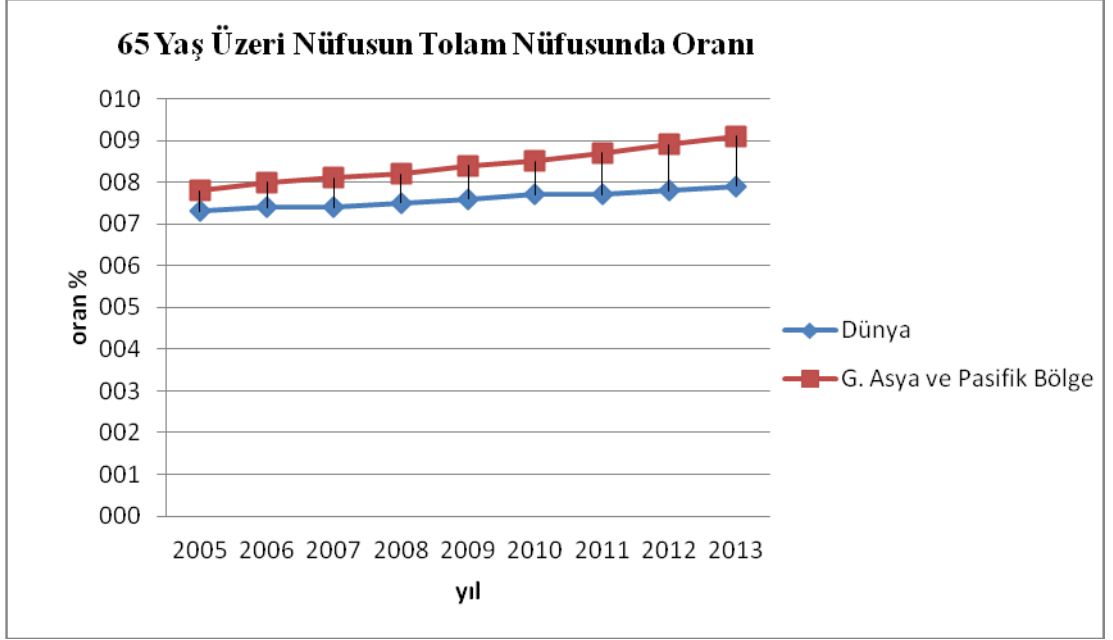
Patients Beyond Borders (PBB) medikal turistler için en önemli referans kitaplarından biridir. PBB'nin yazarı Josef Woodman, dünyada her yıl yaklaşık on milyon hastanın kendi ülkelerini terk edip başka ülkede tedavi olmayı, sağlık kontrolü yaptırmayı ve estetik cerrahi olmayı tercih ettiğini söylemiştir. Bundan dolayı medikal turizmin piyasası oldukça önemli görülmektedir (Josef, 2013: 1).Şu anda Tayvan medikal endüstrisi toplam GDP'nin %5- %6'sı, Amerika'da ise %15'i oranındadır. Bu sonuçtan Tayvan'ın medikal turizm gelişim potansiyelinin yüksek olduğu söylenebilir. (Huang, 2007: 2).

Grafik 11:Nüfus Yaşın Ortalaması (Dünya ve Güney Asya ve Pasifik Bölgesi)

Kaynak: World Bank veritabanı, (çevrimiçi):

<http://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.IN/countries/1W?display=graph>,
28.12.2014

Grafik 12. : Dünya 65 Yaş Üzeri Nüfusun Tolam Nüfusunda Oranı

Kaynak: World Bank veritabanı, (çevrimiçi):

<http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.65UP.TO.ZS/countries/1W?display=graph>,
28.12.2014

Grafik 11 ve Grafik 12’den anlaşıldığı gibi; dünya nüfusunun yaş ortalaması ve 65 yaş üzeri nüfusu 2005 yılından sonra devamlı bir artış göstermiştir. Özellikle Tayvan medikal turizmi piyasası için önem arz eden Güney Asya ve Pasifik Bölgesi’nde bu rakamlar bütün dünyaya göre daha yüksektir. Nüfusun yaş ortalamasının yükselmesi ile birlikte insanların medikal hizmete duydukları ihtiyaç da çoğalmaktadır. Tayvan bu fırsatı değerlendirerek medikal turizm gelişimine katkı sağlayabilir. Grafikler incelendiğinde gelecekte medikal hizmetin öneminin daha da artacağını söylemek mümkündür.

2. Medikal turizm devlet tarafından önemli ve geliştirilmesi gereken on sanayiden biri olarak seçilmiştir.

Tayvan devleti başka ülkelerin medikal turizmi geliştirme deneyimlerini değerlendirerek Tayvan'a uygun medikal turizmi geliştirme planları yapmıştır. 2007 yılında "2015 Ekonomi Kalkınma Vizyonu İlk Üç Yıl Planı" içinde bulunan "Medikal Turizmi Uluslararası Düzeyde Mükemmelleştirme Planı" ile özellikle medikal turizmin ve yoğun bakım hizmetinin gelişimi hedeflenmiştir. 2009 yılında medikal turizm Tayvan'ın yeni gelişmekte olan altı önemli sanayisinden biri ve en önemli ulusal on sanayisinden biri olarak seçilmiştir. Devletin destek ve sermayesi medikal turizm gelişimi için büyük bir fırsattır (İcra Bakanlığı, 2011: 6).

3. Tayvan'da sağlık kuruluşları uluslararası akreditasyonu almaya başlamıştır.

Tayvan'da şu anda uluslararası JCİ akreditasyonuna sahip olan 15 tane sağlık kuruluşu bulunmaktadır. Uluslararası akreditasyon ile yabancı hastaların güvenliğini kazanmaya ve medikal turizmin gelişimine yardımcı olmaktadır (Sheng, 2011: 6).

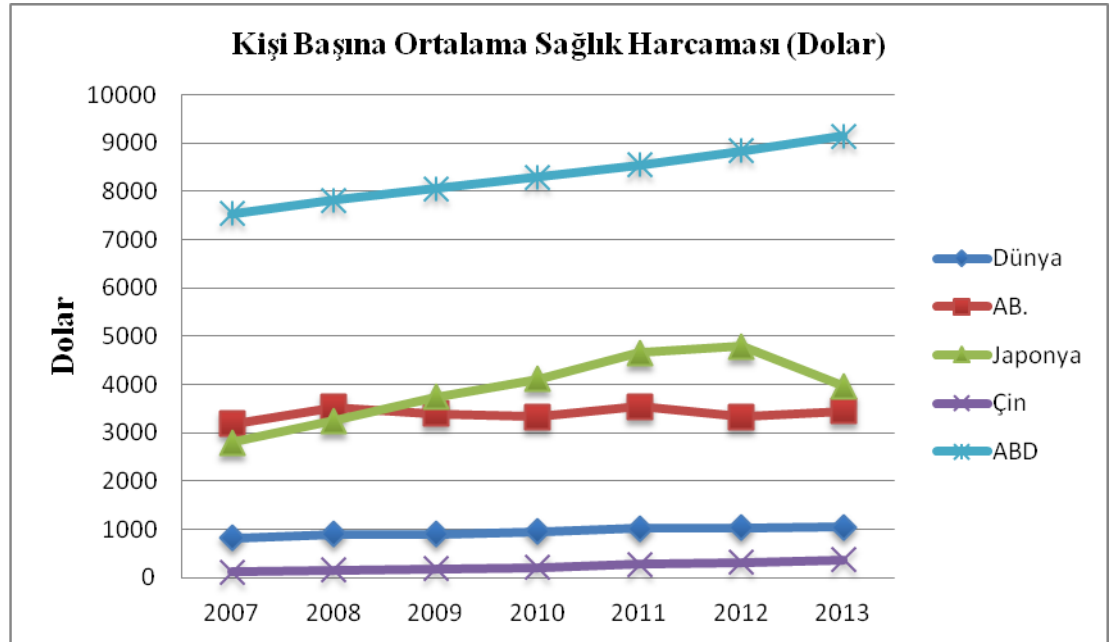
4. Dil ve kültür değeri (Çinli turistler):

Tayvan'ın en büyük turist kaynağı Çinli turistlerdir. 2008 yılında devlet tarafından Çinli turistlerin Tayvan'a giriş engeli kaldırılmış ve giriş işlemleri kolaylaştırılmıştır. 2011 yılında özellikle sağlık kontrolü ve estetik medikal hizmet amaçlı vizelerin başvuruları onaylanmıştır. 2009 yılında Tayvan'ı ziyaret eden Çinli turist sayısı 601,754 kişi iken, 2014 yılında bu rakam 3,328,223'e yükselmiştir (Tayvan Sağlık Bakanlığı, 2014: 33).

Eskiden Çinli turistler Tayvan'a sadece turist grubu ile gelebildiğinden ve kalma süresi daha kısa olduğundan dolayı sadece basit sağlık kontrolü yaptırabiliyorlardı. Serbest seyahat izninin verilmesi ile beraber Çinli turistlerin Tayvan'da kalma süreci uzamış ve üst düzey sağlık kontrolü piyasası da gelişmeye başlamıştır (Lai, 2011: 2). Şu anda Çinli turistlerin Tayvan'da yaptırdıkları sağlık kontrolleri genelde yüksek fiyatlı ve Tayvan yerel halkının ortalama harcamasının 2.5 kat fazlasıdır (Chiu, 2014: 31).

Asya medikal turizmin piyasasında Çin en önemli bir rolü oynamaktadır. UNWTO'nun tahminine göre; 2020 yılında Çin'den 100 milyondan daha fazla turist yurtdışına çıkacaktır (Gao ve Liu, 2010: 18). Çin ekonomisinin büyümesi ile Çinli turistlerin sayısının yükselmesinin yanı sıra alım gücü de yükselecektir. Turizm potansiyeli olan Çinli turist Tayvan medikal turizmin ana hedef müşterisi olmalıdır. Tayvan ve Çin aynı köke ve aynı tarihe dayanmaktadır. Dil ve kültür farklılığından doğan yanlış anlamalar önlenabilir. Tayvan ve Çin arasındaki ECFA(Cross-Straits Economic Cooperation Framework Agreement) anlaşması sağlık ve medikal hizmetleri de içermektedir. Çinli medikal turistler için Tayvan'a gelme işlemleri basitleştirmiştir(Hong, 2009: 36).

5. Avrupa ülkeleri, ABD ve Japonya gibi gelişmiş ülkelerde kişi başına sağlık harcaması yükselmektedir.

Grafik 13. : Kişi Başına Ortalama Sağlık Harcaması (Dolar)

KAYNAK: World Bank Veritabanı, (çevrimiçi):

<http://data.worldbank.org/indicator/SH.XPD.PCAP?page=1>, 28.12.2014

Grafik 13'e göre; sağlık harcamalarındaki yükselmenin küresel bir eğilim olduğu söylenebilir. Özellikle ABD, AB ve Japonya'da kişi başına ortalama sağlık

harcaması dünya ortalamasından çok daha yüksektir. Bu gruplara dahil olan insanlar daha ucuz medikal hizmet için yurtdışına çıkmakta ve daha ucuz medikal hizmet veren ülkelere gitmektedir. Medikal turizm merkezinin ana destinasyonu olan Asya’da yer alan Tayvan için bu durum bir fırsat olarak değerlendirilmelidir.

3.5.4. Tehditler (Threat)

1.Tayvan’ın komşu ülkeleri (Filipinler, Güney Kore, Tayland vb.) medikal turizm gelişiminde faaliyet göstermektedir:

Örnek olarak Singapur son yıllarda medikal turizm gelişiminde faaliyet göstermektedir. Singapur turizm bürosunun tanıtımı ile Singapur anti-yaşlanma ve estetik medikal hizmet konusunda dünya çapında ünlü olmuştur. Coğrafi konumu sayesinde 2005 yılında Singapur’a giden medikal turistin sayısı 400 binden daha fazladır (Yeh, 2013: 26).

Asya ülkelerine bakıldığında medikal turizm gelişiminde ortak özellikler bulunmaktadır. Bu özellikler(Yang, 2011: 99);

1. Devletin desteği çok önemlidir.
2. Düşük fiyat ve yüksek kailtenin aynı zamanda olması gerekir.
3. Yakın ve benzer kültür kökenli olan ülkelere tanıtım yapmaya başlamıştır.
4. JCI ve İSQua gibi uluslararası akreditasyona sahip olmaktadır.
5. Medikal turizm merkezi kurulmuştur.
6. Medikal turizmin standart işletim prosedürü kurulmuştur.
7. Medikal turizm işlemi olan sigorta şirketin rolü önem kazanmaya başlamıştır.
8. Yabancı hastanelerle işbirliği yapılarak hasta transfer platformu kurulmuştur.

2. Tayvan’ın diplomatik durumu medikal turizm gelişimini engellemektedir.

Dünyada şu anda sadece 22 ülke Tayvan'la diplomatik ilişkeye sahiptir. Tayvan ve Çin arasındaki tarihe dayalı karışık ilişkiden dolayı Tayvan'ın diplomatik ilişkiler geliştirmesinde birçok sorun yaşanmaktadır. Tayvan APEC ve WTO gibi toplam 36 uluslararası kuruluşun üyesidir. Yalnız medikal turizmin gelişimi için önemli olan Birleşmiş Milletler, WHO ve UNWTO kuruluşlarına Tayvan'ın katılması kabul edilmemektedir(Hu, 2012: 35). Bu kuruluşlara katılamamak, uluslararası arenada medikal turizmin tanıtımını yapamamak anlamına gelmektedir ve bu durum Tayvan'ın medikal turizminin gelişmesini etkilemektedir.

3. Tayvan'da medikal hizmetin ekonomik durumu durgundur, medikal sektör personeli yurtdışına gitmekte ve beyin göçü yaşanmaktadır.

2011 yılında Tayvan'da meşhur olan “Tayvan Medikal Endüstrisi” adlı dergide İngilizceyle yazılan bir iş ilanı çıkmıştır. İlan Malezya Penang ilinde bulunan en büyük özel hastane olan Lam Wahee Hastanesi tarafından koyulmuştur. Önceden hiç görülmemiş iş ilanı tarafından Tayvan'ın medikal endüstrisini etkilemiştir. 2012 yılında %100 yabancı sermaye ile Malezya'da hastane kurulmasına devlet tarafından izin verilmiştir. Onun dışında vergi indirimi ve araba alımında indirim yapılması gibi tedbirler alınarak yabancı doktorlar ülkeye çekmeye çalışılmıştır (Chung, 2014: 33).

Tayvan'da doktorların ortalama aylık maaşları 8 bin ile 10 bin dolar arasında iken, Malezya özel hastanelerinde çalışan doktorların ortalama aylık maaşları 25 bin ile 33 bin dolar arasında olmaktadır. Vergi oranına bakıldığında Tayvan'ın azami vergi oranı %40 iken Malezya'nın indirimli vergi oranı sadece %15'tir. Malezya'daki doktorların yüksek gelirli ve daha az stresli oldukları söylenmektedir(Chang ve Xia, 2014: 2).

2014 yılında İsviçre İMD İşletme Okulu tarafından açıklanan “İMD Dünya Yetenek Raporu”na göre; Tayvan 2014 yılında dünyada 27. sıradadır ve bu son on yıldaki en kötü performanstır. Tayvan'ın en kötü performansı beyin göçündedir.Dünya sıralamasında Tayvan 50. sırayı almıştır(Kuo, 2014: 65). Demek ki, Tayvan'da yetenekli insanlar Tayvan'da çalışmak yerine başka ülkede çalışmayı

tercih etmektedir. Örneğin; Singapur Regency Özel Hastanesi'ndeki doktorların yarısından fazlası Tayvan'dan gitmiştir. Beyin göçü sorunu bütün endüstriyi etkileyebilir. Vasıflı insan gücü bir ülkenin gelişimi için kritik bir faktör ve devlet tarafından dikkat edilmesi gereken bir noktadır.

GZFT Analizi ile Tayvan'da medikal turizm gelişiminde Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditler aşağıdaki gibi tablo şeklinde açıklanabilir.

Tablo 12.: Tayvan'da Medikal Turizm Gelişiminde Güçlü ve Zayıf Yönler ile Fırsat ve Tehditler

Güçlü Yönler 1. Tayvan'ın genel ekonomik durumu ve medikal hizmet seviyesi Çin ve Güneydoğu Asya ülkelerinden daha yüksektir ve medikal hizmet uluslararası rekabet gücüne sahiptir. 2. Tayvan medikal kaynak açısından zengindir. Üçüncü Dünya ülkelerinde yaşanan tıbbi etik problemleri daha düşüktür. 3. Medikal hizmet maliyeti gelişmiş ülkelere göre daha düşüktür. 4. Tayvan'da turizm endüstrisi sürekli büyümektedir. 5. Tayvan'ın sahip olduğu tıbbi cihazların yüksek teknolojiye sahiptir.	Zayıf Yönler 1. Tayvan'da medikal turizmin gelişimi geç başlamıştır ve uluslararası marka bir hastanesi bulunmamaktadır. 2. Tayvan'da medikal endüstrinin ekonomik durumu durgundur ve yatırım sıklığı söz konusudur. 3. Tayvan'da medikal sektör personelinin yabancı dil becerisi yetersizdir. 4. Medikal hizmetle ilgili kanun ve kurallar sıkı ve karmaşıktır (Örneğin: medikal pazarlaması ve reklam) 5. Tayvan bilgi şeffaflığı konusunda yetersizdir.
Fırsatlar 1. Yurtdışında tedavi olma yeni trend haline gelmiştir. Dünya nüfusu ve 65 yaş üzeri nüfusu artmaktadır. 2. Medikal turizm devlet tarafından önemli ve geliştirilmesi gereken on sanayiden biri olarak seçilmiştir. 3. Tayvan'da sağlık kuruluşların uluslararası akreditsyonu almaya	Tehditler 1. Tayvan'ın komşu ülkeleri (Filipinler, Güney Kore, Tayland vb.) medikal turizm gelişiminde faaliyet göstermektedir. 2. Tayvan'ın diplomatik durumu turizm endüstrisinin gelişimini engellemektedir. 3. Tayvan'da medikal hizmetin

başlamıştır.	ekonomik durum durgundur, medikal sektör personeli yurtdışına gitmektedir ve ülkede beyin göçü yaşanmaktadır.
4. Dil ve kültür değeri (Çin turistler)	
5. Avrupa ülkeleri, ABD ve Japonya'daki başına düşen ortalama sağlık harcaması yükselmektedir.	

GZFT Analizi ile elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, Tayvan'ın medikal turizmi geliştirme sürecinde önem vermesi ve dikkat etmesi gereken yönler aşağıda açıklanmıştır ve öneriler sunulmuştur;

1. Vize işlemleri: Çinli turistler Tayvan'a gelen medikal turistin en büyük kısmını oluşturmaktadır. Medikal amaçlı vizeler genellikle hastane ve acentalar tarafından halledilmektedir. Yalnız karmaşık ve uzun vize işlemlerinden dolayı hastaneler zorlanmaktadır. Acentaların iş kapsamı genişletilip hastaneler ile işbirliği yapılabilirse, acentaların medikal turistler için vize alma işlemleri daha kolay halledilebilir ve pazarlama becerileri ile Tayvan medikal turizmi potansiyeline yönelik daha iyi tanıtım yapabilir.

2. Fiyat: Devlet tarafından uluslararası medikal hizmetin fiyat limiti kaldırılmalı ve serbest piyasa ekonomisi tarafından karar verilmelidir. Günümüzdeki kurallara göre; Tayvan'da uluslararası hastaların medikal hizmetin fiyatı ulusal medikal hizmetin fiyatının iki katından daha yüksek olmamalıdır. Bu tavan fiyatı ekonomik açıdan bakıldığında en iyi piyasa durumunu getirmemektedir. Bu limit kaldırılarak piyasada arz ve talep dengisi ile uluslararası hastalar için en uygun fiyat belirtilmesi daha iyidir.

3. Pazarlama faaliyetleri;

- Medikal reklamların yayınlama limitini azaltma: Tayvan'ın Medikal alana yönelik yaptığı reklamlarda fiyat, indirim, gelişmiş medikal ekipmanlar ve uluslararası akreditasyon gibi bilgiler sunulması medikal yasaya göre yasaktır. Fakat bu tür bilgiler uluslararası hastaların hastaneyi seçmelerinde önem arz eden

faktörlerdir. Bundan dolayı yurtdışında tanıtım amaçlı yayınlanan reklamlarda uluslararası hastayı çekmek için daha çok bilgiler bulunabilir.

- Yatay birleşmenin teşvik edilmesi:Tayvan'daki hastaneler Tayland Bumrungrad Hastanesi ile Tayland Havayollarının işbirliği deneyiminden ders alabilir. Hastaneler, otelcilik, tur operatörü, seyahat acentaları ve ulaşım şirketleri ile işbirliği kurulması medikal turizmin gelişimine katkı sağlayabilir.

- Medikal hizmetin özgürleştirilmesi:Tayvan'da medikal kurumlar kendilerine özgü medikal hizmeti geliştirmelidir. Örneğin; Mackay Hastanesinin ana medikal branşı infertilite tedavisi ve Yida Hastanesi ise özellikle obezite tedavisinde uzmanlaşmaktadır. Uzmanlaşma yolu ile hastanenin tanınırlığı yükseltilebilir.

- Medikal hizmette profesyonel hizmet ve pazarlama alanında insan gücü yetiştirilmesi:Tayvan, yüksek kalitede medikal teknik ve medikal altyapıya sahiptir. Yalnız profesyonel pazarlamada personel eksikliği mevcuttur. Devlet tarafından pazarlama eğitimi teşvik edilmesi gelecek dönemlerde medikal hizmetin pazarlanmasında katkı sağlayacaktır.

- Uluslararası dil becerilerine sahip olan insan gücü yetiştirilmesi:Medikal turizm gelişimi için İngilizce ve Çince'nin dışında İspanyolca, Fransızca ve Rusça gibi çeşitli yabancı dil becerileri olan personelin yetiştirilmesi medikal turizm piyasasının büyümesine katkı sağlayabilir.

4. Tayvan'da medikal turizm gelişiminde güçlü yönler ve fırsatların değerlendirilmesi;zayıf yönler ve tehditlerin kadırılması için devletin desteği gereklidir. Aşağıda medikal turizmin geliştirilmesi için devlet tarafından alınabilecek tedbirler sıralanmaktadır;

Kısa vadeli tedbir: Tayvan Göçmenlik Bürosu, Çin ile İlişkiler ve İşler Konseyi tarafından vize işlemi kolaylaştırılabilir ve sağlık kuruluşları arasındaki tranfer yolu ve yöntemi kurulabilir. Sağlık Bankanlığı tarafından medikal turizmle ilgili pazarlama faaliyetindeki reklam limiti kaldırılabilir veya esnetilebilir ayrıca medikal turizmde sigorta şirketleri için tanıtım sistemi kurulabilir.

Orta vadeli tedbir: Turizm Bürosu tarafından farklı sektörler arasındaki yatay birleşme teşvik edilebilir; Eğitim Bakanlığı tarafından medikal personelin yabancı dil eğitimi geliştirilebilir.

Uzun vadeli tedbir: Sağlık Bakanlığı tarafından Tayvan’da uluslararası hastane kurulması ve Sağlık Bakanlığı ve Ekonomi Bakanlığı tarafından sağlık kuruluşlarının şirketleşmesi teşvik edilebilir.

Tayvan’da medikal turizm gelişimi için alınan tedbirler Tablo 13’te açıklanmaktadır:

Tablo 13.: Tayvan’da Medikal Turizm Gelişiminde Yapılabilen Tedbirler ve Sorumlu Makamlar

Öncelik Sırası	Politika Destekli Tedbirler	Sorumlu Makam
Kısa vadeli tedbir	Vize işlemi kolaylaştırılması	Göçmenlik Bürosu Çin ile İlişkiler ve İşler Konseyi
Kısa vadeli tedbir	Medikal turizm reklam pazarlama faaliyet limiti kaldırılması veya gevşekleştirilmesi	Sağlık Bakanlığı
Kısa vadeli tedbir	Kurumsal transfer yolu kurulması	Göçmenlik Bürosu Çin İşler Konseyi
Kısa vadeli tedbir	Sigorta şirketi tanıtım sistemi kurulması	Sağlık Bakanlığı
Orta vadeli tedbir	Yatay birleşme teşvek edilmesi	Turizm Bürosu
Orta vadeli tedbir	Yabancı diller eğitim	Eğitim Bakanlığı
Uzun vadeli tedbir	Hastane şirketleşmesi	Sağlık Bakanlığı Ekonomi Bakanlığı
Uzun vadeli tedbir	Uluslararası hastane kurulması	Sağlık Bakanlığı

SONUÇ

Günümüzde turizm eğilimleri gitgide değişmiş ve eskiden popüler olan deniz, kum ve güneş odaklı tatil algısının yerini farklı ihtiyaçların karşılamasına yönelik alternatif turizm çeşitleri almaya başlamıştır. Bu durumdan faydalanmak isteyen ülkeler alternatif turizm kaynaklarını etkinleştirme yoluna gitmişlerdir. Bu turizm türlerinden birisi de sağlık turizmidir. İnsanlar artık sağlık sorunları yaşadığında yalnızca kendi ülkelerindeki sağlık hizmetlerini ya da fiyatları değil; en iyi çözüm, en kaliteli hizmet ve en iyi fiyat seçeneklerini değerlendirerek hareket etmektedir.

T.C. Sağlık Bakanlığı; sağlık turizmini temel olarak yaşlı ve engelli turizmi, termal turizm ve Spa-Wellness ile medikal turizm olarak üç ana başlığa ayırmıştır. Bu çalışmada konu olan medikal turizm özellikle tedavi amaçlı turizm türü ve sağlık turizmin bir dalı olarak görülebilirken, sağlık turizmi medikal turizmi de kapsayan ancak başka sağlık hizmetlerini de içeren daha geniş bir turizm şekli olarak özetlenebilir.

Medikal turizmi, genel olarak tanımlandığımızda medikal endüstrisi ve turizm endüstrisi ile işbirliği yapan, hastaların kendi ülkeleri dışına tedavi hizmetlerinden faydalanmak amacıyla seyahat etmeler şeklinde ifade etmek mümkündür. Dünyada medikal turizmin gelişimi ülkelere göre farklılık göstermiş ve insanların ihtiyaçlarına göre farklı şekillerde gerçekleşmiştir. Son yıllarda sağlıklı olma kavramı insanlar tarafından önemli bir konu olarak görülmeye başlanmıştır.

Medikal turizm endüstrisi son yıllarda Asya ülkelerinin gelirlerine büyük katkı sağlamaktadır. Turizm ve medikal endüstrisinin önemini fark eden Tayvan devleti 2007 yılından itibaren medikal turizmini geliştirmeye yönelik çalışmalara başlamıştır. Bu çalışmaların amacı dünyaya Tayvan'ın medikal hizmetini tanıtmak ve turistleri Tayvan'a çekebilmektir. Asya'da çok sayıda ülkenin (Tayland, Singapur, Malezya, Güney Kore ve Hindistan) medikal turizm gelişim süreci çok önceden başlamış ve ülkelerin gelirinin artmasına katkı sağlamıştır.

Araştırma kapsamında yapılan GZFT Analizi sonucuna göre; Tayvan'ın medikal turizm gelişiminde iç çevresinde güçlü yönleri medikal kalitesi, düşük maliyeti ve gelişmiş tıbbi cihazlar; zayıf yönleri ise yabancı dil becerisinin yetersizliği, bilgi şeffaflığının eksikliği ve diplomatik engellerdir. Dış çevresinde ise, dünya nüfusunun yaşlanması ve gelişmiş ülkelerde medikal hizmetin fiyatının yükselmesi gibi fırsatlar, Asya ülkelerinin medikal turizm gelişim sürecindeki çalışmaları ve beyin göçü gibi tehditler bulunmaktadır. Güçlü yönlerin değerlendirilmesi ve fırsatların kaçırılmaması ile zayıf yönlerin geliştirilmesi ve tehditlerin kaldırılması amacıyla Tayvan'da medikal turizmi geliştirme sürecinde yapılabilecek unsurları aşağıdaki gibi belirtmek mümkündür. Bunlar;

1. Çeşitli ve yenilikçi medikal turizm ürünleri ve yüksek medikal kalite ile medikal turistlerin bu destinasyonu tercih etmesinin sağlanması gereklidir.
2. Medikal turizmi geliştirmeye yönelik çalışmaların başlangıcında yurtdışında Çince konuşan insanların (yurtdışında yaşayan Çin vatandaşları) hedef müşteri olarak seçilmesi daha uygun olabilir.
3. Kısa vadede Çinli turistler hedef kitle olarak seçilmiş olsa da uzun vadede hedef müşteri kitlesi dünyanın her yerinden gelecek olan hastalar olmalıdır.
4. Tayvan'da medikal turizm ile ilgili denetim sistemi, belgelendirme sistemi ve anlaşmazlıkların çözümü için işletim prosedürü kurulmalıdır.

Medikal turizm, Tayvan'ın medikal endüstrisinin yanı sıra turizm endüstrisinin ve genel ekonomi durumunun gelişmesi için kaçınılmaz bir fırsattır. Medikal turizm gelişiminde başarılı olan ülkelerin deneyiminden ders alınıp Tayvan için en uygun bir geliştirme yönteminin bulunması ve Tayvan'da medikal turizm potansiyelinin değerlendirilmesi, Tayvan'da medikal turizmin geleceği için önemlidir.

KAYNAKÇA

Acar, Merve; Demirbaş, Dilek; Gedik, İklim; Kemal, İlter: **Alternative Tourism Initiative: The Project of Thermal Complex Investment Analysis and Feasibility Report**, Ankara, Ankara Kalkınma Ajansı, 2012

Akat, Ömer: **Pazarlama ağırlıklı Turizm İşletmeciliği**, Bursa, Motif Matbaa, 2000.

Akbaş, Hayati: “Sağlık Turizminde Türkiye'nin Yeri ve Önemi.” **Sağlık Turizmi Bülenti** Vol.1 No.5, 2008

Albayrak, Aslı: **Alternatif Turizm**, Ankara, Detay Yayıncılık, 2013.

Arellano, Ramírezde: “Patients Without Borders: The Emergence of Medical Tourism”, **Health Letter**, Vol.37 No.1, 2007, s.1-12

Aydın, Dursun: **2010 Faaliyet Raporu ve 2011 Çalışma Planı**, Ankara, T.C Sağlık Bakanlığı, 2010

Aydın, Oğuz: “Türkiye’de Alternatif Bir Turizm; Sağlık Turizmi”, **KMÜ Sosyal ve Ekonomiik Arasırmalar Dergisi**, Vol.14 No.23, 2012, s.91-96

Bakar, İsmail: **Turizm Sözlüğü**, İstanbul, Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı Yayını, 1996.

Barca, Mhmet, Erdal Akdeve ve İklim Gedik Balay: “Türkiye Sağlık Sektörünün Analizi ve Strateji Önerileri”, **İşletme Araştırmaları Dergisi**, Vol.5 No.3, 2013, s.64-92

Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı: **Sağlık Turizmi Sektör Raporu**, Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı, 2011

Bies, William ve Lefteries Zacharia: “Medical Tourism: Outsourcing Surgery”, **Mathematical and Computer Modelling**, Vol.46, 2007, s.1144-1159

Bookman, Millica ve Karla Bookman: **Medical Tourism in Developing Countries**, New York, Palgrave Macmillian Yayıncılık, 2007

Boz, Mustafa: “**Turizmin Gelişmesinde Alternatif Turizm Pazarlamasının Önemi**”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2004

Bristow, Robert, Weng, Tsan Yang ve Mei Tsen Lu: “Sustainable medical tourism in Costa Rica” **Tourism review : the official journal of the AIEST**, Vol.66, 2011, s.107-117

Bulut, Erol: **Turizmin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Ekonomik Etkileri**, Bursa, Ekin Yayınevi, 1999.

Cannon, Hunter William: "Medical Tourism: A new global niche international journal of tourism" **International Journal of Tourism Sciences**, Vol.7 No.1, 2007, s.129-140.

Chang, Tzu Wei: **Value Innovation Strategy of Taiwan Medical Tourism Industry**. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Taipei, Taiwan University, 2006

Chen, Jien Ho: "The Study on the Development Situations and Approaches of Health Tourism", **Journal of Tourism and Health Science**, Vol.7 No.1, 2008, s.44-62

Chen, Pei Ti: "A Study of Medical Tourism Development in Taiwan", **Journal of Health Management**, Vol.8 No.2, 2010, s.183-197

Chiu, Jin Tien: **Medical Tourism**, Taipei, Yang Chi Culture Yayıncı, 2012

Chiu, Weng Ding: **Medical Tourism's Future**, Tayvan Sağlık Bakanlığı, Annual Report, Taipei, 2014

Chou, Shu Yu: **A Study on the Policy of Promoting Medical Tourism Industry in Taiwan**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Taichung, Fongchia University Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013

Chung, Shih Ya: **The Study of Development of Medical Tourism Industry in Taiwan**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Taipei, Shihshing University Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014

Cohen, Eric: "Medical Tourism In Thailand", **AU-GSB e-journal**, Vol.1 No.1, 2008, s.24-37

Connell, John: "Medical Tourism in the Caribbean Islands: A Cure for Economies in Crisis?", **Island Studies Journal**, Vol.8 No.1, 2013, s.115-130

Connell, John: "Medical Tourism: Sea, Sun, Sand and Surgery", **Tourism Management**, Vol.27, 2006, s.1093-1100

Connell, John: **Medical tourism**, Bodmin, Cabi Yayıncılık, 2011

Darcy, Simon ve Tracey Dickson. "A Whole-of-Life Approach to Tourism: The case for Accessible Tourism Experiences", **Journal of Hospitality and Tourism Management**, Vol. 16 No.1, 2009, s.32-44

Deloitte: **Evolving Medical Tourism in Canada: Exploring a New Frontier**, Toronto, Deloitte Center for Health Solutions, 2010

Deloitte: **Medical Tourism: Consumers in Search of Value**, Washington DC, Deloitte Center for Health Solutions, 2008

Demir, Mahmut ve Şirvan Şen Demir: “Türistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Futbol Turizmi: Antalya Bölgesinde Bir Araştırma”,**Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Vol.6 No.1, 2004, s.94-116

Demirer, Ebru Özkan:**Türkiye'de Medikal Turizm ve Geliştirilmesi: Örnek Bir Araştırma**,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir, T.C. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Bilim Dalı, 2010

Dinçer, Mithat Zeki:**Turizm Ekonomisi ve Türkiye Ekonomisinde Turizm**, İstanbul, Filiz kitabevi, 1993

Douglas, Darrell: “Is Medical Tourism the Answer?”, **Frontier of Health Services Management**, Vol.24 No.24, 2007, s.35-40

Douglas, Norman ve Derrett, Ros:**Special Interest Tourism**, Singapur, John Wiley & Sons Australia Ltd., 2001

Executive Yuan, R.O.C.:**The action Plan for the Internationalization of Medical services in Taiwan**, Taipei, Executive Yuan,R.O.C., 2010

Fan, Tsu Lin: **Key Success Factors of Medical Tourism in Taiwan**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Taichung, National Taichung Education UniversitySosyal Bilimler Enstitüsü, 2013

Forgionel, Dana ve Pamela Smith: “Medical Tourism and Its Impact on the US Health Care System”, **Journal of the Health Care Finance**, Vol.34 No.1, 2007, s.27-35

Gümüş, Fadime ve Büyük Özge:**Sağlık Turizminde Yeni Açılımlar: Tıp Turizmi**, Balıkesir, Kongre Bildiri Kitabı, 2008

Gao, Jin ve Chun Ji Liu: “On the Development of International Medical Tourism and its Enlightenment for China”,**Tourism Tribune**, Vol.7, 2010, s.88-94

Gaynor, Martin ve Gerard Anderson: **Hospital Costs and the Cost of Empty Hospital Beds**, J Health Econ, 1995

Gonzales, Anthony, Jennifer Sancho ve Logan Brenzel:**Health tourism and Related Services: Caribbean Development and International Trade Strategy**, Final Report, Barbados, Regional Negotiating Machinery, 2001

Hacıoğlu, Necdet ve Cevdet Avcıkurt: **Turistik Ürün Çeşitlendirmesi**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2008

Harahsheh, Salem Salameh: **Curative Tourism in Jordan an Potential**, (Thesis for the fulfillment of MA in European Tourism Management), United Kingdom, Bournemouth University, 2002

Hazarika, Indrajit: “Medical tourism: its potential impact on the health workforce and health system in India”, **Health Policy and Planning**, Vol.25, 2010, s.248-251

Henderson, Joan: “Paratigm Shifts: National Tourism Organisations” **Tourism and Hospitality Research**, Vol.5 No.2, 2004, s.170-180

Herrick, Devon: **Medical Tourism: Global Competition in Health Care, National Center for Policy Analysis**, NCPA Policy Report, Dallas, Texas: National Center for Policy Analysis, 2007

Higgins, Desbiolles Freya: “More Than an Industry: The Forgotten Power”, **Tourism Management**, Vol.27 No.6, 2006, s.1192-1208

Hong, Chih Yuan: **The Motivation of Medical Kosmetology Customers to the Medical Tourism**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Taichung, Asia University Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009

Horowitz, Michael ve Jeffrey Rosensweig: “Medical Tourism – Health Care in the Global Economy”, **Medical Insights International**, Vol.33 No.6, 2007, s.24-30

Hsu, Bi Fong: “A Study of the Development of Medical Tourism in Taiwan”, **Taiwan Public Health Journal**, Vol.33 No.5, 2014, s.455-458

Hu, Kai Ching: **A Study of The Critical Influence Factors of Developing Medical Tourism’s Industry in Taiwan**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kao Hsiung, Institute of Tourism and Hospitality Management National Kaohsiung University, 2012

Huang, Chiao Weng: **Study of New Business Model for the Medical Tourism in Taiwan: A Health Examining Business Orientation**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Taipei, National Cheng Chi University Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013

Huang, Huei Lien: “The Doctors in Taiwan has Been Pulled to China”, **Common Wealth Magazine**, Vol. No.6, 2013, s.16-21

Huang, Huang Xung, Mei, Jen Seng ve Liu, Hsin Shan: **National Health Insurance**, Taipei: Wu-NanYayıncılık, 2012

Huang, Ping Chia: **Anlalysis of İnternational Medical Tourism-Focus on Hospitals and İnfirmaryes in Northern Taiwan**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Taichung, MingCheng University Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.

Huff, Rousselle Maggie: **Prospects For Health Tourism Exports For The English-Speaking Carribean**, Washington, Social Sectors Development Strategies Inc., 1995

İçöz, Onur: “Salık Turizmi Kapsamında Medikal (Tıbbi) Turizm ve Türkiye’nin Olanakları.” **Journal of Yaşar University**, 14 Nisan 2012, s.2257-2279

Jong, Chi Yeh: **Travel Agency: Principles, Practices, and Operations**, Yang Chi Yayınevi, 2004

Josef, Woodman: **Patients beyond Borders: Everybody's Guide to Affordable, World Class Medical Travel**, Capel Hill, Healthy Travel Media, 2013

Joseph, Woodman: **Patients Beyond Borders-Taiwan Edition**, Baskı 2., Capel Hill, Patients Beyond Borders, 2013

Küçükaslan, Nazife: **Özel İlgili Turizmi**, Bursa, Ekin Yayınevi, 2007

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı: **Sağlık Turizmi ve Turizm Sağlığı**, Ankara, Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü, 1993

Kangas, Beth: “Hope from Abroad in the International Medical Travel of Yemeni Patients” **Anthropology & Medicine**, Vol.14 No.3, 2007, s.293-305

Kao, Mei Hua, Chen, Chung Hsuan, Chang, Mei Huei ve Huang, Chin Huei: “A Project to Promote English Conversation Ability Among Delivery Room Nurses” **Chang Gung Nursing**, Vol.18 No.4, 2007, s.561-572

Kozak, Nazmi: **Genel Turizm İlkeler-Kavramlar**, Ankara, Detay Yayıncılık, 2010

Kozak, Nazmi: **Genel Turizm Bilgisi**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 2012

Kozak, Nazmi ve Kurtuluş Karamustafa: **V. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma** Kongresi, Ankara, Detay Anatolia Akademik Yayıncılık, 2010

Kuo, Wang Ting: **A Case Study on Advantages of the Taiwan's Aesthetic Medicine Center to the Target Market of Chinese Tourists- Analyzed Based on VRIO Framework**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Taichung, Chong Yuen University Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014

- Lai, Yun Nian:**The Perceptions and Attitudes of Key Persons in Medical Field Towards Medical Tourism in Taiwan**,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Taipei,Taipei Medical UniversitySosyal Bilimler Enstitüsü, 2007
- Lan, Kuo Yu:**Innovative Business Model and the Integrated Marketing Communication Model of the Medical Tourism— The Cases of the Brand Chain for Dentist**,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Taipei, Taiwan Technology UniversitySosyal Bilimler Enstitüsü, 2007
- Lin, Chien Hui:**Apply Grey Analysis, Regression Analysis, and TRIZ to Develop the Strategies of the Medical Tourism Industry in Taiwan—From Japanese Consumer Viewpoint**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Taichung, Chong Hsin UniversitySosyal Bilimler Enstitüsü, 2008
- Liu, İ Ching: “An Analysis of Medical Tourism Development With Indian Experience”, **The Chinese Public Administration Review**, Vol.16, 2008,s.111-151
- Liu, İ Chun ve Chii Ching Chen: “Cultural Issues in Medical Tourism”,**American Journal of Tourism Research**, Vol.2 No.1, 2013, s.78-83
- Liu, Chun İ: “A Study of Service Needs, Motivation and Willingness of the Overseas Compatriots to Taiwan Medical Tourism”**Journal of Tourism and Travel Research**, Vol.5 No.2 ,2010,s.1-28
- Lu, Chiu Hui, Wu, Chiao Feng, Lee, Hsiu Lan ve Yu, Wen Pin:“İmproving the English ability of the nursing staff in an outpatient department”,**Tzu Chi Nursing Journal**, Vol.8 No.6 ,2009,s.87-96
- Mukherjee, Avinandan, Vivek, Narajan ve Chandil, Kumar Gunashekara: “Medical Tourism: A Stakeholder Model”,**Proceedings of the Northeast Business & Economic Association**, 2010,s.443-444.
- OECD: **OECD Observer**, Cilt 281, Canada, OECD, 2010
- Özalp, Günnur: “Sağlık Turizmi”, **Hastane Dergisi**, Ankara, sayı 34, 2005, s. 90-98
- Öztaş, Kadir ve Tahsin Karabulut: **Turizm Ekonomisi Genel Turizm Bilgileri**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2006
- Renub Research:**Asia Medical Tourism Analysis and Forecast to 2015**, Noida, Renub Research, 2012
- Schalber, Christof ve Milke Peters: “Determinants of Health Tourism Competitiveness: An Alpine Case Study”,**Tourism: An International Interdisciplinary Journal**,Vol.60 No.3, 2012, 307-323

Sheng, Yo Sheng:**The Effectiveness of JCI Accreditation- A Case Study**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kaoshiung, Yisho UniversitySosyal Bilimler Enstitüsü, 2011

Snyder, Jeremy, Crooks, Valorie, Johnston, Rory ve Kingsbury, Paul: “What Do We Know About Canadian Involvement in Medical Tourism? A Scoping Review”,**Open Medicine**, Vol.5 No.3, 2011, s. 139-148

Stphano, Renee-Marie:**Taiwan, Health and Wellness Destinations Guide**, Medical Tourism Magazine Yayıncılık, 2014

T.C. Sağlık Bakanlığı:**Sağlık Turizmde Süreçler ve Aracı Kuruluşlar Araştırma Raporu**, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı, 2012.

Tütüncü, Özkan ve Ergüven, Mehmet Han:**Termal ve Spa Hizmetleri**, T.C. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Web-Ofset, 2013

Tang, Yeuh Bih:**Research on Constituting the System of International Medicine in Taiwan**, (Yüksek Lisans Tezi), Taipei, National Taiwan University, 2011

Tayvan İcra Bakanlığı:**The Flagship of Internationalization of Medical Services**,Taipei, İcra Bakanlığı R.O.C., 2007

Tayvan Sağlık Bakanlığı: **Tayvan Sağlık Yasası**,Tayvan Sağlık Bakanlığı, 2012

Tayvan Sağlık Bakanlığı:**The Report of the Development and the Impact of International Medical Service**, Taipei, Tayvan Sağlık Bakanlığı, 2014

Teh, Ivy ve Chu, Calvin: “Special Report: Supplementing Growth with Medical Tourism”,**Asia-Pacific Biotech News**, Vol.9 No.8, 2005,s.306-311

The Economist, **Travelling for Health-The Potential for Medical Tourism a Summary of the Full Report**, Economist Intelligence Unit, 2011

Tsai, Su Lin: “Medical Services Internationalization Plan-Let Customers Come To Taiwan, Let Medical Services to The World”,**Taiwan Economic Forum**,Vol.5 No.10, 2007,s.16-38

Tu, Pei Yu:**The Development of MedicalTourism Industry and the Relating Problems of Law and Policy in Taiwan**, (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi), Taipei, Yang Ming UniversitySosyal Bilimler Enstitüsü, 2010

Turner, Leigh:**First World Health Care at Third World Prices: Globalization, Bioethics and Medical Tourism**, BioSocieties, 2007

- UN.:**Medical Tourism: A Survey**, Washington D.C., United Nations (UN), 2010
- UNWTO:**Annual Report 2013**, Madrid, World Tourism Organization (UNWTO), 2014.
- UNWTO: **UNWTO General Assembly 19th Session**, Gyeongju, World Tourism Organization (UNWTO), 2011
- Usta, Öcal:**Turizm Genel ve Yapısal Yaklaşım**, Ankara, Detay Yayıncılık, 2012
- Usta, Öcal: **Turizm Genel ve Yapısal Yaklaşım**, Ankara, Detay Yayıncılık, 2008
- Wagstaff, Adam: “Health System in East Asia: What Can Developing Countries Learn From Japan and the Asian Tigers?”,**Health Economics**,2007, s.441-456
- Wang, Chih Shou, Wen, Lang ve Chen, Fang Shuen: “A Study of the Development of Medical Tourism in Taiwan”,**Web Journal of Chinese Management Review**, Vol.14 No.1, 2011, s.1-17
- Wangberg, Silije, Hege Andreassen, Per, Wynn ve Rolf, Kummervold. “Use of the Internet for Health Purposes: Trends in Norway 2000-2010”,**Scandinavian Journal of Caring Sciences**, 2009, 691-696
- WHO, **Disability – a Global Picture, in World Report on Disability 2011**, Geneva, World Health Organization and the World Bank Group, 2011
- Wu, Bao An:**An Exploratory Study on the Feasibility of Business Model of Health Tourism in Taiwan**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Taiwan UniversitySosyal Bilimler Enstitüsü, Taipei, 2008
- Wu, Jun Shen:**The Exploration Study of the Business Model for Medical Tourism in Taiwan**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Taipei, Taiwan UniversitySosyal Bilimler Enstitüsü, 2008
- Wu, Se Jei: “Taiwan's International Medical Situation Analysis”,**International Technology Research Institute e-Journal**, 2012, s.10-13
- Wu, Song Shan:**A Study on the Needs of Medical Cosmetic Surgery Mainland Tourists in Taiwan**, (Yüksek Lisans Tezi), Taichung, Department of Leisure Services Management Chaoyang University of Technology, 2013
- Wu, Yen Li ve Cheng, Ya Weng: “The Affects of Medical Tourism to Medical System”,**Taiwan Public Health Journal**, Vol.32 No.4, 2013,s.303-308

Yıldırım, Süreyya: “Üçüncü Yaş Turizmi ve Bunun Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”, **Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi**, Vol. 8, Çanakkale, 1997, s.77-81

Yalçın, Pınar: **Türkiye’de Sağlık Turizminde Alt Yapı Oluşturulma**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler, Ankara, 2006.

Yang, Chia Ling. “Internatinalized Medical Care Services Need of Health Care Provides to Improve English Communication Skills”, **The Journal of Nursing**, Vol.58 No.1, 2011, s.97-101

Yeh, Tse Wei: **The Comparison Study of the Development of Medical Tourism Industry in Thailand, Korea and Taiwan**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Taipei, National Cheng Chi University Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013

Zengingönül, Oğul, Hamdi Emeç, İyilikçi, Eser Dilek ve Bingöl, Pelin B: **Sağlık Turizmi: İstanbul'a Yönelik Bir Değerlendirme**, İstanbul, Ekonomistler Platformu Derneği, 2012.

Elektronik Kaynaklar

- a. Yim, Chin Kin: “Health Care Destination in Asia”, (çevrimiçi): http://www.acrc.org.hk/promotional/promotional_shownote.asp?caseref=863, 18.02.2015
- b. Yang, Weng Chi ve Hsu, Tsu Ching: “The Number of Tourist is Exceeding 10 Million”, (çevrimiçi): <http://money.udn.com/money/story/5648/950682>, 07.06.2015
- c. Yıldırım, Hasan Hüseyin: “Türkiye’de Sağlık Turizmi Potansiyeli ve Güçlükler”, (çevrimiçi): http://www.euhealthcentre.org/saglik_turizmi_turkiye.pdf, 02.11.2014
- d. Wang, Ding Jin: “ The Cosmetic Surgery and Health Check up Service is Becoming Popular”, (çevrimiçi): <http://www.nownews.com/n/2011/08/31/490276>, 26.11.2014
- e. Treatments Abroad, “Canadian Center of Science and Education”, (çevrimiçi): <http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ibr/article/view/14582>, 23.01.2015
- f. UNWTO: “Tourism Highlights 2013 Editon”, (çevrimiçi): <http://www.unwto.org/facts/menu.html>, 22.12.2014

- g. UNWTO: “Tourism Highlights 2013 Editon”, (çevrimiçi):
<http://www.unwto.org/facts/menu.html>, 22.10.2014
- h. Tayvan İcra Bakanlığı: “Sağlık Geliştirme Platin Planı”, (çevrimiçi):
http://grbsearch.stpi.narl.org.tw/GRB_Search/grb/topic_service/publish/,
18.12.2014
- i. Taipei Medical University Hospital, “İntroduction of İnternational Medical Center”, (çevrimiçi): http://www.tmuh.org.tw/tmuh_web/IPC/IPC.php, 22 02 2015
- j. Taiwan Medical Travel Global Information Site, “Liver Tranaplantation”, (çevrimiçi): <http://www.medicaltravel.org.tw/Feature.aspx?a=26&l=1>,
14.03.2015
- k. Türkiye Sağlık Vakfı ve Sağlık Derneği: “Dunya’da Ve Türkiye’de Sağlık Turizmi-2010 Durum Tespit Raporu ve Çözüm”, (çevrimiçi):
<http://www.ozelhastaneler.org.tr/images/Documents/sanal%20kütüphane/DÜNYA'%20DA%20VE%20TÜRKİYE'%20DE%20SAĞLIK%20TURİZMİ-2010.pdf>, 22.12.2014
- l. Solak, Hikmet: “Üçüncü Yaş Turizmi: Medikal ve Dental Açıdan Değerlendirme ve KKTC”, (çevrimiçi):
http://www.dunyasaglikve3yasturizmi.org/PDFs/Hikmet_SOLAK.pdf,
21.12.2014
- m. Pocock, Nicola ve Kai Hong Phua: “Medical Tourism and Policy Implications For Health systems: A Conceptual Framework From a Comparative Study of Thailand, Singapore and Malaysia”, (çevrimiçi):
<http://www.globalizationandhealth.com/content/7/1/12>, 23.01.2015
- n. Hsiao, Yen Shang: “The Medical Surgery in Taiwan is Challenging South Korea” (çevrimiçi):
<http://www.moneydj.com/KMDJ/News/NewsViewer.aspx?a=7077e700-4ec8-4b33-b008-1f14b8c06283>, 04.12.2014
- o. Hsieh, Bo Hong: “International Medical Service’s Globalization”, (çevrimiçi):
http://www.21stcentury.org.tw/02_research/03_detail.php?id=3&type=3&did=627, 18.12.2014

- p. 21 Century Foundation: “Performance Evaluation of the Flagship Programs of the International Health Service’s and the Strategic Analysis”, (çevrimiçi): http://21stcentury.org.tw/uploads/m_file20110110174714.pdf, 10.02.2015.
- q. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı: “Sağlık Turizmi Genel Tanım”, (çevrimiçi): <http://www.kultur.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433>, 12.01.2015
- r. T.C. Sağlık Bakanlığı: “Türkiye Medikal Turizmi Değerlendirme Raporu”, (çevrimiçi): http://www.saglikturizmi.org.tr/yonetim/templates/addons/ckfinder/userfiles/TMTD_2013_raporu.pdf, 14.10.2014
- s. CCH International Medical Center, “Introduction of International Medical Center”, (çevrimiçi): <http://www.cch.org.tw/IMSC/about/about.aspx>, 12.03.2015
- t. Chang, Ching Wen ve Jia Ling Xia, “Malezya is More Attractive to Taiwan’s Doctors”, (çevrimiçi): <http://www.ettoday.net/news/20140924/405263.htm#ixzz3cO96Yg4J>, 22 02 2015
- u. Chang, Yu Ling: “Pastic Surgery and Health Check Up Service Are Most Popular to Chinese Toursits”, (çevrimiçi): <http://www.epochtimes.com/b5/8/5/19/n2122637.htm>, 21.01. 2015
- v. Chao, Li Yun: “International Medical Service Related Regulations Need to Be Considered”, (çevrimiçi): <http://www.npf.org.tw/printfriendly/10403>, 18.12.2014
- w. Chen, Huei Cheng: “Taiwan is Still on the First Satge of Medical Tourism Development”, (çevrimiçi): <http://www.epochtimes.com/b5/6/4/19/n1292626p.htm>, 03.01.2015
- x. Christine, Lee, Michael, Spisto: “ Medical Tourism, The Future of Health Services”, (çevrimiçi): <http://www.bm.nsysu.edu.tw/tutorial/iylu/12th%20ICIT/07-07.pdf>, 24.02.2015
- y. Hsu, Sung Liang: “The Opportunities and Challenges of Medical Tourism Development”, (çevrimiçi): <http://hospital.kingnet.com.tw/essay/essay.html?category=&pid=31657>, 28.11.2014

- z. Liu, Jie Hsiuo: “When Medical Services Become a Global Business”, (çevrimiçi): http://pubmedtw.blogspot.com.tr/2012/04/blog-post_10.html, 04.02.2015
- aa. Liu, Yi Ching: “Medikal Turizm Politikası ve Sürdürülebilir Kalkınma Tartışması”, (çevrimiçi): <http://web.thu.edu.tw/g96540001/www/taspaa/pdf/055.pdf>, 21.01.2015
- bb. Patients Beyond Borders, “The Economics Times”, (çevrimiçi): <http://economictimes.indiatimes.com/topic/Patients-Beyond-Borders>, 13.01.2015
- cc. Pollard, Keith: “Medical Tourism: Key Facts”, (çevrimiçi): <http://www.treatmentabroad.com>, 03.10.2014
- dd. Lapitskaya, Yevgeniya: “First World Treatment at Third World”, (çevrimiçi): <http://library.hunter.cuny.edu/pdf/essays/lapitskaya.pdf>, 28.11.2014
- ee. Li, Wei Chiang: “Nowadays Medical Tourism Situations in Taiwan”, (çevrimiçi): http://www.twcsi.org.tw/topic_detail.php?lid=137, 23.11.2014
- ff. Naranong, Anchana ve Viroj Naranong: “The Effects of Medical Tourism: Thailand’s Experience”, (çevrimiçi): <http://www.who.int/bulletin/volumes/89/5/09-072249/en/index.html>, 20.11.2014
- gg. National Taiwan University Hospital, “The Introduction of International Medical Service Center”, (çevrimiçi): <https://www.ntuh.gov.tw/imsc/default.aspx>, 12.03.2015
- hh. MTQUA: “MTQUA 2013 World’s Best Hospitals for Medical Tourists”, (çevrimiçi): <http://www.mtqua.org/providers/top-10-worlds-best-hospitals-for-medical-tourists-list/>, 28.12.2014
- ii. Lai, Jing Hong: “Chinese Health Check Up Group to Taiwan” (çevrimiçi): <http://www.tmta.org/index.php/content/view/179/94/>, 22.01.2015
- jj. Huang, Shing Mei: (çevrimiçi): <http://www.ndc.gov.tw/att/files/%E3%80%80.pdf>, 12.01.2015
- kk. Huang, Sue Ying: “Public Hearing for the Impact on Taiwan’s Medical Environment of the Establishment of an International Medical Zone and the Corporatization of Medical Institutions”, (çevrimiçi): http://www.ly.gov.tw/03_leg/0301_main/public/publicView.action?id=5452&lgn=00078&stage=7&atcid=5452, 29.03.2015

- ll. Jagyasi, Prem: “Medical Tourism Impact It’s More Than Obvious”, (çevrimiçi): <http://www.medicaltourismmag.com/article/medical-tourism-impact-it-s-more-than-obvious.htm>, 25.1.2015
- mm. Kao, Yi Fang: “Medical Tourism in Thailand: Combined with Tourism and 5 Star Hotels”, (çevrimiçi): http://www.gallop.com.tw/news_doc/story513.htm, 23.11.2014
- nn. Graham, Kate: “It was a Big Leap of Faith”, (çevrimiçi): <http://www.theguardian.com/society/2005/jun/21/health.medicineandhealth1>, 22.11.2014
- oo. Deloitte: “Medikal Tourism. Consumers in Search of Value”, (çevrimiçi): http://www.deloitte.com/assets/DcomUnitedStates/Local%20Assets/Documents/us_chs_MedicalTouri, 12.01.2015
- pp. Deloitte Access Economics: “Medical Tourism in Australia: A Scoping Study”, (çevrimiçi): http://www.deloitte.com/view/en_AU/au/industries/Lifesciencesandhealth/937b0fc794835310VgnVCM3000001c56f00aRCRD.htm#, 02.12.2014
- qq. Health Tourism: “The History of Medical Tourism”, (çevrimiçi): <http://www.health-tourism.com/medical-tourism/history>, 13.12.2014
- rr. United Nations: “United Nations Enable Development and Human Rights for All”, (çevrimiçi): <http://www.un.org/disabilities/default.asp?id=1617>, 18.03.2015